

5. Dani obrazovnih znanosti
5th Days of Educational Sciences

19—20. 10. 2022.
October 19—20, 2022

Kako poticati dobrobit u odgojno-obrazovnom okruženju u izazovnim vremenima?

How to foster well-being
in educational settings
during challenging times?

Organizator:

Institut za društvena
istraživanja u Zagrebu,
Centar za istraživanje
i razvoj obrazovanja

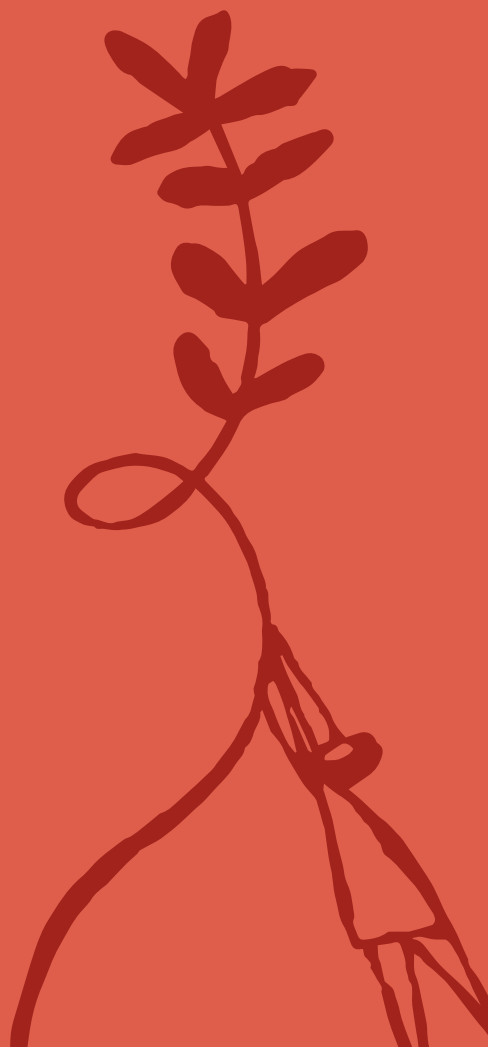
Mjesto održavanja:

Visoko učilište Algebra,
Gradišćanska 24, Zagreb

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
The Centre for Educational Research and Development

5. DANI OBRAZOVNIH ZNANOSTI/ 5th DAYS OF EDUCATIONAL SCIENCES
“Kako poticati dobrobit u odgojno-obrazovnom okruženju u izazovnim vremenima?” / How to foster well-being in educational settings during challenging times?

Programsko-organizacijski odbor/ Programme and Organising Committee:

Iva Odak (predsjednica), Nikola Baketa, Branislava Baranović, Vlatka Domović, Karin Doolan, Margareta Gregurović, Dženana Husremović, Boris Jokić, Ivana Pikić Jugović, Rajka Jurdana-Šepić, Mojca Jurišević, Irena Labak, Iris Marušić, Jelena Matić Bojić, Teo Matković, Miranda Novak, Dora Petrović, Saša Puzić, Zrinka Ristić Dedić, Josip Šabić, Jana Šimon, Jelena Vranješević

Organizator/ Organizer:

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu / Institute for Social Research in Zagreb

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja / Centre for Educational Research and Development

web: www.idi.hr/doz2022, www.idi.hr

mail: doz2022@idi.hr, idiz@idi.hr

tel.: 01/4883-551

Frankopanska 22

10000 Zagreb

Mjesto održavanja / Conference venue:

Visoko učilište Algebra / Algebra University College

Gradišćanska ulica 24

10000 Zagreb

Datum održavanja / Conference dates:

19. - 20. listopada 2022. / October 19 - 20, 2022

Održavanje skupa financijski su, materijalno ili u uslugama podržali / The Conference was supported financially, in general goods or services by:

Ministarstvo znanosti i obrazovanja / Ministry of Science and Education

SADRŽAJ / CONTENTS

UVODNA RIJEČ / WELCOME NOTE.....	4
POZVANA PREDAVANJA / KEYNOTE LECTURES.....	6
OKRUGLI STOL / ROUND TABLE.....	10
SIMPOZIJI / SYMPOSIA.....	12
USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS.....	57

UVODNA RIJEČ

Posljednjih godina rasprave o obrazovanju u znanstvenoj, stručnoj i široj zajednici usmjerene su, osim na akademsku uspješnost učenika, stjecanje obrazovnih ishoda i učinkovitost obrazovnih sustava i na osiguravanje i razvoj psihosocijalne dobrobiti i zadovoljstva svih sudionika odgojno-obrazovnih procesa. Stoga je tema 5. *Dana obrazovnih znanosti* usmjerena upravo interdisciplinarnom istraživanju dobrobiti učenika, učitelja, nastavnika, profesora, stručnih suradnika, ravnatelja, dekana, roditelja, kao i čimbenika koji doprinose njihovoj dobrobiti i zadovoljstvu u odgojno-obrazovnom, ali i širem društvenom okruženju.

Dobrobit sudionika odgojno-obrazovnog procesa podrazumijeva psihološko, socijalno, emocionalno, kognitivno i fizičko funkcioniranje i kompetencije koje je potrebno njegovati i razvijati kako bi se ostvarilo psihičko i fizičko zdravlje te vodio ispunjen i sretan život. Obrazovne institucije na svim razinama, od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja do tercijarnog i post-tercijarnog obrazovanja, moraju imati aktivnu ulogu u osiguravanju dobrobiti učenika, ali i nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja i drugih sudionika odgojno-obrazovnih procesa.

Istraživanja dobrobiti poseban su značaj dobila u razdoblju pandemije bolesti COVID-19, zbog koje su *Dani obrazovnih znanosti* 2020. godine bili otkazani i odgođeni sve do ove godine. Pandemija je predstavljala ogroman izazov za odgojno-obrazovni sustav. Obrazovno iskustvo i rad obilježio je nagli prijelaz na različite modele nastave na daljinu, digitalizaciju nastave, što je zahtijevalo značajnu i brzu prilagodbu svih u sustavu. Uz pandemiju, potresi koji su pogodili dijelove Republike Hrvatske u istom razdoblju dodatno su poremetili rad odgojno-obrazovnih ustanova i utjecali na osjećaj sigurnosti i dobrobiti svih pogođenih. U međuvremenu smo suočeni i s drugim izazovima, koji uključuju ekonomsku neizvjesnost, migracije i ratna zbivanja. Sva navedena zbivanja uvelike su obilježila proteklo razdoblje i utjecala na dotad uvriježene načine funkcioniranja svih sudionika u obrazovnom sustavu.

5. *Dani obrazovnih znanosti* posvećeni su empirijskim istraživanjima dobrobiti učenika i odgojno-obrazovnih radnika, ali i pojedinih elemenata sustava koji mogu djelovati na dobrobit, kao što su upravljanje sustavom, kurikulum, kvaliteta učenja i poučavanja, vrednovanje, uvjeti rada, mogućnosti profesionalnog razvoja, ekološki aspekti, sigurnosni aspekti, interkulturni aspekti i društvene nejednakosti u obrazovanju (klasne, rodne, etničke, religijske i druge). Također, predstavljamo i empirijske analize obrazovnih politika koje osiguravaju razvoj dobrobiti u odgojno-obrazovnom okruženju, kao i na rezultatima istraživanja utemeljene prijedloge za unaprjeđenje odgojno-obrazovnog sustava i obrazovnih politika i praksi koje utječu na dobrobit svih sudionika.

Predsjednica Programsko-organizacijskog odbora
doc. dr. sc. Iva Odak

POZVANA PREDAVANJA / KEYNOTE LECTURES

THE ROLE OF SCHOOLS IN AUGMENTING RESILIENCE RESOURCES FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS IN TIMES OF ADVERSITY

Linda Liebenberg

Fakultet diplomskih studija Sveučilišta Dalhousie, Kanada

Resilience is understood as a dynamic, interactive process where individuals use personal assets to draw on relational and physical resources, to achieve better than expected outcomes (Masten, 2014). Tol and colleagues (2013) conclude a supportive environment is critical in supporting resilience. Interactive social components of resilience impact personal meaning-making and related decisions. In turn, how individuals perceive the relevance and availability of resources impacts how they engage with their social and physical environment. Collectively, these interactions impact the subsequent outcomes of individuals, children and adolescents in particular. This presentation will review the current understanding and research findings of resilience as it related to children and adolescents. This review will then be used to highlight the role of schools, including the physical spaces they provide and the relational supports they offer, in supporting the wellbeing outcomes of children and adolescents, especially in times of adversity. The presentation will conclude with a consideration of the ways in which resilience theory and research can shape educational service delivery.

THE PSYCHOLOGICAL RESPONSE TO THE COVID-19 PANDEMIC IN SLOVENIA: THE ROLE OF SOCIAL AND EMOTIONAL COMPETENCIES

Ana Kozina

Centar za evaluacijske studije, Pedagoški institut, Ljubljana, Slovenija

COVID-19 pandemic was an intense and sudden stressor that affected psychological functioning across the globe. In addition to being a health threat, its longevity and restrictions act as significant stressors and a risk for mental health. In the lecture, the focus is on how psychological responding has changed as the pandemic was ongoing and how can social and emotional competencies (self-awareness, self-management, social awareness, relationship skills, responsible decision making) support the process. The empirical insight will be provided by two studies. The first one, *The Role of Emotional Competencies in Psychological response to COVID-19 Pandemic*, uses cross-sectional convenience data collection on adult samples in the first three waves of COVID-19 pandemic with a focus on the emotional competencies, their role and their development. The second, *Positive Youth Development in Slovenia: Developmental pathways in the context of migration*, uses 3-wave longitudinal data collection in the COVID-19 pandemic school year on Slovenian youth sample investigating the contextual and individual resources of positive youth development. As the pandemic was ongoing at the time of both studies, it has provided opportunities to analyse protective factors for better psychological responses in the precise time of increased stress related to the pandemic in adult and youth samples. Both studies highlight the importance of contextual support for social and emotional competencies development.

KOJE JE BOJE SREĆA – ŠTO KAŽE PRAVEDNOST?

Jelena Vranješević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Beogradu, Srbija

Ovo izlaganje je podstaknuto istraživanjem sprovedenim u Srbiji 2019. godine u kojem su učestvovala deca uzrasta od 5 do 7 godina iz romske i opšte populacije, rađenom po uzoru na istraživanje Klarkovih sa decom afroameričkog porekla (Clark & Clark, 1946). Na pitanje koja je od dve lutke (koje su identične, a razlikuju se samo po boji kože) lepša, jedna devojčica iz opšte populacije je pokazavši na svetliju lutku rekla da ova tamnija „nije srećne boje“. To je me podstaklo da razmišljam o tome šta sve u našem obrazovanju „nije srećno“ i kakve to implikacije ima na dobrobit dece, njihovo učenje i razvoj. Da li su naši kurikulumi srećni za svu decu? Da li su nam ciljevi i ishodi obrazovanja srećni? Da li naše škole obrazuju i odgajaju srećnu ili nesrećnu decu i od čega to zavisi?

Ovo izlaganje predstavlja pokušaj da se koncept sreće (kao jedne od komponenti emocionalnog blagostanja) kritički preispita u kontekstu društvene pravednosti i da se odgovori na sledeća pitanja: Kako se definiše sreća? Da li je sreća individualni ili relacioni pojam? U kakvom su odnosu sreća i društvena (ne)jednakosti? Ko definiše kriterijume za sreću? U kojoj meri je sreća zasićena odnosima moći? Da li je sreća privilegija? Da li je sreća podsticaj ili prepreka za pravedno obrazovanje?

U izlaganju će biti diskutovani i načini na koje je moguće graditi pravednije i srećnije obrazovanje za svu decu.

OKRUGLI STOL / ROUND TABLE

OTPORNOST I PROFESIONALNA DOBROBIT UČITELJA I NASTAVNIKA U IZAZOVNIM VREMENIMA

Moderatorica: Tea Pavin Ivanec

U posljednje vrijeme u javnosti se o učiteljskoj profesiji uglavnom govori kao o vrlo važnoj, ali podcijenjenoj profesiji koja se suočava sa sve složenijim zahtjevima što ih pred učitelje i nastavnike postavljaju društvo, politika, roditelji, ali i sami učenici. Od učitelja i nastavnika se očekuje entuzijazam za provedbu obrazovnih promjena, neprestano inoviranje rada i hvatanje koraka s najsuvremenijim pristupima odgoju i obrazovanju, pa se njihova profesionalna uloga kontinuirano usložnjava i proširuje novim zadaćama. Uz to, pandemija bolesti COVID-19 donijela je u odgojno-obrazovni sustav jedan od najvećih izazova u povijesti javnog obrazovanja. Značajne promjene u organizaciji škole, uspostavljanje različitih modela nastave na daljinu i hibridnih oblika nastave za većinu su učitelja i nastavnika predstavljali dotad neviđeni profesionalni izazov koji je uključivao mnogo novog učenja i zahtijevao veliku snalažljivost, posvećenost i predanost poslu. Istodobno, sami učitelji i nastavnici u školama doživljavaju svoj profesionalni položaj i društveni ugled vrlo niskim, što predstavlja veliki izazov vezan uz privlačenje i zadržavanje kvalificiranih učitelja i drugih odgojno-obrazovnih stručnjaka u školama.

Ovim okruglom stolom pokušat će se, na temelju postojećih društvenih i obrazovnih istraživanja te znanstvene i praktične ekspertize, razmotriti trenutni položaj i perspektive učiteljske profesije u Republici Hrvatskoj. Nastojat će se osvijetliti sustavni, školski i osobni čimbenici koji doprinose ili narušavaju profesionalnu dobrobit učitelja i nastavnika te ponuditi različita viđenja o tome kako osnažiti njihovu otpornost te ih podržati u profesionalnom razvoju. Neke od tema koje će se otvoriti na okruglom stolu bit će sljedeće:

- Kakav je danas društveni status učitelja i nastavnika?
- Kako promicati profesionalnu dobrobit učitelja i nastavnika?
- Kako osnažiti učitelje i nastavnike da se odupru vanjskim pritiscima (politike, ravnatelja, roditelja)?
- Što učiniti da se privuku i zadrže najbolji u sustavu?

Sudionice okruglog stola:

1. Iris Marušić - Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
2. Vlatka Domović - Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
3. Suzana Hitrec - Upravna škola Zagreb, Udruga hrvatskih srednjoškolskih ravnatelja
4. Zlata Paštar - I. gimnazija
5. Ana Markočić Dekanić - Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

SIMPOZIJI / SYMPOSIA

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

POKAZATELJI POZITIVNOG RAZVOJA ADOLESCENATA I ŠKOLSKI KONTEKST

Moderatorica: Miranda Novak

Cilj simpozija je predstaviti neke od pokazatelja pozitivnog razvoja mladih te ulogu školskog konteksta u postizanju dobrih razvojnih ishoda. Simpozij okuplja izlaganja koji će predstaviti dio podataka prikupljenih u prvom valu istraživanja u sklopu projekta Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), UIP – 2020 – 02 – 2852, financiranog sredstvima uspostavnih potpora Hrvatske zaklade za znanost. Izlaganja će obuhvatiti teme otpornosti na akademski stres, školske klime i suosjećajnosti prema sebi kod učenika prvih razreda srednjih škola te pokazatelje pozitivnog razvoja i mentalne dobrobiti nastavnika.

U prvoj je točki istraživanja sudjelovalo gotovo 4.000 učenika prvih razreda srednjih škola te 1.124 nastavnika iz Osijeka, Rijeke, Splita, Varaždina, Zagreba, Vinkovaca te Dubrovnika. Školsko je okruženje uz obiteljsko ključno za zdravi razvoj i formiranje identiteta mladog čovjeka. Kako se osjećamo u školi, s kime se družimo, kako podnosimo izazove u obavljanju zadataka i kako se u školi osjećaju naši nastavnici utječe na naše akademske, ponašajne ishode te mentalno zdravlje. Simpozij će uz pregled rezultata studije ponuditi i neke praktične preporuke za unaprjeđenje školskog konteksta kao i sugestije za promjenu politika iz perspektive učenika i nastavnika.

Obuhvaćena izlaganja:

1. Hana Gačal, Miranda Novak, Darko Roviš, Gabrijele Vrdoljak, Toni Maglica i Lucija Šutić: Uloga spola, otpornosti na akademski stres i percipirane školske klime u objašnjenju mentalne dobrobiti učenika
2. Josipa Mihić, Hana Gačal i Darko Roviš: Odnos otpornosti na akademski stres i suosjećajnosti prema sebi kod učenika
3. Lucija Šutić, Josipa Mihić, Gabrijele Vrdoljak, Darko Roviš, Miranda Novak, Toni Maglica i Hana Gačal: Pozitivan razvoj i mentalna dobrobit nastavnika

ULOGA SPOLA, OTPORNOSTI NA AKADEMSKI STRES I PERCIPIRANE ŠKOLSKE KLIME U OBJAŠNJENJU MENTALNE DOBROBITI UČENIKA

Hana Gačal¹, Miranda Novak¹, Darko Roviš², Gabrijela Vrdoljak³, Toni Maglica⁴, Lucija Šutić¹

¹Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Nastavni zavod za javno zdravstvo
Primorsko-goranske županije*

³Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku

⁴Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

e-mail: hana.gacal@erf.unizg.hr

Adolescenti su posebno važna populacija u kontekstu očuvanja mentalne dobrobiti, budući da su za razdoblje adolescencije uobičajene brojne promjene koje su, pogotovo u kombinaciji s pojačanim akademskim pritiscima, prijetnja dobrobiti adolescenata. Školski kontekst izrazito je važan u periodu adolescencije s obzirom da adolescenti u školi provedu značajan dio vremena tijekom dana te bi individualne i okolinske odrednice školskog okruženja mogle biti povezane s mentalnom dobrobiti adolescenata.

Cilj je ovog istraživanja provedenog u okviru znanstvenog projekta „Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.) (UIP - 2020 - 02 - 2852)” koji financira Hrvatska zaklada za znanost bio ispitati predviđaju li spol, otpornost na akademski stres i percepcija školske klime mentalnu dobrobit srednjoškolskih učenika.

U istraživanje je sudjelovalo ukupno 3170 učenika prvih razreda srednjih škola u većim gradovima u Republici Hrvatskoj (55.02 % učenica) prosječne dobi od 15.10 (SD=.38) provedeno u online uvjetima putem platforme SurveyMonkey. Pritom je razina otpornosti na akademski stres izmjerena Skalom otpornosti na akademski stres (Martin i Marsh, 2008), percepcija školske klime Hrvatskim upitnikom školske klime (Velki i sur., 2011), a mentalna dobrobit Warwick-Edinburgh upitnikom mentalne dobrobiti (Tennant i sur., 2007).

Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su da model koji uključuje spol učenika, otpornost na akademski stres i percepciju školske klime objašnjava 41 % varijance mentalne dobrobiti. Pritom višu razinu dobrobiti imaju mladići, oni adolescenti koji imaju višu razinu otpornosti na akademski stres i oni koji imaju pozitivniju percepciju školske klime.

Dobiveni nalazi sugeriraju zaštitne učinke otpornosti na akademski stres i pozitivne školske klime na mentalnu dobrobit adolescenata i kao takvi imaju značajne implika-

cije za promociju mentalnog zdravlja učenika. U odnosu na utvrđene rezultate biti će predstavljene preporuke za osnaživanje navedenih čimbenika u školskom okruženju.

Ključne riječi: otpornost na akademski stres, školska klima, mentalna dobrobit

ODNOS OTPORNOSTI NA AKADEMSKI STRES I SUOSJEĆAJNOSTI PREMA SEBI KOD UČENIKA

Josipa Mihić¹, Hana Gačal¹, Darko Roviš²

¹Laboratorij za preventivna istraživanja, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije
e-mail: josipa.mihic@erf.unizg.hr*

Školsko okruženje uslijed kontinuiranih zahtjeva može biti značajan izvor stresa za mlade. Otpornost na akademski stres predstavlja sposobnost učenika da se uspješno nosi s uobičajenim akademskim izazovima i teškoćama poput izloženosti ispitnim situacijama, školskog neuspjeha i zahtjevnijih školskih zadataka (Martin i Marsh, 2008). Ona odražava pozitivan, konstruktivan i prilagodljiv odgovor na navedene izazove i prepreke u svakodnevnom životu učenika (Putwain i sur., 2012). Tijekom posljednjih desetak godina u svijetu se intenzivno istražuje konstrukt suosjećajnosti prema sebi. Studije provedene s adolescentima pokazuju kako je suosjećajnost prema sebi pozitivno povezana s mentalnim zdravljem, otpornošću, emocionalnom dobrobiti te zadovoljstvom životom te negativno povezana sa simptomima stresa, anksioznosti, depresivnosti i drugih internaliziranih problema adolescenata (Bluth i sur., 2016, 2017; Marsh, Chan i MacBeth, 2018). Suosjećajnosti prema sebi podrazumijeva podržavajući i brižan odnos prema sebi u emocionalno zahtjevnim situacijama te zauzimanje nekritizirajućeg stava prema tom iskustvu, svojim mislima i osjećajima (Neff, 2011). Cilj ovog istraživanja bio je istražiti odnos otpornosti na akademski stres i suosjećajnosti prema sebi kod srednjoškolaca, učenika prvih razreda. Istraživanje je provedeno u online uvjetima putem platforme SurveyMonkey tijekom proljeća 2022. godine na uzorku od 1797 učenika (52.25 % učenica) iz hrvatskih srednjih škola prosječne dobi od 15.07 godina (SD = 0.34). Suosjećajnost prema sebi procijenjena je Skalom suosjećajnosti prema sebi za mlade (Neff i sur., 2021), dok je otpornost na akademski stres procijenjena Skalom otpornosti na akademski stres (Martin i Marsh, 2008). Provedena hijerarhijska regresijska analiza pokazala je kako je suosjećajnost prema sebi značajan prediktor otpornosti na akademski stres kod učenika te zajedno sa spolom učenika objašnjava 37 % varijabiliteta u otpornosti među učenicima. U izlaganju će biti istaknut potencijal intervencija usmjerenih na razvoj suosjećajnosti prema sebi kod učenika u osnaživanju otpornosti adolescenata na akademski stres kao i u promociji njihove psihološke dobrobiti.

Ključne riječi: suosjećajnosti prema sebi, otpornost, akademski stres, adolescenti, školsko okruženje

POZITIVAN RAZVOJ I MENTALNA DOBROBIT NASTAVNIKA

Lucija Šutić¹, Josipa Mihić², Gabrijela Vrdoljak³, Darko Roviš⁴, Miranda Novak¹, Toni Maglica⁵, Hana Gačal¹

¹*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

²*Laboratorij za preventivna istraživanja, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

³*Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku*

⁴*Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije*

⁵*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu*

e-mail: lucija.sutic@erf.unizg.hr

Projektom Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), UIP – 2020 – 02 – 2852 nisu obuhvaćeni samo adolescenti, već i njihovi nastavnici. Iako je 5C model pozitivnog razvoja primarno fokusiran na opisivanje indikatora pozitivnog razvoja, točnije kompetencija, samosvijesti, karaktera, povezanosti s drugima i brižnosti, Geldhof (2017) je razvio i kratku verziju ove skale za odrasle. Validacijom ove skale utvrđeno je da u odrasloj dobi postoji i šesti faktor, a to je ustrajnost. Obzirom da su istraživanja 5C modela među odraslima malobrojna, cilj je ovog rada validirati Revidiranu kratku verziju upitnika 5C za odrasle na hrvatskom uzorku te utvrditi predviđaju li indikatori pozitivnog razvoja mentalnu dobrobit kod nastavnika.

U istraživanju je sudjelovalo 1.124 nastavnika iz Osijeka, Rijeke, Splita, Varaždina, Zagreba, Vinkovaca te Dubrovnika. Njihova prosječna dob je bila 44 godine, a 74 % uzorka su činile žene. Osim Revidirane kratke verzije upitnika 5C za odrasle, sudionici su ispunili Warwick-Edinburgh kratku skalu mentalne dobrobiti te odgovorili na demografska pitanja. Provedbom faktorske analize ESEM metodom dobiven je zadovoljavajući stupanj slaganja podataka s modelom (RMSEA= ,048; CFI= ,982; TLI= ,955; SRMR= ,017) u kojem su čestice zasićene faktorima kompetencija, samosvijesti, karaktera, povezanosti s drugima, brižnosti i ustrajnosti kako je i očekivano. Analiza traga s manifestnim varijablama pokazala je pak kako indikatori pozitivnog razvoja nastavnika objašnjavaju tek 4 % varijance njihove mentalne dobrobiti, pri čemu se jedinim značajnim prediktorom pokazala samosvijest ($\beta = ,095$). S druge strane, kad se gleda ukupni rezultat na Revidiranoj kratkoj verziji upitnika 5C za odrasle, pozitivni razvoj objašnjava 8 % varijance u mentalnoj dobrobiti nastavnika.

Dobiveni rezultati sugeriraju kako u odrasloj dobi drugi čimbenici preuzimaju ulogu koju pozitivan razvoj ima u objašnjenju mentalnog zdravlja adolescenata, barem kada je riječ o nastavnicima. Ipak, važnom se pokazala njihova samosvijest, odnosno

općeniti osjećaj vlastite vrijednosti. Ovaj rad stoga doprinosi teorijskim spoznajama o pozitivnom razvoju, pri čemu sama validacija instrumenta za mjerenje indikatora prema 5C modelu u odrasloj dobi otvara vrata istraživanjima uloge koju pozitivan razvoj odraslih ima u pozitivnom razvoju adolescenata. Upravo takva istraživanja predstavljaju mogućnost za daljnje preventivno djelovanje u adolescenciji.

Ključne riječi: pozitivan razvoj, 5C model, mentalna dobrobit

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

POSITIVE YOUTH DEVELOPMENT: PERSPECTIVES, APPROACHES, CHALLENGES

Moderatorica: Jelena Matić Bojić

The symposium originates from the perspective of positive youth development (PYD) (Lerner, 2007). The PYD framework is based on Relational Developmental System Theory, which focuses on the importance of the interplay between individual characteristics and contexts (e.g., school, family, community, society) (Lerner, 2007). Developmental System Theory (Overton, 2015) argues that young people should be studied as a product of a two-way interaction between the individual (internal assets) and his or her environment (external assets). The basic idea is that youth will develop positively when their strengths (internal assets) are aligned with the resources in their environment (external assets). Thus, positive youth development outcomes (5Cs: competence, confidence, character, caring, connectedness) will be more probable, risky or problem behaviours (e.g., early school leaving, aggression, anxiety) less frequent and prosocial behaviour and contribution more present.

The symposium consists of four papers, prepared within the national basic research project “Positive Youth Development in Slovenia: Developmental pathways in the context of migration (PYD-SI Model)”. Based on different methodological approaches, it aims to provide a deeper understanding of PYD in different contexts in Slovenia and in the wider international environment:

- The first paper, presented by Urška Štremfel, Ana Kozina and Tina Pivec entitled “Positive Youth Development in Slovenia: theoretical, empirical and policy insights” aims to introduce the rationale, research framework, key findings and policy recommendations of the PYD-SI Model project.
- The second paper entitled “School climate as an (un)important external asset for the positive youth development in Slovenia”, authored by Klaudija Šterman Ivančič, Urška Štremfel and Ana Kozina, demonstrates the applicability of the PYD perspective on different data sets, namely the PISA study and focus groups conducted within the project.
- The third paper prepared by Manja Veldin, Igor Peras (presenting), Tina Pivec, Urška Štremfel, Klaudija Šterman Ivančič and Ana Kozina entitled “Sense of school belonging in adolescents during a COVID-19 school year in Slovenia” indicates, how belonging to the school as one of 5Cs of PYD is changing during the school year taking into consideration three time-invariant covariates (students’ age, gender, and school grades).

- The fourth paper entitled “HEAD programme for principals in Croatia and North Macedonia: Building a supportive learning environment for students”, authored by Ana Mlekuž and Manja Veldin (presenting) brings an international perspective to the symposium. It shows the positive effects of principals’ continuous professional development on creating inclusive school culture, as a PYD external asset, during COVID-19.

POSITIVE YOUTH DEVELOPMENT IN SLOVENIA: THEORETICAL, EMPIRICAL AND POLICY INSIGHTS

Urška Štremfel, Ana Kozina, Tina Pivec

Pedagoški institut, Slovenija

e-mail: urska.stremfel@pei.si

The perspective of Positive Youth Development (PYD) has gained the attention of researchers and practitioners not only in the United States of America, from where the perspective originated, but in recent decades across Europe as well. Its potential for explaining and supporting the positive development of all youth has been recognized in the Slovenian context as well in the framework of the basic research project “Positive Youth Development in Slovenia: Developmental pathways in the context of migration (PYD-SI Model)”. The project aims to provide a comprehensive understanding of the processes that support positive youth development in schools, their positive contribution (e.g. prosocial behaviour, school engagement) and lower rates of early school leaving and other risky behaviours (e.g. aggression, anxiety) taking different contexts, such as migrant status, transition periods, language, into consideration.

The paper aims to introduce the comprehensive research framework, leading to such understanding. First, the paper aims to introduce the theoretical background of the project, based on the Relational-developmental-systems paradigm, which concentrates on the important interplay of individual characteristics and contexts (e.g. school, family, community, society) where it especially stresses the importance of seeing adolescents as active agents of their society. Second, the paper aims to present the PYD-SI Model, based on the two most prominent models advocating youth positive development, namely Developmental Assets and the 5Cs of PYD (competence, confidence, character, caring, connectedness). Third, the paper aims to explain the comprehensive methodological framework, consisting of a quantitative longitudinal research design in combination with a cross-sectional research design, intervention study, and qualitative data obtained with focus groups. Fourth, the paper presents the main research findings, answering the research question “Which are the support mechanisms on the level of individual, classroom, school and society that promote positive youth development of youth at risk in Slovenia? Which factor out of internal assets is the strongest and which factor out of external assets is the strongest in predicting positive youth development and preventing risky or problem behaviour?” Fifth, the paper concludes with contextual insights into the current policy framework supporting positive youth development of different groups of students in Slovenia and provides recommendations for its optimization.

By comprehensively introducing the research framework of the PYD-SI Model, the paper presents the foundation for other papers in the symposium, in-depth address-

ing particular research questions of the PYD in Slovenia and the wider international environment.

Keywords: PYD, Slovenia, Relational-developmental-systems paradigm, research-design, policy framework

SCHOOL CLIMATE AS AN (UN)IMPORTANT EXTERNAL ASSET FOR THE POSITIVE YOUTH DEVELOPMENT IN SLOVENIA

Klaudija Šterman Ivančič, Urška Štremfel, Ana Kozina

Pedagoški institut, Slovenija

e-mail: klaudija.sterman@pei.si

While the perspective of positive youth development (PYD) is well established in the United States of America and emerging research field in Europe, it is still in its very initial phase in Slovenia. A little is therefore known, about how different external developmental assets support the PYD of Slovenian youth. This paper aims to fill the research gap by focusing on the school climate as one of such important external environments. Previous research findings show that better perception of climate and functioning of the school predict PYD. The research objective of the paper is, therefore, to examine, whether and how the school climate supports the PYD in Slovenia. While equity and diversity awareness present an important part of the school climate, special attention will be paid to the perception of school climate by different groups of students.

The paper combines quantitative and qualitative research approaches. Firstly, the data from the PISA 2018 (n = 6074, 47.4 % female, 4.3 % first-generation immigrant status, 9.0 % with low socio-economic status) will be used in order to explicate the relatedness of different dimensions of school climate (e.g. safety, teaching and learning, school community, institutional environment) and PYD indicators, known as 5Cs (competence, confidence, connection, character, caring). The selection of the PISA scales and their attribution to the 5Cs is based on definitions of each of the 5Cs. Especially we will be interested in differences in connections between school climate and PYD indicators in 15-year olds students with different immigrant and socio-economic status and gender. Secondly, the PISA results will be contextualized with the key actors' insights on the topic gained by conducting focus groups with 21 students, 21 teachers, 4 school counsellors and 4 principals at the four upper secondary schools in Slovenia in 2020.

In this study we expect to find significant positive connections of different aspects of school climate and PYD indicators. We also expect to find differences in those connection between different groups of students with results confirming that students from different groups have different perceptions of school climate and demonstrate different levels of indicators of positive youth development. As such the paper will provide so far missing research findings regarding the external factors supporting PYD, as well complement existing studies on school climate in Slovenia, and contribute to lively academic debates about equity of the Slovenian educational system in terms of its perception by different groups of students.

Keywords: PYD, external asset, school climate, equity, Slovenia

SENSE OF SCHOOL BELONGING IN ADOLESCENTS DURING A COVID-19 SCHOOL YEAR IN SLOVENIA

**Manja Veldin, Igor Peras, Tina Pivec, Urška Štremfel, Klaudija Šterman
Ivančič, Ana Kozina**

Pedagoški institut, Slovenija

e-mail: manja.veldin@pei.si

Positive youth development model builds on youth's strengths and emphasizes the importance of the contexts in which they interact, including schools. Students' sense of school belonging has become an increasingly important topic, with numerous studies showing its association with better academic outcomes. Various individual-level factors have already been shown to be related to higher school belonging. For example, the majority of studies indicate that girls, younger students and those with higher academic achievement generally have higher school belonging. However, in order to successfully foster school belonging among students, it is necessary to understand longitudinal changes and its association with the mentioned factors, which is currently lacking in the dispersed school belonging literature. In our study, we examined whether the sense of belonging changed over the school year and how this is related to time-invariant covariates, such as the students' age, gender, and school grades. We longitudinally monitored changes in the sense of school belonging during one school year with COVID-19 restrictions in Slovenia, on a representative sample of adolescents ($n = 1925$, 58.2 % female, $M = 15.36$ years of age, $SD = 1.22$ years). We found significant differences between participants in terms of their initial sense of school belonging in the unconditional latent growth curve (LGC) model. Over time, the sense of school belonging decreased significantly. Additionally, in the conditional LGC model, where we included three time-invariant covariates (age, gender, and average school grades), gender and average school grades of students predicted their initial levels of school belonging. The female gender was associated with lower levels of initial school belonging, while higher average school grades were associated with a higher sense of school belonging. None of the covariates included in the analysis significantly influenced the rate of change over time (gender at $p < .10$). Age had no significant relationship to either the intercept or slope. However, the intercept and slope showed a significant negative correlation, indicating that higher initial levels were associated with a steeper decline over time. These findings indicate the need to monitor school belonging longitudinally. The steep decrease over the year of the COVID-19 pandemic, the differences at the start, and the rapid change in those who previously regarded school belonging as high, are all signs that need our attention. The findings are relevant for future efforts to support a high sense of school belonging, especially when faced with challenging situations, such as the COVID-19 pandemic.

Keywords: Sense of school belonging, COVID-19, age, gender, grades

HEAD PROGRAMME FOR PRINCIPALS IN CROATIA AND NORTH MACEDONIA: BUILDING A SUPPORTIVE LEARNING ENVIRONMENT FOR STUDENTS

Manja Veldin, Ana Mlekuž

Pedagoški institut, Slovenija

e-mail: manja.veldin@pei.si

Positive youth development (PYD) focuses on recognizing and strengthening the potential of young people through positive interactions, by providing a wide variety of opportunities, fostering positive relationships, and providing support for further development (Lerner et al., 2015). Schools should create a supportive and encouraging environment for PYD, and act as protective factors for adolescents (Pittman et al., 2003). A supportive school environment is especially important during the times of crisis, such as COVID-19. We examined the effects of the HEAD programme for principals, the purpose of which is to empower school principals in creating inclusive school culture, on a supportive school environment during COVID-19 epidemics. The sample comprised 3010 students, randomly divided into experimental or control group, out of which 1759 were from Croatia (597 from primary school, Mage = 12.62 years, 49.8 % females; 1162 from secondary schools, Mage= 15.38 years, 50.7 % females) and 1035 were from the Republic of North Macedonia (603 from primary school, Mage= 12.51 years, 45.8 % females; 768 from secondary schools, Mage = 15.71 years, 51.2 % females). Two time points, before and after the HEAD programme for principals, were used to collect data with students using a newly developed questionnaire (piloted, appropriate psychometric properties). Our study focuses on three scales, used to capture a Supportive learning environment, namely Existing support initiatives for students, Perceived teacher support, and Supporting organizational and relational environment. A two-way mixed-measures ANOVA was deployed to evaluate the programme's impact on the supportive learning environment. Average scores on the scales were used as the dependent variables, the between-subjects variable was group (experimental, control), and the within-subjects variable was the time of measurement (pre-intervention, post-intervention). A group-by-time interaction was observed in Existing support initiatives for students in primary schools in North Macedonia. Interactions were also seen in the Perceived teacher support in the primary and secondary schools in North Macedonia. Additionally, in the secondary schools in North Macedonia, group-by-time interaction was recognized in Supporting organizational and relational environment. The experimental group had a significantly smaller decrease over time than the control group on all scales. Statistically significant differences were not observed in Croatian school student samples on these scales. These findings indicate that the HEAD programme effectively supported principals from North Macedonia in creating a supportive school environment for students dur-

ing COVID-19. Moreover, the findings may be useful in developing comprehensive principal support measures.

Keywords: Supportive school environment, Students, Croatia, Republic of North Macedonia, HEAD project

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

RAZVOJ UČITELJSKOG IDENTITETA U HRVATSKOJ – SIMPOZIJ U ČAST PROFESORICI VLASTI VIZEK VIDOVIĆ

Moderatorica: Vlatka Domović

Profesionalni identitet budućih učitelja umnogome ovisi o čimbenicima koji oblikuju rani razvoj njihovih karijera. Cilj ovog simpozija je predstaviti različite aspekte razvoja učiteljskog identiteta u hrvatskom kontekstu tijekom inicijalnog obrazovanja i na početku njihove profesionalne karijere. U simpoziju će se prikazati rezultati ukupno pet znanstvenih radova posvećenih ranom razvoju profesionalnog identiteta učitelja.

U prvom radu istražuju se rodne razlike u motivaciji za odabir nastavničke profesije i percepcija razloga zbog kojih muškarci u manjoj mjeri biraju ovu profesiju. Drugi rad adresira ulogu ličnosti i rodnih uloga u nastavničkoj profesiji te posebno medijsku ulogu ugodnosti i ekspresivnosti u podlozi povezanosti roda i dvaju aspekata empatije kod budućih nastavnika. U trećem radu ispituje se uloga različitih elemenata učiteljske motivacije u radnom angažmanu učitelja početnika na osnovi modela koji fokusiraju odrednice motivacije učitelja važne za objašnjenja profesionalnog razvoja učitelja, njihovih pristupa poučavanju i kvalitete nastave te željenih akademskih ishoda kod učenika. Četvrti rad istražuje u kolikoj su mjeri doživljaj stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva životom prisutni kod učitelja početnika te kakva je povezanost doživljenog stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva poslom učitelja početnika s osobinama ličnosti te uvjerenjima učitelja o razlozima odabira učiteljske profesije i samoeфикаsnosti u poučavanju matematike. Posljednji rad fokusiran je na osobine ličnosti kao odrednica različitih aspekata dobrobiti učitelja u ranoj fazi njihove karijere. Na osnovu prikazanih rezultata istraživanja raspraviti će se praktične implikacije dobivenih nalaza za unaprjeđenje inicijalnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja budućih učitelja.

Simpozij se održava u čast profesorici Vlasti Vizek Vidović koja je dala velik doprinos istraživanjima učiteljica i učitelja u hrvatskim školama. Neki od autorica i autora ovoga simpozija imali su privilegiju i sami surađivati s profesoricom Vlastom Vizek Vidović, što ostaje trajnom inspiracijom u njihovom znanstvenom radu.

Izlaganja u okviru simpozija:

1. Ivana Pikić Jugović, Ana Maskalan i Tea Pavin Ivanec: Rodne razlike i motivacija za nastavničku profesiju: Zašto se muškarci rjeđe odlučuju za poučavanje?
2. Dora Petrović, Ivana Pikić Jugović i Iris Marušić: Uloga ličnosti i rodnih uloga u povezanosti roda i empatije kod budućih nastavnica i nastavnika

3. Iris Marušić: Motivacijske odrednice radnog angažmana učitelja na početku karijere
4. Daria Rovani, Goran Trupčević i Dubravka Glasnović Gracin: Longitudinalno istraživanje odrednica stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva poslom učitelja početnika
5. Josip Šabić i Dora Petrović: Osobine ličnosti kao odrednice različitih aspekata dobrobiti učitelja/ica u ranoj fazi karijere

RODNE RAZLIKE I MOTIVACIJA ZA NASTAVNIČKU PROFESIJU: ZAŠTO SE MUŠKARCI RJEĐE ODLUČUJU ZA POUČAVANJE?

Ivana Pikić Jugović¹, Ana Maskalan¹, Tea Pavin Ivanec²

¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

²Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: jugovic@idi.hr

Nastavnička profesija u Europi obilježena je ozbiljnim nedostatkom nastavnika/ca, poteškoćama zadržavanja mlađih nastavnika/ca i značajnom rodnom neravnotežom u profesiji. Ovi čimbenici ukazuju na potrebu detaljnijeg istraživanja motivacije (budućih) nastavnika/ca, s naglaskom na rodnu perspektivu. Kada govorimo o rodnoj dimenziji nastavničke profesije, tri su teme u literaturi koje se najčešće problematiziraju: važnost muških učitelja/nastavnika za razvoj dječaka, zatim važnost učiteljske profesije za žene, te povezanost statusa ove profesije s brojem muškaraca u njoj. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati rodne razlike u motivaciji za odabir nastavničke profesije i percepciju razloga zbog kojih muškarci u manjoj mjeri biraju ovu profesiju. U istraživanju je sudjelovalo 279 studenata/ica završne godine studija predmetne nastave s različitih fakulteta u Zagrebu. Motivacija za odabir profesije ispitana je FIT-Choice upitnikom (Watt i Richardson, 2007), a percipirani razlozi zbog kojih muškarci u manjoj mjeri biraju nastavničku profesiju ispitani su novokonstruiranim upitnikom.

Kada je riječ o razlozima za odabir nastavničke profesije, rezultati su pokazali da su, neovisno o rodu, budući predmetni nastavnici/e prvenstveno motivirani intrinzičnim i društveno korisnim vrijednostima poučavanja. Rodne razlike dobivene su u važnosti utjecaja drugih ljudi na odabir profesije, zatim u obeshrabrivanju pri odabiru ove profesije te u odabiru nastavničke profesije kao karijere drugog izbora. Ovi rezultati ukazuju na veću važnost uloge društvenih čimbenika u odabiru nastavničke profesije kod muškaraca nego kod žena. Vezano uz percepciju razloga zbog kojih muškarci u manjoj mjeri biraju ovu profesiju, nizak status nastavničke profesije percipiran je kao dominantni razlog demotivacije muškaraca, pri čemu žene i muškarci dijele slično viđenje. Nadalje, percepcija nastavničke profesije kao „ženske profesije“ smatra se manje bitnim razlogom zbog kojeg muškarci ne odabiru nastavničku profesiju. No, rodne razlike ukazuju da su žene češće od muškaraca pretpostavljale da su muškarci demotivirani odabrati poučavanje jer je to ženska profesija. Implikacije ovih nalaza za obrazovne politike, poput potrebe uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja i profesionalnog usmjeravanja, također će se raspraviti.

Ključne riječi: motivacija za poučavanje, rodne razlike, budući predmetni nastavnici/e, nastavnička profesija

ULOGA LIČNOSTI I RODNIH ULOGA U PODLOZI POVEZANOSTI RODA I EMPATIJE KOD BUDUĆIH NASTAVNICA I NASTAVNIKA

Dora Petrović, Ivana Pikić Jugović, Iris Marušić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: dpetrovic@idi.hr

Empatija je centralna komponenta socio-emocionalnih kompetencija koja nastavnicima omogućava prepoznavanje i razumijevanje psiholoških procesa učenika, suosjećanje s emocijama učenika u nastavi te, u skladu s time, reagiranje i pružanje prikladne podrške učenicima u učenju (Makoelle, 2019). Empatija obuhvaća kognitivni i afektivni aspekt, odnosno zauzimanje perspektive kao tendenciju zauzimanja psihološke perspektive drugih i empatičku brigu kao sklonost suosjećanju s drugima u nevolji (Davis, 1994). Meta-analitički podaci konzistentno pokazuju kako žene iskazuju više razine empatije od muškaraca (Cohn, 1991; Eisenberg i Lennon, 1983), ali doprinos roda prestaje biti značajan kada se kontroliraju rodne uloge, odnosno femininost/ekspresivnost (Karniol i sur., 1998). Također, osobine ličnosti, poglavito ugodnost, pokazuju se prediktivnima za razinu empatije (Melchers i sur., 2016) te dosadašnji empirijski rezultati ukazuju na mogućnost medijacijskog efekta ličnosti u povezanosti roda i empatije (Abe i sur., 2018). Stoga je cilj ovog rada bio ispitati medijacijsku ulogu ugodnosti i ekspresivnosti u podlozi povezanosti roda i dvaju aspekta empatije kod budućih nastavnika.

Rezultati su prikupljeni na prigodnom uzorku od 279 studenata završnih godina studija nastavničkog smjera s četiri različita fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (157 studentica i 122 studenta). Sudionici su anonimno i dobrovoljno ispunjavali upitničke mjere samoprocjene. Ugodnost je mjerena instrumentom The Big Five Inventory (BFI, John i Srivastava, 1999), ekspresivnost instrumentom Personal Attributes Questionnaire (PAQ, Spence i sur., 1978), a empatička briga i zauzimanje perspektive drugih Indeksom interpersonalne reaktivnosti (IRI, Davis, 1980). Dva serijalna medijacijska modela s rodom kao prediktorom, ugodnosti i ekspresivnosti kao medijatorima te aspektima empatije kao kriterijima, testirana su pomoću alata PROCESS Macro u programu IBM SPSS (Hayes, 2018).

Rezultati pokazuju da u podlozi povezanosti roda i empatičke brige leže ugodnost i ekspresivnost uz značajni direktni efekt i tri indirektna efekta. U testiranom modelu povezanosti roda i zauzimanja perspektive drugih značajnima se pokazuju sva tri indirektna efekta uz izostanak direktnog efekta roda na zauzimanje perspektive. Dobiveni rezultati korak su ka boljem razumijevanju rodni razlika u empatiji, sugerirajući da u podlozi povezanosti roda i iskaza o vlastitoj empatiji leže ugodnost i ekspresivnost osobe. Budući da se empatija može poboljšati kroz obrazovne intervencije (Lam i sur., 2011), rezultati sugeriraju da bi one ponajviše trebale biti usmjerene na buduće nastavnice i nastavnike s manje izraženim karakteristikama ugodnosti i ekspresivnosti.

Ključne riječi: empatija, budućí nastavnici, ličnost, rodne uloge

MOTIVACIJSKE ODREDNICE RADNOG ANGAŽMANA UČITELJA NA POČETKU KARIJERE

Iris Marušić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: iris@idi.hr

Istraživanja o učiteljskoj motivaciji posljednjeg desetljeća upućuju na važnost različitih motivacijskih obilježja u objašnjenju profesionalnog razvoja učitelja, njihovih pristupa poučavanju i kvalitete nastave te željenih akademskih ishoda kod učenika kao što su akademsko postignuće i interes (Kunter i sur., 2013; Lauermaann, 2017). Ova su istraživanja učiteljsku motivaciju definirala u okviru modela faktora koji utječu na izbor učiteljske profesije - FIT-Choice (Watt i Richardson, 2007). Prema ovom modelu, osoba razmatra intrinzičnu, osobnu utilitarnu i društvenu utilitarnu vrijednost prilikom odabira učiteljske profesije. Model nadalje navodi druge relevantne faktore važne za odabir ove profesije kao što su percepcija vlastitih sposobnosti za poučavanje, odabir ove profesije kao drugog izbora te utjecaj okoline na odabir. Inicijalna motivacija za izbor učiteljske profesije koja se ogleda u percepciji vlastitih sposobnosti za poučavanje, intrinzičnoj vrijednosti poučavanja i želji za doprinosom društvu bila je povezana s planovima vezanim uz profesionalni angažman i razvoj karijere u trenutku započinjanja profesionalne karijere, te s pozitivnim stilom poučavanja tijekom ranih godina karijere (Watt i Richardson, 2014). Uz ovaj model, istraživanja učiteljske motivacije sve više primjenjuju i model ciljnih orijentacija, nastao ekstenzijom teorije ciljnih orijentacija u učenju na područje poučavanja (Butler, 2014). Ovaj model, uz ciljne orijentacije ka poučavanju nastale prilagodbom klasičnog modela, uvodi i novi, relacijski cilj, prepoznajući interpersonalnu prirodu učiteljske profesije (Butler, 2012). Empirijski podaci upućuju na to da su ciljne orijentacije učitelja, putem mehanizama suočavanja, povezane s pokazateljima dobrobiti učitelja kao što su angažman na poslu i profesionalno sagorijevanje (Parker, Martin, Colmar i Liem, 2012).

Cilj ovog rada je ispitati ulogu ovih elemenata učiteljske motivacije u radnom angažmanu učitelja na početku njihove profesionalne karijere.

Podaci su prikupljeni u okviru pilot istraživanja za projekt Uloga ličnosti, motivacije i socio-emocionalnih kompetencija u profesionalnoj dobrobiti učitelja u ranoj fazi karijere (TeachWell). Tijekom proljeća 2022. u 37 nasumično odabranih osnovnih škola u Hrvatskoj koje su pristale sudjelovati u pilot-istraživanju poslana je poveznica na mrežni upitnik uz zamolbu da ju prosljede učiteljima/icama predmetne nastave u svojoj školi koji imaju do 5 godina staža. Analize su provedene na odgovorima 118 učitelja/ica koji su ispunili upitnik.

Hijerarhijska regresijska analiza s prediktorskim varijablama motivacije za učiteljsku profesiju te ciljnih orijentacija u poučavanju provedena je za ukupni radni angažman

učitelja, te za pojedine njegove sastavnice: emocionalni angažman, kognitivni angažman te socijalni angažman s kolegama i s učenicima. Ukupan angažman učitelja povezan je s percepcijom vlastitih sposobnosti za poučavanje i sve tri ciljne orijentacije. Pokazalo se da pojedine komponente radnog angažmana predviđaju različiti sklopovi motivacijskih odrednica. Emocionalni angažman je tako povezan s intrinzičnom vrijednošću posla učitelja, njihovom orijentacijom ka ovladavanju vještinama poučavanja, te manjim izbjegavanjem posla. Kognitivni angažman je povezan s percepcijom vlastite sposobnosti za poučavanje i orijentacijom ka ovladavanju vještinama poučavanja. Socijalni angažman s kolegama predviđa orijentacija ka sigurnosti posla te manja sklonost izbjegavanju posla, dok socijalni angažman s učenicima predviđa ciljna orijentacija na odnose.

Ključne riječi: učiteljska motivacija, ciljne orijentacije, radni angažman

LONGITUDINALNO ISTRAŽIVANJE ODREDNICA STRESA, PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA I ZADOVOLJSTVA POSLOM UČITELJA POČETNIKA

Daria Rovan, Goran Trupčević, Dubravka Glasnović Gracin

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: daria.rovan@ufzg.hr

Istraživanja pokazuju da je ulazak učitelja u profesiju osobito stresno razdoblje njihove profesionalne karijere te da predstavlja svojevrsno razdoblje »preživljavanja« i otkrivanja koje uključuje velike izazove koji učitelje početnike mogu dovesti do nezadovoljstva i sumnje, ali potaknuti želju za učenjem i profesionalnim razvojem. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi u kolikoj su mjeri doživljaj stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva životom prisutni kod učitelja početnika te kakva je povezanost doživljenog stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva poslom učitelja početnika s osobinama ličnosti te uvjerenjima učitelja o razlozima odabira učiteljske profesije i samoeфикаsnosti u poučavanju matematike. Ovo istraživanje predstavlja dio šireg longitudinalnog istraživanja usmjerenog na razvoj motivacije i pristupa poučavanju matematike kod studenata učiteljskog studija. Istraživanje je provedeno u četiri točke mjerenja - na prvoj, trećoj i petoj godini studija te otprilike godinu dana nakon završetka studija. U četvrtoj točki mjerenja sudjelovao je 71 učitelj, a primijenjene su skale stresa, profesionalnog sagorijevanja, zadovoljstva poslom i samoeфикаsnosti u poučavanju matematike. Kao pretpostavljene odrednice stresa, profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstva poslom izdvojene su osobine ličnosti prema teoriji osjetljivosti na potkrepljenje procijenjene na trećoj godini studija, razlozi odabira učiteljske profesije s prve i pete godine studija, te procjene samoeфикаsnosti za poučavanje matematike s treće i pete godine studija te iz razdoblja rada u školi. Rezultati pokazuju da su doživljaj stresa i profesionalnog sagorijevanja kod učitelja početnika umjereno izraženi, a da je zadovoljstvo poslom visoko izraženo. S doživljenim stresom značajnu negativnu korelaciju imaju sustav bihevioralne aktivacije te samoeфикаsnost u poučavanju matematike procijenjena za vrijeme rada u školi. S doživljajem profesionalnog sagorijevanja pozitivno je povezan sustav bihevioralne inhibicije, a negativno važnost identiteta učitelja s pete godine studija, dok su sa zadovoljstvom poslom povezane iste odrednice samo u suprotnom smjeru. S doživljajem profesionalnog sagorijevanja i zadovoljstvom poslom značajno je povezana samoeфикаsnost u poučavanju matematike procijenjena za vrijeme rada u školi, ali ne i ona procijenjena tijekom studija. Rezultati hijerarhijske regresijske analize upućuju da osobine ličnosti imaju nezavisan doprinos doživljaju stresa, sagorijevanja i zadovoljstva poslom u odnosu na odrednice vezane uz uvjerenja učitelja. Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti da, iako osobine ličnosti u značajnoj mjeri određuju doživljaj stresa, sagorijevanja i zadovoljstva životom, važnu ulogu imaju uvjerenja učitelja vezana uz njihovu profesiju i to pogotovo recentna te se može pretpostaviti da intervencije usmjerene na ojačavanje

adaptivnih uvjerenja i identiteta učitelja mogu imati zaštitnu ulogu u suočavanju s profesionalnim stresom.

Ključne riječi: stress, profesionalno sagorijevanje, zadovoljstvo poslom, uvjerenja učitelja

OSOBINE LIČNOSTI KAO ODREDNICE RAZLIČITIH ASPEKATA DOBROBITI UČITELJA/ICA U RANOJ FAZI KARIJERE

Josip Šabić, Dora Petrović

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: josip@idi.hr

Istraživanja o ulozi ličnosti u obrazovanju uglavnom su bila fokusirana na učenike (Poropat, 2016), ali odnedavno je zamjetno povećanje interesa istraživača za ličnost učitelja i njezinu povezanost s nizom odrednica učiteljske dobrobiti. Primjerice, dostupni su meta-analitički podaci o vezama ličnosti učitelja te njihovog profesionalnog sagorijevanja (Kim, Jörg i Klassen, 2019) i razina subjektivnog stresa (Cramer i Binder, 2015). Međutim, manje je nalaza o vezama ličnosti i drugih aspekata učiteljske dobrobiti poput radnog angažmana, zadovoljstva poslom i učiteljskom profesijom, ustrajnosti u profesiji i sl. Naročito nedostaju istraživanja veza ličnosti i dobrobiti učitelja/ica u ranoj fazi karijere koja se pokazuje kritičnim razdobljem za formiranje profesionalnog identiteta i odluka vezanih uz ostanak u profesiji. Stoga je cilj ovog rada bio ispitati ulogu osobina ličnosti u objašnjenju različitih aspekata dobrobiti učitelja/ica u prvih 5 godina staža.

Podaci su prikupljeni u okviru pilot istraživanja za projekt „Uloga ličnosti, motivacije i socio-emocionalnih kompetencija u profesionalnoj dobrobiti učitelja u ranoj fazi karijere (TeachWell)“. Poveznica na anonimni mrežni upitnik poslana je tijekom proljeća 2022. godine ravnateljima 37 nasumično odabranih osnovnih škola u Hrvatskoj uz zamolbu da ju prosljede učiteljima/icama predmetne nastave svoje škole koji imaju do 5 godina staža. Analize su provedene na odgovorima 118 učitelja/ica koji su ispunili mrežni upitnik.

Kao mjera osobina ličnosti korišten je The Big Five Inventory (BFI; John i Srivastava, 1999), zadovoljstvo poslom i učiteljskom profesijom mjereni su skalama preuzetima iz TALIS istraživanja (2018), ustrajnost je mjerena jednom česticom (Koliko ste sigurni da ćete nastaviti raditi kao učitelj/ica?; 1- uopće ne; 7 - u potpunosti da), a kao mjera radnog angažmana učitelja korištena je skala Klassena i suradnika (Engaged Teachers Scale - ETS; 2013). Kao kontrolne varijable u analizama korištene su rod i godine staža.

Nalazi regresijskih analiza upućuju na negativnu vezu neuroticizma te pozitivnu vezu otvorenosti k iskustvu sa zadovoljstvom poslom, dok niti jedna osobina ličnosti ne objašnjava zadovoljstvo učiteljskom profesijom. Utvrđen je pozitivan smjer veza ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti s radnim angažmanom učitelja. Međutim, različite subskele radnog angažmana karakteriziraju različiti obrasci veza: viša razina ugodnosti povezana je s većim socijalnim angažmanom s kolegama, viša razina ugodnosti i sa-

vjesnosti s većim socijalnim angažmanom s učenicima, viša razina savjesnosti s većim kognitivnim angažmanom, dok niti jedna osobina ličnosti nije bila povezana s emocionalnim angažmanom.

Ključne riječi: ličnost, dobrobit, učitelji/ce u ranoj fazi karijere

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

HEAD: EMPOWERING SCHOOL PRINCIPALS FOR INCLUSIVE SCHOOL CULTURES

Moderatorica: Margareta Gregurović

The symposium will consist of three papers that are direct results of the project HEAD: Empowering School Principals for Inclusive Education, which addressed the lack of professional development programs for school principals specifically in the area of inclusive school culture. Availability of professional development training and resources specifically targeted at school principals, support for the development of inclusive school cultures, as well as support for the school principals' meaningful engagement with school stakeholders and school communities, are important pre-conditions for the successful functioning of schools. As the research shows, school principals play a significant role in the creation of positive and inclusive school cultures and in students' achievement (Glascodine, 2008). School principals are second only to classroom instruction among all school-related factors that contribute to what students learn at school (NASSP, 2013), school principals have a significant impact on the quality and efficiency of their institutions (Leithwood et al., 2006). The program starts from the premise that the leadership can be developed and build consciously requiring reflection and adequate professional development. This premise aims to replace the misconception of 'born leaders', charismatic and omnipresent. The three papers will give a comprehensive overview of the project and its results. The first paper will present the needs analyses conducted to examine Croatian school principals' experiences and needs in the field of creating an inclusive school culture on a convenience sample of 86 school principals. The second paper will describe the transformative program that was implemented with school principals while the third paper will present the impact study that examined the effects of the HEAD program on primary and secondary school principals.

1. Svetlana Jurko, Ana Mlekuž: Making school culture inclusive: Croatian school HEADs' needs for professional development
2. Sanja Brajković: Professional development of school principals as an incentive for inclusion
3. Ana Mlekuž and Manja Veldin: HEAD programme's impact on primary and secondary school principals in Croatia

MAKING SCHOOL CULTURE INCLUSIVE: CROATIAN SCHOOL HEADS' NEEDS FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Svetlana Jurko¹, Ana Mlekuž²

¹*Mreža centara za obrazovne politike*

²*Pedagoški institut, Slovenija*

e-mail: lana@edupolicy.net

Creating an inclusive school culture is a complex process, therefore Dyson et al. (2002) suggest that school principals should be selected and suitably trained, especially in the areas of creating common inclusive values and participatory leadership. Several researchers claim, that the most effective professional development activities are based on the school principals' experiences and needs and related to the context in which participants work. Based on these two premises, the objective of this research was to examine school principals' experiences and needs in the field of creating an inclusive school culture and thus provide a platform for further development of the HEAD professional development programme, aimed at supporting school principals in this area. The survey was implemented in Slovenia, Croatia and the Republic of North Macedonia, but in this paper, we only focus on the results of school principals from Croatia. A convenience sample consisted of 86 school principals (74 % females; 81 % from primary schools; 9,3 years of working experience as a school principal). Data was collected with the newly developed online questionnaire in March and April 2020. The questionnaire consisted of four different sections: (1) demographics, (2) previous professional development activity in the area of inclusive school culture, (3) professional development characteristics that had the greatest positive impact on the principal's school leadership in the last year and (4) principals' professional development needs in the area of inclusive school culture. The last part of the questionnaire was content-wise based on the Index of inclusion (Booth & Ainscow, 2002), modified to specific survey's needs and included the principal's needs for professional development in creating an inclusive culture, producing inclusive policies and evolving inclusive practices. We used reliability tests, descriptive statistics, and one-way ANOVA to analyse the data. The results showed that there were no statistically significant differences in principals' overall needs according to educational level. Moreover, principals reported a high need for supporting the collaboration of other stakeholders connected to the school, supporting the active participation of parents in school life and preparing school staff to respond to students' diversity. On the other hand, the needs of becoming aware of the principals' own beliefs and raising the principals' own awareness about diversity were among the lowest expressed needs. Therefore, the programme can be the same regardless of educational level, it should emphasise different strategies of supporting collaboration and preparing school staff to respond to the students' diversity.

Keywords: inclusive school culture, principals, HEAD, principals' professional development needs

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL PRINCIPALS AS AN INCENTIVE FOR INCLUSION

Sanja Brajković

Mreža centara za obrazovne politike

e-mail: sanja@edupolicy.net

School principals are key agents of change in a school and they play a vital role in forming an educational climate that provides learning opportunities for all students (Dyal et al., 1996; Cohen, 2015). Consequently, principals can contribute to the creation and promotion of inclusive school culture. At the same time, there is a common misconception that (school) leaders are born into it. Perhaps, this misconception has brought us to the situation that in some countries in Europe, the professional development of school principals has been neglected or is non-existent.

The paper describes, the program of professional development for primary school principals developed within the HEAD project. In addition to inclusive leadership, the program promotes transformative leadership as well. Transformative leadership (Burns, 1978) is a process in which leaders and followers elevate each other to higher levels of motivation and morally correct behavior which is particularly important for forming inclusive school culture. Transformational leadership aims to divert followers' attention to the bigger picture in order to replace their own interests with those that are important to the group or an organization (Avolio and Bass, 2002). Such leadership changes or transforms people, both leaders and teachers as well as other educational stakeholders. It includes "emotions, values, ethics, norms and long-term goals as well as assessing the motives of followers, meet their needs and treat followers as unique human beings" (Northouse, 2010).

The training program which will be discussed is developed by the Open Academy 'Step by Step' team as a holistic approach to the professional development of principals in order to support principals' professional values, knowledge, and skills for forming inclusive school culture. The experience of developing, implementing, and monitoring the effects of the five 2 days module training program for primary school principals 'Empowering School Principals for Inclusive School Culture' will be described.

Keywords: professional development, principals, inclusive school culture

HEAD PROGRAMME'S IMPACT ON PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL PRINCIPALS IN CROATIA

Ana Mlekuž, Manja Veldin

Pedagoški institut, Slovenija

e-mail: ana.mlekuz@pei.si

Schools have become more aware of their responsibility to build inclusive cultures. This study examined the effects of the HEAD programme for primary and secondary school principals, which aimed to empower them to create inclusive school cultures. Two countries (Croatia, North Macedonia) participated in a quasi-experimental study in which schools (including principals, teachers, and students) were randomly assigned to one of two conditions (control, experimental). In the current study, we only present data from the main target group and specific context, the principals from Croatia. Our sample comprised 51 principals, out of which 19 were from primary schools (14 in the experimental group, $M_{age} = 45.93$ years, 85.7 % females; and 5 in the control group, $M_{age} = 45.83$ years, 83.3 % females) and 32 were from secondary schools (22 in the experimental group, $M_{age} = 50.82$ years, 86.4 % females; and 10 in the control group, $M_{age} = 50.80$ years, 70 % females). Data were collected before and after the HEAD programme for principals, using a newly developed questionnaire (piloted beforehand). The HEAD programme covered four main sections, Democratic school governance, Cooperation with stakeholders, Inclusive school policies, and Awareness of school challenges. All were measured with several scales, answered on a 5-point Likert scale. The programmes' impact was evaluated using a two-way mixed-measures ANOVA (between-subjects variable was group: experimental, control; within-subjects variable was the time of measurement: pre-intervention, post-intervention). In the principals' sample from primary schools, a group-by-time interaction was observed in the Amount of school staff included in the decision-making (covering Cooperation with stakeholders) and in Different methods of data gathering (covering Awareness of school challenges), with an increase in the experimental group and a decrease in the control group. In the principals' sample from secondary schools, a group-by-time interaction was observed on the scales Amount of school staff included in the decision-making process and Amount of students included in the decision-making process (covering Cooperation with stakeholders), both in an unexpected way. Furthermore, when looking at changes from pre to post-test in other scales, in the sample of the primary school principals, the experimental group reported an increase in the majority, while the control group reported decreases. As for the secondary school principals, changes presenting both decreases and increases can be seen in both groups. These findings indicate that the HEAD programme has more effectively supported principals from the primary schools. Implications of the findings will be discussed.

Keywords: inclusive school culture, principals, impact, Croatia, HEAD project

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

UČINCI PANDEMIJE COVID-19 NA ŠKOLSKA ISKUSTVA I DOBROBIT UČENIKA IZ RANJIVIH SKUPINA U HRVATSKOM OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Moderatorica: Zrinka Ristić Dedić

Pandemija bolesti COVID-19 unijela je značajne promjene u živote i obrazovanje djece i mladih u svim dijelovima svijeta pa tako i u Republici Hrvatskoj. Obrazovna je politika tijekom dvogodišnjeg pandemijskog razdoblja primijenila različita rješenja u obrazovnom sustavu koja su se kretala od potpunog zatvaranja škola i prelaska na hitnu nastavu na daljinu, preko modela u kojem neki učenici pohađaju školu u učionicama, a neki u online okružju, do situacije u kojoj se nastava odvija u školskom okružju pod određenim epidemiološkim mjerama za sve učenike. Dosadašnja istraživanja već su ukazala na uglavnom negativne učinke pandemije na mogućnosti pristupa i sudjelovanja učenika u odgojno-obrazovnom procesu te na odgojno-obrazovna iskustva, postignuća i psihosocijalnu dobrobit učenika na različitim razinama i u različitim vrstama obrazovanja. Brojna istraživanja posebno su istaknula mogućnost veće ranjivosti određenih skupina učenika, onih koje i inače u sustavu trebaju dodatnu podršku, pomoć te drugačije pristupe te su naglasila važnost posebne skrbi za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama tijekom pandemije.

Radovi predstavljeni na ovom simpoziju prilog su istraživanjima učinaka pandemije COVID-19 na učenike iz ranjivih skupina u hrvatskom obrazovnom kontekstu. Radovi su dio projekta „Promjene u organizaciji procesa odgoja i obrazovanja uzrokovane COVID-19 pandemijom: učinci na obrazovna iskustva, dobrobit i aspiracije učenika u Republici Hrvatskoj“ financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost i Ministarstva znanosti i obrazovanja. U radovima se prikazuju rezultati kvalitativnog istraživanja obrazovnih iskustava i dobrobiti tri skupine učenika: učenika s teškoćama, darovitih učenika te učenika iz obitelji niskog socio-ekonomskog statusa, te njihovih roditelja i nastavnika. Sudjelovanje trijada koje čine učenik-roditelj-nastavnik omogućilo je zahvaćanje složenih i različitih perspektiva koje mogu dati cjelovit i dubinski pogled na učinke pandemije na ranjive skupine.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, daroviti učenici, učenici s teškoćama, učenici niskog socioekonomskog statusa, kvalitativno istraživanje

RADOVI U OKVIRU SIMPOZIJA:

1. Boris Jokić: Kvalitativno istraživanje učinaka pandemije COVID-19 na obrazovna iskustva učenika iz ranjivih skupina: neki metodološki odabiri i izazovi

2. Jana Šimon, Boris Jokić i Arian Peharda: „Snadi se kako znaš“ - izazovi obrazovanja darovitih učenika u pandemiji iz perspektive nastavnika i učenika
3. Zrinka Ristić Dedić: „A što se može...?“ – ispitivanje učinaka pandemije na obrazovna iskustva srednjoškolaca iz obitelji niskog socio-ekonomskog statusa
4. Jasmina Ivšac Pavliša i Zrinka Ristić Dedić: „Kad se male ruke slože...“ – doživljaj podrške učenicima s teškoćama u pandemiji

KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE UČINAKA PANDEMIJE COVID-19 NA OBRAZOVNA ISKUSTVA UČENIKA IZ RANJIVIH SKUPINA: NEKI METODOLOŠKI ODABIRI I IZAZOVI

Boris Jokić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: boris@idi.hr

U radu se predstavlja konceptualizacija kvalitativnog istraživanja učinaka pandemije COVID-19 na obrazovna iskustva učenika iz ranjivih skupina, a poseban se naglasak stavlja na određena metodološka pitanja u planiranju i provedbi istraživanja te analizi prikupljenih podataka. Kvalitativno istraživanje je provedeno u drugom polugodištu školske godine 2021./22. (tijekom ožujka) u 20 osnovnih i 20 srednjih škola na području Republike Hrvatske koje predstavljaju poduzorak škola koje su ranije sudjelovale u nacionalnom praćenju učinaka pandemije na hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Korišteni uzorak predstavlja uzorak maksimalne varijacije koji je odabran na temelju pokazatelja na razini škole koji se odnose na lokaciju i vrstu škole. Istraživanje se sastojalo od polustrukturiranih individualnih razgovora s trijadama koje čine učenik, njegov nastavnik i jedan roditelj iz tri skupine posebno pogođene pandemijom: učenici s teškoćama, daroviti učenici te učenici iz obitelji niskog socio-ekonomskog statusa. U okviru simpozija prikazani su rezultati dijela istraživanja na uzorku srednjih škola u kojima su provedeni razgovori s ukupno 57 trijada. Kriterijski odabir sudionika proveden je u svakoj školi u suradnji sa stručnom službom škole na temelju uputa istraživačkog tima. Za svaku skupinu sudionika razvijen je zaseban protokol za razgovore, a svi su sadržavali tri zajedničke teme: školski život učenika, život učenika izvan škole te obiteljski život. Razgovori su snimani te transkribirani, a transkripti su organizirani i kodirani pomoću NVivo programa za kvalitativnu analizu podataka. Za svaki rad pripremljena je kodna shema u kojoj su neki kodovi određeni unaprijed na temelju konceptualnog okvira istraživanja i tematskog okvira protokola za razgovor, dok su drugi kodovi induktivno izvedeni iz prikupljenih odgovora sudionika u nekoliko ciklusa kodiranja. U radu se raspravlja o izazovima pristupa i izgradnje odnosa sa sudionicima tijekom provedbe istraživanja te o korištenim pristupima osiguravanja valjanosti podataka.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, ranjive skupine, kvalitativno istraživanje, metodološki izazovi

“SNAĐI SE KAKO ZNAŠ” - IZAZOVI OBRAZOVANJA DAROVITIH UČENIKA U PANDEMIJI IZ PERSPEKTIVE NASTAVNIKA I UČENIKA

Jana Šimon, Boris Jokić, Arian Peharda

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: jana@idi.hr

Pojava pandemije bolesti COVID-19 donijela je nove izazove u odgoju i obrazovanju učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, pa tako i skupine darovitih učenika. Daroviti učenici su se morali prilagoditi na nastavu na daljinu, uvođenje različitih hibridnih modela nastave, značajno reduciranje izvannastavnih aktivnosti i dodatne nastave te drugih oblika formalnog i neformalnog učenja koji značajno doprinose kvaliteti njihovog obrazovnog iskustva. Tek manji broj međunarodnih istraživanja usmjeren je na istraživanje učinaka obrazovanja u pandemiji na obrazovne ishode i iskustva darovitih. S obzirom na mali broj istraživanja o odgojno-obrazovnim iskustvima darovitih učenika u Hrvatskoj te manjak spoznaje o utjecaju pandemije na globalnoj razini, posebno je važno istražiti kakva su iskustva obrazovanja darovitih u izvanrednoj situaciji pandemije.

Cilj je rada opisati i razumjeti kako je pandemija i školovanje tijekom pandemije utjecalo na obrazovna iskustva i ishode darovitih učenika te koje su strategije dodatne podrške darovitim učenicima koristili odgojno-obrazovni djelatnici tijekom tog razdoblja.

U ovom radu analizirani su transkripti razgovora darovitih učenika gimnazijskih programa te njihovih nastavnika. Polustrukturirani razgovori su provedeni s ukupno 14 darovitih učenika i 13 nastavnika iz srednjih škola na području cijele Republike Hrvatske. Protokoli za učenike su sadržavali pitanja vezana uz izazove darovitih učenika tijekom obrazovanja u pandemiji, načinima pružanja podrške darovitim te procjenu utjecaja pandemije na usvajanje znanja i vještina, motivaciju, radne navike i motivaciju. Istovrsna pitanja kao triangulacijske točke je sadržavao i protokol za nastavnike, usmjeren na konkretnog darovitog učenika kojem nastavnik predaje.

Rezultati ukazuju na kontrast u percepciji utjecaja pandemije na obrazovanje između nastavnika i učenika: dok nastavnici ne uočavaju promjene u motivacijskim obrascima darovitih, učenici spominju različite izazove vezane uz pad motivacije za učenjem i propuste u savladavanju obrazovnih sadržaja. Pored različitih poteškoća prisutnih u obrazovanju u pandemiji, učenici ističu i pozitivna iskustva poput otkrivanja novih područja interesa, jačanja samostalnosti i osnaživanja organizacijskih i samoregulacijskih vještina. Nastavnici izvještavaju o manjem opsegu pružanja obrazovne i emocionalne podrške darovitim tijekom pandemije u usporedbi s čestinom pružanja potpore učenicima drugih ranjivih skupina. U sklopu rada se postavlja pitanje nedostatne

podrške i vidljivosti darovitih učenika unutar hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava tijekom i nakon pandemije.

Ključne riječi: pandemija, daroviti učenici, obrazovni ishodi, obrazovna iskustva, podrška darovitima

„A ŠTO SE MOŽE...?“ – ISPITIVANJE UČINAKA PANDEMIJE NA OBRAZOVNA ISKUSTVA SREDNJOŠKOLACA IZ OBITELJI NIŽEG SOCIO-EKONOMSKOG STATUSA

Zrinka Ristić Dedić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: zrinka@idi.hr

Brojna istraživanja provedena u posljednje tri godine govore o negativnim učincima promjena u obrazovanju izazvanim pandemijom bolesti COVID-19 na postignuća, učenje, motivaciju i dobrobit učenika različite dobi. Istraživanja također ukazuju da zatvaranje školskih zgrada, korištenje hitne nastave na daljinu, promjene u dnevnim rutinama te smanjivanje socijalnih interakcija imaju posebno negativne posljedice za učenike koji dolaze iz nepovoljnijeg socio-ekonomskog okružja jer posjeduju manjkave resurse i nedostatnu podršku za prilagodbu novim okolnostima školovanja.

Ovaj rad bavi se perspektivom srednjoškolaca iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa o učinku pandemije na njihova obrazovna iskustva tijekom pandemije.

Istraživanje je provedeno kao istraživanje miješanog modela sekvencijalnog tipa (kvant-kval). U kvantitativnoj fazi istraživanja sudjelovalo je 9054 učenika 2. razreda svih vrsta srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Učenici su trebali procijeniti učinak promjena u nastavi i organizaciji škole izazvanih pandemijom na njihova postignuća, navike učenja, motivaciju i odnose s drugima u školskom okružju. MANOVA-om je ispitan učinak obrazovnog statusa majke (kao proxy varijable socio-ekonomskog statusa obitelji) i vrste srednjoškolskog programa kojeg pohađa učenik (3-godišnji strukovni, 4-god ili 5-god strukovni, gimnazijski) na dva faktora ishoda obrazovanja (jedan faktor čine kognitivni ishodi, a drugi faktor odnosi u školskom kontekstu). Rezultati multivarijatnog testa ukazuju na značajan učinak vrste srednjoškolskog programa, dok učinak obrazovnog statusa majke nije bio statistički značajan.

Cilj je kvalitativne faze istraživanja bio steći dublji uvid u obrazovna iskustava učenika iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa u pandemiji. Ova faza istraživanja uključivala je provedbu polustrukturiranih razgovora s 14 učenika srednjih škola iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa. Razgovori su provedeni u ožujku 2022. u školama koje su izabrane iz uzorka kvantitativnog istraživanja tako da se maksimaliziraju razlike u školskom okružju. Sudionici su izabrani na temelju kriterija dodijeljene računalne opreme za potrebe nastave na daljinu. Razgovori su vođeni prema protokolu, a uključene teme bile su: doživljaj učinka pandemije na život i dobrobit učenika, iskustva nastave na daljinu i nastave u školi pod epidemiološkim mjerama, preferencija oblika nastave, procjene učinka promjena u nastavi i organizaciji škole na postignuća, motivaciju, sliku o sebi i odnose s drugima. Provedena tematska analiza razgovora po-

kazuje određene poteškoće s kojima su se učenici iz obitelji nižeg socijalno-ekonomskog statusa susretali u zadovoljavanju zahtjeva školovanja u pandemijskom razdoblju, ali i ukazuje na svojevrsnu otpornost i snagu za nošenje s nepovoljnim uvjetima.

Ključne riječi: učenici iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa, obrazovna iskustva, pandemija COVID-19

„KAD SE MALE RUKE SLOŽE..“ – DOŽIVLJAJ PODRŠKE UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U PANDEMIJI

Jasmina Ivšac Pavliša¹, Zrinka Ristić Dedić²

¹*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

²*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*

e-mail: jasmina.ivsac.pavlisha@erf.unizg.hr

Pojava pandemije bolesti COVID-19 unijela je drastične promjene u sva životna područja pa tako i u sustav obrazovanja. Osiguravanje primjerenih oblika podrške za učenike s različitim teškoćama izazovno je već u uobičajenom školskom radu, a promjene koje su nastale uslijed pandemije zahtijevale su iznenadnu i značajnu prilagodbu za nastavnike, stručne suradnike, učenike s teškoćama i njihove roditelje. Učenici s teškoćama heterogena su skupina te se odabir individualiziranih postupaka poučavanja temelji na individualnim obilježja svakog učenika. Međunarodna istraživanja su pokazala negativne učinke u pandemiji, primjerice, na učenike s disleksijom kod kojih su izostali uobičajeni oblici podrške zbog čega nisu uspijevali udovoljiti obrazovnim zahtjevima na dnevnoj razini. S druge strane, roditelji učenika s autizmom izvještavaju o pojavi nepoželjnih ponašanja i povećanju anksioznosti povezanih s narušavanjem svakodnevne obrazovne rutine. Istraživanja u Hrvatskoj u kojima su roditelji izvještavali o iskustvima provedbe redovitog programa uz individualizirane postupke tijekom pandemije pokazala su da su prilagodbe većinom izostale u nastavi na daljinu te da učenici nisu mogli samostalno pratiti nastavu. Sami roditelji su često bili izrazito uključeni u nastavni proces te u pružanje podrške djeci tijekom učenja i pripreme zadaća.

Ovaj rad bavi se perspektivom učenika s teškoćama i njihovih roditelja o učinku pandemije na njihova obrazovna iskustva tijekom pandemije, s posebnim naglaskom na njihov doživljaj podrške nastavnika i stručnih suradnika u učenju i ostvarivanju obrazovnih ishoda. Kvalitativno istraživanje se sastojalo od polustrukturiranih individualnih razgovora s 20 trijada (učenik s teškoćama, njegov nastavnik i jedan od roditelja). Učenici s teškoćama su odabrani uz pomoć stručnih suradnika po kriteriju školovanja prema redovitom programu uz individualizirane postupke. Razgovori su provedeni prema protokolu te su sadržajno usmjereni na školski život učenika, njihov život izvan škole te obiteljski život. Razgovori su snimani, transkribirani i analizirani pomoću NVivo programa. Za potrebe ovog rada analizirani su odgovori 20 učenika srednjih škola, kao i njihovih roditelja.

Provedena tematska analiza razgovora ukazuje na znatne poteškoće s kojima su se učenici s teškoćama susretali u svladavanju nastavnih sadržaja, pogotovo u razdobljima nastave na daljinu. Posebice roditelji izvještavaju o nedostatnoj podršci nastavnika te potrebi njihovog intenzivnog uključivanja u obrazovni proces u cilju smanjivanja

obrazovnih gubitaka. Izložit će se najčešće poteškoće s kojima su se učenici i roditelji susretali te će se iste analizirati u kontekstu određenog poremećaja (disleksija, diskalkulija, združeni poremećaji). Dobiveni podaci mogu poslužiti kao smjernica za unaprjeđenje sustava podrške učenicima s teškoćama u hrvatskim školama.

Ključne riječi: učenici s teškoćama, individualizirani postupci, doživljaj podrške, pandemija COVID-19

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM

MOGUĆNOSTI PREVENCIJE OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI U SUSTAVU RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Moderator: Teo Matković

Obrazovni sustavi imaju jak utjecaj na perpetuiranje obrazovnih nejednakosti koje se smatraju odgovorima za nejednake životne mogućnosti i smanjenu mogućnost pojedinaca za korištenje različitih društvenih, ekonomskih i kulturnih dobara. Radi se o strukturnim, namjernim ili nenamjernim preprekama koje dovode do nejednakog pristupa određenim dijelovima obrazovnog sustava ili različite uspješnosti unutar njega, a posljedica su porijekla, socijalnih uvjeta i drugih činitelja koji su nedvojbeno izvan osobne odgovornosti. Ove prepreke mogu dovesti do isključenosti iz obrazovanja, shvaćenog kao višeslojni koncept koji podrazumijeva fizičku isključenost socijalno ranjivih pojedinaca iz obrazovanja, ali i isključenost iz smislenog obrazovnog procesa ili nedovoljnu povezanost s obrazovanjem.

Uključenost djece u rani i predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) može znatno pridonijeti prevenciji obrazovne nejednakosti, ako je responzivan na potrebe djece i njihovih obitelji i ako potiče sudjelovanje i zaokupljenost djece odgojno-obrazovnim procesom. To znači da će sustav RPOO svoju preventivnu ulogu ostvariti samo ako nudi pristupačne i visoko kvalitetne usluge.

Simpozij je posvećen raspravi o mogućnostima prevencije obrazovnih nejednakosti u sustavu RPOO temeljem rezultata istraživanja provedenog u sklopu projekta Hrvatske zaklade za znanost „Modeli odgovora na odgojno-obrazovne potrebe djece izložene riziku socijalne isključenosti u ustanovama RPOO“. Istraživanje je provedeno na uzorku 1.346 odgojitelja i 3.500 djece u 66 dječjih vrtića tijekom 2021. godine. Istraživanjem je obuhvaćeno 6 % djece te dobi i 10,4 % svih dječjih vrtića koji su u vrijeme provedbe istraživanja djelovali u Hrvatskoj. Podaci su reprezentativni za djecu uključenu u sustav RPOO prema regiji, administrativnom statusu, veličini i osnivaču ustanove.

Prikazat će se podaci prikupljeni Upitnikom o kvaliteti pedagoške prakse u odnosu na djecu izloženu riziku socijalne isključenosti i Upitnikom o etiološkim i fenomenološkim aspektima rizika socijalne isključenosti djece rane i predškolske dobi: verzija za odgojitelje i verzija za roditelje. Svi su mjerni instrumenti razvijeni u okviru projekta.

Rezultati pokazuju da je prva prepreka doprinosa hrvatskog sustava RPOO prevenciji obrazovne nejednakosti nedovoljna pristupačnost djeci u riziku socijalne isključenosti, osobito kada je riječ o djeci koja žive u riziku od siromaštva i djeci manjinskog

etničkog identiteta. Druga prepreka odnosi se na kvalitetu pedagoške prakse koja je različita u različitim dječjim vrtićima, ovisno o njihovom osnivaču i regiji. Rezultati vode zaključku da je u hrvatskom sustavu RPOO nužno unaprijediti strukturne i procesne indikatore kvalitete koji će osigurati bolju pristupačnost, visoku profesionalnost osoblja, inkluzivan kurikulum te upravljanje i financiranje koje će ublažiti regionalnu neravnopravnost djece u odnosu na pristupačan i kvalitetan RPOO u Hrvatskoj.

Izlaganja u okviru simpozija:

1. Vlatka Domović i Dejana Bouillet: Mogućnosti prevencije obrazovnih nejednakosti u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
2. Monika Pažur i Maja Drvodelić: Neke odrednice sudjelovanja roditelja u prevenciji rizika socijalne isključenosti djece: procjena potreba
3. Ivana Visković i Adrijana Višnjic Jevtić: Kvaliteta pedagoške prakse u odnosu na djecu u riziku socijalne isključenosti: procjene odgojitelja

MOGUĆNOSTI PREVENCIJE OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI U SUSTAVU RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Vlatka Domović, Dejana Bouillet
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e-mail: vlatka.domovic@ufzg.hr

S obzirom na važnost ranog djetinjstva za cjeloživotni razvoj, dobrobit i uspjeh u odrasloj dobi, univerzalan i nepristran pristup sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO) važan je strateški cilj suvremenih obrazovnih politika. Upravo se ovaj sustav smatra ključnim instrumentom za borbu protiv obrazovne nejednakosti, osobito kada je riječ o djeci u riziku socijalne isključenosti (RSI). U projektu „Modeli odgovora na odgojno-obrazovne potrebe djece izložene RSI u ustanovama RPOO“ RSI djece definirani su kao multidimenzionalni konstrukt koji uključuje ekonomske, socijalne, kulturne, razvojne, zdravstvene i druge aspekte nepovoljnosti i deprivacije koji pojedinačno ili u kombinaciji mogu imati nepovoljan utjecaj na razvoj djeteta“. Radi se o nekoj vrsti mogućnosti, što znači da se nepovoljne posljedice rizika ne moraju nužno ostvariti. Rizici se akumuliraju rano u djetinjstvu kada se ne uspije uspješno odgovoriti na razvojne teškoće ili probleme iz djetetovog okruženja pa njihov nepovoljan utjecaj kumulativno raste.

U Hrvatskoj egzaktni pokazatelji o RSI djece rane i predškolske dobi nisu dostupni, a znanstveno verificirani odgovori sustava na potrebe te djece i njihovih obitelji nisu razvijeni. Zato je ovo izlaganje posvećeno prikazu pokazatelja o zastupljenosti RSI djece u hrvatskom sustavu RPOO i načinima na koje sustav odgovara na njihove potrebe. Primjenom Upitnika o etiološkim i fenomenološkim aspektima RSI djece rane i predškolske dobi: verzija za odgojitelje i verzija za roditelje na reprezentativnom uzorku 3.500 djece u dobi do 5 do 7 godina utvrđeno je da je u nekom RSI 30 % djece. Među njima je 5 % djece izloženo djelovanju višestrukih rizika. Ona u usporedbi sa svojim vršnjacima u kontekstu RPOO razvijaju nižu razinu privrženosti djeci i odgojiteljima, što upućuje na potrebu unaprjeđivanja modela, strategija i metoda prevencije obrazovne nejednakosti u sustavu. Radi se o složenom sustavu mjera, aktivnosti i kontinuiranih napora sustava i odgojno-obrazovnih djelatnika usmjerenih smanjivanju ili otklanjanju rizičnih činitelja i/ili posljedica njihova djelovanja te jačanja zaštitnih činitelja u ekološkom sustavu djece radi osiguravanja njihovoga kvalitetnog razvoja, prilagodbe i sazrijevanja. Sveobuhvatan pristup prevenciji podrazumijeva mjere i aktivnosti dječjih vrtića na razini univerzalne, selektivne i indicirane prevencije. Prema rezultatima ovog istraživanja, takav sustav postoji u manjem broju hrvatskih dječjih vrtića. To dovodi do održavanja obrazovnih nejednakosti jer u nekim dječjim vrtićima i u odnosima s nekim odgojiteljima djeca u RSI imaju priliku sudjelovati u preventivnim programima, a u drugima su te mogućnosti znatno ograničene. U izlaganju će se

analizirati razlozi takve situacije i predstaviti model razvoja potencijala sustava RPOO za kvalitetniju prevenciju obrazovne nejednakosti.

Ključne riječi: rani i predškolski odgoj i obrazovanje, rizik socijalne isključenosti djece, obrazovne nejednakosti

NEKE ODREDNICE SUDJELOVANJA RODITELJA U PREVENCIJI RIZIKA SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI DJECE: PROCJENA POTREBA

Monika Pažur, Maja Drvodelić
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e-mail: monika.pazur@ufzg.hr

Današnje društvene i političke okolnosti sa sobom nose različite i brojne rizike te pritom roditelje suočavaju s izazovima suvremenog društva stavljajući pred njih nove roditeljske uloge i odgovornosti. Kompleksnost suvremenog pojma roditeljstva, kao i prepoznata heterogenost rizika socijalne isključenosti koji se temelje na karakteristikama roditelja i kvalitetnoj brizi za djecu, ukazuju na važnost istraživanja podržavajućih i nepodržavajućih roditeljskih ponašanja te njihovu pojavnost u odnosu na različite karakteristike roditelja i obitelji. Ciljevi ovog istraživanja su ispitati učestalost podržavajućih i nepodržavajućih roditeljskih ponašanja te utvrditi postoje li statistički značajne razlike u učestalosti roditeljskih ponašanja u odnosu na različite karakteristike roditelja (spol, stupanj obrazovanja, radni status, socio-ekonomske prilike) i karakteristike djece (dob, spol). Sudionici istraživanja bili su roditelji djece u dobi od 5 i 6 godina uključenih u institucionalni sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO) u 66 dječjih vrtića u Republici Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 3500 roditelja. Rezultati ukazuju kako roditelji u većoj mjeri koriste podržavajuća, nego nepodržavajuća roditeljska ponašanja. Ipak, oko 25 % roditelja implementira značajno više od prosjeka ponašanja koja onemogućuju optimalan razvoj djeteta, dok je kod 10 % njih učestalost pojavljivanja vrlo visoka. Više od 15 % roditelja kažnjava djecu više puta tjedno, a određen postotak (2 %) njih pa čak i svakodnevno. Rezultati istraživanja potvrđuju kako se nepodržavajuća roditeljska ponašanja češće pojavljuju kod roditelja određenih karakteristika: niži stupanj obrazovanja (završena trogodišnja i četverogodišnja srednja škola) i radni status (nezaposlenost). Naposljetku, pronađena je statistički značajna negativna povezanost između socio-ekonomskih prilika roditelja i nepodržavajućih roditeljskih ponašanja. Ukratko, stupanj obrazovanja, radni status i socio-ekonomske prilike obitelji predstavljaju značajne faktore koji utječu na kvalitetu roditeljske skrbi, te pritom mogu dodatno naglasiti čimbenike rizičnosti u određenom obiteljskom kontekstu.

Ključne riječi: pozitivno roditeljstvo, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, rizik socijalne isključenosti, roditeljska ponašanja

KVALITETA PEDAGOŠKE PRAKSE U ODNOSU NA DJECU U RIZIKU SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI: PROCJENE ODGOJITELJA

Ivana Visković¹, Adrijana Višnjic Jevtić²

¹Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

²Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: iviskovic@ffst.hr

Iako se Konvencijom o pravima djeteta jamči pravo svakog djeteta na kvalitetan odgoj i obrazovanje, upitno je koliko institucionalni rani i predškolski odgoja i obrazovanja (dalje RPOO) omogućava uvjete za jednakopravno uključivanje djece u riziku socijalne isključenosti (dalje RSI) i kako odgajatelji pristupaju toj djeci. Istraženo je zato mišljenje odgajatelja (N=1307; 9,33 % populacije odgajatelja u Republici Hrvatskoj) o uvjetima prakse RPOO. Strukturalna kvaliteta analizirana u odnosu na uvjete rada, razinu obrazovanja i stručno usavršavanje odgojitelja. Kvaliteta procesa analizirana je u odnosu na samoprocjenu pristupe i postupak odgojitelja. Istraživanje je provedeno u okviru projekta „Model odgovora na odgojno-obrazovne potrebe djece izložene riziku socijalne isključenosti u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja / MORENEC“ (HRZZZ, IP-2019-04-2011).

Relativna većina sudionika istraživanja (46,2 %) procjenjuje radne uvjete u RPOO potpunosti zadovoljavajućima, a 42,9 % smatra da su uvjeti uglavnom zadovoljavajući. Samo 1 % sudionika istraživanja smatra da su uvjeti nezadovoljavajući. Odgajatelji u uzorku procjenjuju da u ustanovi u kojoj rade postoje uvjeti za poticanje, inicijative, autonomije i samostalnosti djece neovisno o njihovim razvojnim, obiteljskim kulturološkim i drugim specifičnostima. Istodobno procjenjuju da ustanove nemaju primjerene uvjete za uključivanje obitelji djece u RSI u odlučivanje o odgojno-obrazovnom procesu. Ovi podaci upitnim čine poimanje odgajatelja o kvaliteti uvjeta.

Temeljem sakupljenih podataka, opravdano je pretpostaviti da se stručno usavršavanje odgajatelja u području odgoja i obrazovanja djece izložene RSI nedostatno provodi. Većina odgajatelja (76,5 %) u tekućoj pedagoškoj godini nije ni jednom sudjelovala u organiziranom stručnom usavršavanju. U kontinuirano stručno usavršavanje (četiri ili više puta godišnje) uključilo se samo 2,7 % odgajatelja u uzorku. Upitno je može li se nesudjelovanje u stručnom usavršavanju tumačiti nedostatkom mogućnosti i/ili (ne) spremnošću na učenje. Odgajatelji u uzorku najviše su skloni umrežavanju s ostalim praktičarima radi razmjene primjera dobre prakse (61,7 %) što može biti kvalitetan način razvoja stručnih kompetencija. Istodobno može značiti i nesklonost znanstveno utemeljenim pristupima.

Faktorskom analizom samoprocjene pristupa i postupaka odgajatelja prema djeci u RSI izdvojena su tri faktora. Moguće ih je tumačiti kao idiografsku usmjerenost (na

dijete i osobnu praksu), potpora i modificiranje ponašanja djece te diseminacija iskustva. Uvjeti rada te radno iskustvo izdvojeni su kao prediktor samoprocjene. Razina formalnog obrazovanja, životna dob i aktivnosti stručnog usavršavanja nisu prepoznati kao značajni prediktori procjene. To je moguće tumačiti uočenim nedostatnim stručnim usavršavanjem kao dijelom profesionalnog razvoja. Ovaj podatak indikativan je za tvorce javnih obrazovnih politika i osnivače koji financiraju RPOO.

Ključne riječi: postupci odgajatelja, ranjiva djeca, (samo)procjena, stručno usavršavanje

USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS

LEKTIRA – ISKUSTVA ODRASLIH OSOBA S DISLEKSIJOM TIJEKOM OBRAZOVANJA

**Julija Alduk, Lucija Barišić, Bruna Branica, Nika Dorčić, Iva Đureković,
Lucija Hadrović-Pavišić, Magdalena Margetić, Karla Marinko, Lucija
Mihanović, Marija Jozipović**

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: marija.jozipovic@erf.unizg.hr

Lektira je važan dio nastave Hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama. Rezultati brojnih istraživanja upućuju na to da učenici većinom imaju negativna mišljenja o programu školske lektire (Jerkin, 2012; Novaković i Medić, 2011). Osobe s disleksijom imaju teškoće u točnom i prepoznavanju riječi, dekodiranju i pisanju, a jedno od najčešćih obilježja njihovog čitanja je povećani vremenski utrošak što se očituje u čestoj potrebi za ponovnim čitanjem teksta jer ga nisu razumjeli (BDA, 1989; Lenček, 2012). Zbog svega navedenog osobe s disleksijom nerijetko zahvaćaju teškoće i manjak motivacije pri čitanju lektire (Boras, 2021). Upravo iz toga razloga cilj je ovog istraživanja dobiti uvid u iskustva s lektirom odraslih osoba s disleksijom tijekom njihovog obrazovanja. Uporabljena je metoda fokus skupina. Uzorak sudionika uključio je četiri odrasle osobe s disleksijom (Ž = 3, RKD = 21-24 godine). Materijal oblikovan za potrebe istraživanja sastojao se od pitanja podijeljenih u nekoliko tematskih cjelina: opći podaci, dijagnoza, čitanje lektire, obrada lektire, državna matura - esej iz Hrvatskog jezika, osvrt na lektiru iz današnje perspektive i čitanje u današnje vrijeme. Tijek fokusne rasprave bilježio se audiozapisom koji je naknadno transkribiran za potrebe analize podataka. Svi sudionici ističu da im je produljeno vrijeme najkorisnija prilagodba. Suprotno nalazima brojnih istraživanja o korisnosti grafičkih prilagodbi teksta za osobe s disleksijom (Zikl i sur., 2016; Rello i Baeza-Yates, 2017), sudionici ovog istraživanja ne smatraju ih učinkovitima. Pri obradi lektire najviše su koristili kratki sadržaj. Smatraju da bi se trebalo usmjeriti prema čitanju kraćih djela suvremenije tematike te drugačijem načinu obrade lektire (filmovi, umne mape, dramska obrada i sl.). Pripreme za ispit državne mature iz Hrvatskog jezika prisjećaju se kao izrazito dugotrajnog procesa, a navode da im je najviše pomoglo čitanje prijašnjih eseja i kratkih sadržaja. Gotovo su svi imali prilagodbe na ispitima državne mature. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da odgojno-obrazovni sustav u Hrvatskoj nije ujednačen niti je u potpunosti spreman odgovoriti na odgojno-obrazovne potrebe osoba s disleksijom. Također, iskustva sudionika u ovom istraživanju daju naslutiti da se, unatoč njihovoj dostupnosti, u odgoju i obrazovanju u Republici Hrvatskoj ne iskorištavaju dostupne metode i resursi (zvučne knjige, tehnološka pomagala, jednostavan jezik i sl.).

Ključne riječi: lektira, disleksija, odgoj i obrazovanje, prilagodbe

SOCIOEKONOMSKI STATUS I POSTIGNUĆA UČENIKA ČETVRTOGA RAZREDA IZ MATEMATIKE I PRIRODOSLOVLJA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA TIMSS 2019

Sandra Antulić Majcen, Ines Elezović

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

e-mail: sandra.antulic.majcen@ncvvo.hr

Cilj je istraživanja utvrditi jačinu kompenzacijskog mehanizma odgojno-obrazovnog sustava u odnosu na djecu u nepovoljnom položaju, posebice djecu koja žive u siromaštvu, odnosno u riziku od siromaštva.

Za potrebe istraživanja analizirani su podaci prikupljeni međunarodnim istraživanjem TIMSS (*Trends in International Mathematics and Science Study*) u tri ciklusa provedbe na reprezentativnom uzorku učenika četvrtih razreda osnovnih škola u RH (N(2011)=4584; N(2015)=4985; N(2019)=3785) prema unaprijed zadanoj metodologiji. Socioekonomski status temelji se na podacima prikupljenim od roditelja učenika koji su sudjelovali u istraživanju a obuhvaćaju informacije o obrazovanju oca i majke, zanimanju te o karakteristikama obiteljskog okruženja (dostupnosti sredstava za učenje kod kuće; Mullis, Martin, Foy, Kelly i Fishbein, 2020). U populaciji desetogodišnjaka u RH 2011. godine 5 % učenika živjelo je u obitelji nižeg socioekonomskog statusa. U 2015. i 2019. godini udio djece u siromaštvu, odnosno riziku od siromaštva, smanjio se na 3 %.

Analize na uzorku hrvatskih učenika potvrđuju kako su u ciklusu TIMSS 2019. postignuća učenika iz područja matematike i iz područja prirodoslovlja statistički značajno povezana s dostupnošću sredstava za učenje kod kuće (SES; $r(\text{mat})=0.36$; $p<0.01$; $r(\text{sci})=0.37$; $p<0.01$) pri čemu statistički značajno više rezultate u oba ispitivana područja ($t(\text{mat})=15.83$; $p<0.01$; $t(\text{sci})=14.60$; $p<0.01$) postižu učenici koji imaju veći broj sredstava za učenje, odnosno učenici koji dolaze iz obitelji višeg socioekonomskog statusa ($M(\text{mat})=549$; $SE(\text{mat})=3.6$; $M(\text{sci})=562$; $SE(\text{sci})=3.5$). Najniže rezultate postižu učenici s najmanje sredstava za učenje ($M(\text{mat})=448$; $SE(\text{mat})=15.2$; $M(\text{sci})=468$; $SE(\text{sci})=11.6$), odnosno učenici koji dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa. Isti je trend prisutan u postignućima hrvatskih učenika iz područja matematike i prirodoslovlja i u prethodnim ciklusima TIMSS istraživanja provedenim 2015. i 2011. godine.

Nalazi potvrđuju kako odgojno-obrazovni sustav nije dostatan kompenzacijski mehanizam nepovoljnih prilika i okruženja u kojem učenici odrastaju. S obzirom da su analizirani podaci prikupljeni netom prije pandemije COVID-19 za očekivat je da su navedene razlike još značajnije u odnosu na postignuća učenika te u odnosu na njihovu dobrobit. Dobiveni nalazi naglašavaju potrebu za hitnim i ciljanim intervencijama u

svrhu unapređenja kvalitete odgojno-obrazovnog sustava posebno u odnosu na djecu u nepovoljnom položaju kako bi odgojno-obrazovni sustav realizirao ulogu pravednog sustava i kako bi uistinu svako dijete imalo priliku ostvariti svoje potencijale.

Ključne riječi: socioekonomski status, postignuća učenika, TIMSS međunarodno istraživanje

KAKO JE ODNOS IZMEĐU NASTAVNIKA I UČENIKA POVEZAN S UČENIČKIM EMOCIJAMA POSTIGNUĆA?

**Barbara Balaz¹, Irena Burić²,
Mara Šimunović³**

¹*Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište*

²*Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru*

³*Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“*

e-mail: barbara.balaz@unicath.hr

Odnos između nastavnika i učenika pokazao se važnim za različite akademske ishode učenika. Pritom je važno uzeti u obzir dimenziju bliskosti, kao indikator pozitivnog odnosa nastavnika i učenika, ali i dimenziju sukoba, kao indikator negativnog odnosa. Prema teoriji kontrole i vrijednosti emocija postignuća (Pekrun, 2006), odnos između nastavnika i učenika spada u okolinsku odrednicu emocija postignuća koja ne djeluje izravno na pojavu emocija, već neizravno preko kognitivnih procjena kontrole i vrijednosti. S obzirom na to, cilj ovog istraživanja bio je ispitati medijacijsku ulogu procjena kontrole i vrijednosti u odnosu između dimenzija bliskosti i sukoba kao indikatora odnosa između nastavnika i učenika te učeničkih emocija postignuća. U ovom radu prikazani su podaci iz jedne točke mjerenje u kojem je sudjelovalo ukupno 19607 učenika srednjih škola s područja Republike Hrvatske. Učenici su procjenjivali bliskost i konflikt u odnosu s ciljnim nastavnikom, vrijednost zadataka i samoefikasnost u ciljnom predmetu te emocije postignuća koje doživljavaju tijekom boravka na nastavi kod tog nastavnika. Provedena analiza traga pokazala je kako dimenzije bliskosti i sukoba izravno i neizravno predviđaju učeničke emocije postignuća. Točnije, dimenzija bliskosti izravno je predviđala sve emocije postignuća, na način da je pozitivno predviđala emocije radosti, nade i ponosa, a negativno emocije ljutnje, anksioznosti, srama, bespomoćnosti i dosade. S druge strane, dimenzija sukoba bila je izravni negativni prediktor uživanja, a pozitivni prediktor ljutnje, anksioznosti, srama, bespomoćnosti i dosade. Što se tiče neizravnih odnosa, procjena vrijednosti posredovala je odnos između dimenzija bliskosti i sukoba i svih emocija postignuća, dok je procjena samoefikasnosti posredovala odnos između dimenzija bliskosti i sukoba i svih emocija postignuća, izuzev dosade. S obzirom na to da je češće doživljavanje pozitivnih, a rjeđe negativnih emocija jedan od indikatora dobrobiti osoba, iz ovog rada možemo vidjeti kako odnos između nastavnika i učenika može pridonijeti pozitivnom emocionalnom doživljavanju učenika tijekom boravka na nastavi, a onda i njihovoj dobrobiti.

Ključne riječi: odnos između nastavnika i učenika, emocije postignuća, vrijednost zadatka, samoefikasnost

KADA (OSMIŠLJENA) VJEŽBA NIJE DOVOLJNA: ULOGA INTELIGENCIJE, VJEŽBE I ZNANJA U AKADEMSKOM POSTIGNUĆU

**Merim Bilalić¹, Ratko Đokić², Maida Koso-Drljević³, Nermin Đapo³,
Thomas Pollet¹**

¹Sveučilište Northumbria, Ujedinjeno Kraljevstvo

²Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

*³Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Sarajevu, Bosna i
Hercegovina*

e-mail: ratko.dokic@gmail.com

Dobro je poznato da akademski uspjeh ovisi o brojnim faktorima, kao što su intelektualni kapaciteti, vježba i prethodno znanje. Ti su faktori, međutim, rijetko mjereni istovremeno i stoga o njihovim interakcijama još uvijek ne znamo puno. Naša studija pokazuje da izravan i neizravan utjecaj ovih faktora na akademski uspjeh ovisi o kontekstu. Na manje izazovnom fakultetskom kolegiju, koji je primarno zahtijevao pamćenje činjenica, intelektualni kapaciteti samo su neizravno utjecali na uspjeh na kolegiju. Njihov utjecaj bio je posredovan prethodnim znanjem i količinom samoreguliranih aktivnosti učenja (osmišljena vježba). U zahtjevnijem kontekstu, gdje se zahtijevalo razumijevanje pojmova i odnosa među njima, intelektualni kapaciteti utjecali su na izvedbu i izravno, ali i neizravno, kroz prethodno znanje. Za razliku od inteligencije, osmišljena vježba imala je izravan utjecaj na akademski učinak na manje izazovnom kolegiju. Utjecaj osmišljene vježbe, međutim, bio je znatno slabiji na zahtjevnijem kolegiju. Naša studija objašnjava prethodne kontradiktorne rezultate pružanjem konteksta za međugre između faktora koji stoje iza akademske uspješnosti.

Ključne riječi: akademsko postignuće, inteligencija, radno pamćenje, osmišljena vježba, samoregulirano učenje, (Bayesova) analiza puta, medijacija, longitudinalni nacrt

OSIGURAVANJE DOBROBITI U ODGOJNO-OBRAZOVNOM OKRUŽJU KROZ POUČAVANJE ZA KRITIČKO MIŠLJENJE

Iva Buchberger

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

e-mail: ibuchberger@uniri.hr

Rad predstavlja preliminarno istraživanje čiji je cilj bio steći uvid u opću usmjerenost mišljenja edukatora o poučavanju za kritičko mišljenje i dio je šireg istraživanja pružanja podrške edukatorima u poučavanju za kritičko mišljenje. Konceptualno se u radu polazi od generičkog modela poučavanja za kritičko mišljenje i njegovih ključnih dimenzija – kritičkog pristupa nastavnom sadržaju; aktivnih metoda poučavanja i suradničkih oblika rada; aktivnih metoda vrednovanja; kritičke akcije i demokratskog ozračja poučavanja. U istraživanju je sudjelovalo 209 edukatora (formalnog i neformalnog obrazovanja) u RH. Sudionici istraživanja ispunjavali su mrežni anketni upitnik Upitnik o poučavanju za kritičko mišljenje koji se sastojao od tri dijela – (a) prvi dio instrumenta obuhvatio je kontekstualne varijable: spol, dob, tip obrazovanja trenutnog zaposlenja, razina obrazovanja (ukoliko edukatori) poučavaju u formalnom obrazovanju) te prethodno obrazovanje; (b) drugi dio instrumenta obuhvatio je ljestvicu Likertovog tipa od ukupno 36 tvrdnji koje su se odnosile na obilježja poučavanja za kritičko mišljenje i zahtijevale su procjenu edukatora (sudionika istraživanja) o tome u kojoj se mjeri one odnose na njihov način poučavanja; konačno (c) treći dio instrumenta uključio je otvorena pitanja o dobrobiti i izazovima primjene poučavanja za kritičko mišljenje te načinima prevladavanja navedenih izazova i unapređenja poučavanja za kritičko mišljenje. Fokus ovog rada upravo je prikaz i analiza rezultata istraživanja trećeg dijela anketnog upitnika. Provedena je jednostavna analiza kvalitativnih podataka. Iz svakog su odgovora izdvojeni pojedinačni podaci, a višestrukim pregledavanjem podataka uočene su i izdvojene glavne tematske kategorije unutar kojih su se dobiveni podaci svrstali. Rezultati istraživanja ukazuju na to da postoje mnoge dobrobiti koje se ostvaruju kroz poučavanje za kritičko mišljenje, posebice su istaknute dobrobiti učenika kao ključnih subjekata odgoja i obrazovanja. Ističe se osiguravanje njihove dobrobiti kako na osobnoj razini (kroz razvoj samopouzdanja, hrabrosti, solidarnosti, snalažljivosti, empatičnosti, tolerancije, samostalnosti, otvorenosti, autentičnosti i sl.), tako i na društvenoj razini (kroz razvoj aktivnih građana kao pripadnika pravednijeg i kvalitetnijeg društva).

Ključne riječi: edukator, poučavanje usmjereno na učenika, poučavanje za kritičko mišljenje.

„BILO JE LIJEPO TU MONOTONIJU ŠKOLE RAZBITI AKTIVNOSTIMA VOLONTERSKOG KLUBA“ – DOBROBITI ŠKOLSKIH VOLONTERSKIH PROGRAMA ZA VRIJEME PANDEMIJE I POTRESA

Nadja Čekolj¹, Marija Brajdić Vuković², Bojana Čulum Ilić¹

¹*Odsjek za pedagogiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci*

²*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*

e-mail: nadja.cekolj@uniri.hr

Školski volonterski programi (ŠVP) su, u nacionalnom kontekstu, prepoznati kao pedagoški fenomen koji omogućuje nužne inovativne iskorake u formalnom obrazovnom sustavu, a istraživanja koja tematiziraju doprinos ŠVPa na institucionalno i izvaninstitucionalno okruženje govore u prilog ostvarivanja snažnijih veza između učenika, odgojno-obrazovnih ustanova i zajednice. U zajednici u kojoj mladi volontiraju povećava se društveni kapital, kao i kvaliteta života svih uključenih (Šimunković i sur., 2011). Cilj ovog rada je prikazati preliminarne rezultate tematske analize fokus grupa s učenicima volonterima. Provedena je kvalitativna analiza slučajeva (6), a jedan od ciljeva istraživanja je opisati i razumjeti iskustva učenika volontera u ŠVPima u srednjim školama u Hrvatskoj. ŠVPi, odnosno slučajevi birani su prema unaprijed određenim kriterijima, a jedan od njih je bio integriranost ŠVPa u školski kurikulum budući da se ono smatra jednim od ključnih faktora za njihovo uspješno funkcioniranje (Harris, 2013). U fokus grupama sudjelovalo je ukupno 38 učenika koji su bili aktivni volonteri za vrijeme pandemije i potresa. Tematska analiza rezultata istraživanja govori nam da su ŠVPi pokazali otpornost i opstali unatoč epidemiološkim mjerama. ŠVPi su se prilagodili na način da su volonterske aktivnosti usmjerili na potrebe škole i učenika: poticanje solidarnosti među učenicima, provođenje raznih radionica i edukacija te organizacija humanitarnih akcija. Tema koja se dodatno nametnula je i aktivan angažman učenika u volonterskim akcijama izvan škole, odnosno izvan okvira organizacije ŠVPa s ciljem povezivanja i održavanja kontakta sa zajednicom. Zaključno, ističe se dobrobit ŠVPa u kontekstu osnaživanja pozitivnih odnosa među učenicima i odnosa učenika s nastavnicima. Susrete s kolegama volonterima u okviru ŠVPa, učenici opisuju kao jedinu svijetlu točku za vrijeme pandemije, a razlog tome je kontinuirana međusobna podrška i kontakt.

Ključne riječi: školski volonterski program, srednja škola, kvalitativna analiza slučaja, fokus grupa

„OSJEĆAM DA SE KROZ OVAJ KOLEGIJ RODILA NEKA NOVA JA“: TRANSFORMATIVNI POTENCIJAL MODELA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI

Bojana Ćulum Ilić, Brigita Miloš
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
e-mail: bojana.culum@uniri.hr

Usidren u kvalitativnom istraživačkom pristupu, a informiran interpretativno – konstruktivističkom teorijskom perspektivom, ovaj rad adresira istraživačko pitanje povezano s transformativnim potencijalom i biografskim utjecajem modela učenja zalaganjem u zajednici za dvanaest studenata polaznika kolegija *Rod, seksualnost, identiteti – od opresije do ravnopravnosti*, kojima je sudjelovanje na ovom kolegiju bilo prvo takvo iskustvo u njihovim obrazovnim putanjama. Iz perspektive doprinosa ovako proživljenog visokoškolskog nastavnog iskustva promjenama studentskih biografija, radom se obrazlaže razvoj narativa osnaživanja i promjene kojima studenti unisono svjedoče.

Model učenja zalaganjem u zajednici počiva na intencionalnoj integraciji nastavnog programa i (studentskog) zalaganja u zajednici s reflektivnom sastavnicom. Njegova integracija u visokoškolsku nastavu podrazumijeva stvaranje poticajnog okruženja za učenje studenata, organiziranog tako da sinergija sadržajno povezano, svrhovito i aktivno sudjelovanje studenata u aktivnostima reflektivne prirode, pomno osmišljenima u suradnji sveučilišnih nastavnika s predstavnicima organizacija i ustanova u lokalnoj zajednici, a s idejom adresiranja prepoznatih potreba zajednice. Model ima u fokusu kritičko promišljanje studenata, stavlja kurikularne koncepte u kontekst stvarnih životnih situacija i problema zajednice i tako osnažuje studente zahtijevajući od njih analizu, evaluaciju i sintezu teorijskih konceptata kroz rješavanje problema. Model je u literaturi prepoznat kao pristup koji studentima pomaže razviti osjećaj povezanosti sa zajednicom, potiče njihovu aktivnost i civilno zalaganje u zajednici, utječe na promjenu njihovih stavova, navika i ponašanja te jača suosjećanje za probleme građana u zajednici (Zlotkowski, 1995). Shodno ključnoj i inovativnoj ulozi koju model učenja zalaganjem u zajednici ima u osobnom, društvenom i profesionalnom razvoju studenata te zadovoljavanju potreba zajednice, u visokoškolskim ustanovama sve je veće zanimanje za integraciju modela, uz povećan znanstveni interes za psihološke, društvene i akademske ishode koje ima za sudionike (Eyler, 2002; Furco, 2011.). Proces prikupljanja podataka kroz strukturirane intervjuje, fokusne grupe i kreativne kvalitativne istraživačke postupke (primjer pisanja ‘oproštajnog pisma’ mentorima u suradničkim organizacijama) trajao je tijekom veljače i ožujka 2020. godine. Svi su prikupljeni podaci transkribirani, a za njihovu je obradu korišten Dedoose softver.

Glavne identificirane dimenzije doživljene promjene studenata klasificirane su kroz novostečene kompetencije, obrazovne i profesionalne putanje, namjere daljnjeg (ci-

vilnog) angažmana i osobni razvoj. Naslanjajući se na Turnerov koncept *liminalnosti* (1969), Bourdieuov teorijski koncept *habitusa* (1977, 1984) te Mezirowu *teoriju transformativnog učenja* (1981), sudjelovanje studenata u kolegiju uz potpunu integraciju modela učenja zalaganjem u zajednici tumači se u ovom radu kao liminalni fenomen inače tradicionalnog (visokoškolskog) nastavnog polja, koji je doveo do modifikacije habitusa studenata, a pritom ukazuje na njihovo osnaživanje i sklonost daljnjem društveno odgovornom i aktivnom djelovanju u zajednici.

Ključne riječi: učenje zalaganjem u zajednici, transformativni potencijal modela učenja zalaganjem u zajednici, transformacijsko učenje, liminalno iskustvo, modifikacija habitusa

„BORBA U KOJOJ SI TI UVIJEK NA GUBITKU“: ODNOS NASTAVNIKA SPRAM NASTAVNIČKE PROFESIJE, POSLA I DRUŠTVENOG UGLEDA PROFESIJE

Đurđica Degač

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: djdegac@m.ffzg.hr

Nastavnička profesija koju se tradicionalno ne prepoznaje kao „potpunu“ profesiju (Ingersoll, 2003), već ju se percipira kao polu-profesiju (Addi-Raccach, 2005), posljednjih se godina nalazi pred velikim izazovima transformacija koje proizlaze iz policy zahtjeva za standardizacijom obrazovanja, uvođenja novih tehnologija kao i zbog povećane kompleksnosti posla nastavnika. Ranija kvalitativna istraživanja u Hrvatskoj ukazuju na to da osnovnoškolski nastavnici svoju profesiju vide kao zahtjevnu i podcijenjenu, a sadržajno najbogatijom kategorijom poteškoća vezanih uz nastavnički posao pokazuje se ona povezana sa samim obrazovnim sustavom (Slišković et al., 2017). Također, postotak nastavnika u Hrvatskoj koji smatraju da se njihovo zanimanje cijeni u društvu je vrlo nizak (9 %) te se Hrvatska nalazi među državama s najnižom procjenom među državama TALIS 2018 ciklusa (Markočić Dekanić et al., 2019). Cilj ove analize je ispitati odnos nastavnika spram nastavničke profesije, posla i društvenog ugleda profesije te identificirati potencijalne razloge koji doprinose njihovim perspektivama i pružiti objašnjenje za iste. Analiza se temelji na dva kvalitativna istraživanja provedena na neprobabilističkim heterogenim uzorcima nastavnika (uključujući i bivših) iz RH. Prvo istraživanje provedeno je tijekom 2020. godine i prijelaza na nastavu na daljinu zbog COVID-19 pandemije s osnovnim ciljem mapiranja promjena koje su se dogodile digitalizacijom nastave, odnosno provedbom nastave na daljinu u školskoj godini 2019./2020. Polustrukturirani intervjui provedeni su s ukupno 32 osnovnoškolska i srednjoškolska nastavnika. Drugo istraživanje provedeno je 2022. godine tijekom treće školske godine prakticiranja epidemioloških mjera zbog COVID-19 pandemije, ali i tijekom koje je uslijedila njihova relaksacija. Osnovni cilj drugog istraživanja bio je identificirati razloge koji dovode do napuštanja, namjere napuštanja ili ostanka u nastavničkoj profesiji kod srednjoškolskih nastavnika. Kombinirani narativni i polustrukturirani intervjui provedeni su s ukupno 17 sadašnjih i bivših srednjoškolskih nastavnika. Premda su istraživanja provedena u različitim društvenim kontekstima i s različitim osnovnim ciljevima, u prikupljenim materijalima manifestirao se neposredno ili posredno (na primjeru slučaja nastave na daljinu) odnos nastavnika spram vlastite profesije, posla, društvenog ugleda nastavnika kao i obrazovnog sustava te obrazovnih institucija, a što pruža utemeljenje za uključivanje oba izvora podataka u analizu. Dobiveni nalazi su na tragu ranijih istraživanja pri čemu pružaju dublji uvid u perspektive nastavnika vezane uz strukturne promjene društvenog i obrazovnog sustava i transformaciju uloge nastavnika; roditeljsko vrednovanje stručnosti nastavnika i autoritet nastavnika među učenicima; vrednovanje nastavničke profesije i posla

povezano s materijalnim i finansijskim honoriranjem te nezadovoljstvo i svojevrsni antagonizam spram nadležnih tijela za obrazovanje s naglaskom na individualnim odnosima i suradnji nastavnika.

Ključne riječi: nastavnici, nastavnička profesija, društveni ugled, obrazovne institucije, kvalitativne metode

NASILJE U ŠKOLI I POSTIGNUĆA UČENIKA ČETVRTOGA RAZREDA IZ MATEMATIKE I PRIRODOSLOVLJA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA TIMSS 2019

Ines Elezović, Sandra Antulić Majcen

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

e-mail: ines.elezovic@ncvvo.hr

Prema izvješću pravobraniteljice za djecu za 2021. godinu u razdoblju od posljednje dvije godine evidentiran je manji broj prijava vršnjačkoga nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, što se pripisuje činjenici da su djeca tijekom pandemije COVID-19 više boravila izvan svojih vrtića i škola. Istovremeno, djeca su bila više izložena rizicima cyberbullying-a ili nasilja preko interneta, ugrožavanja privatnosti te izloženosti neprijemnim sadržajima na internetu. Jedan od zaključaka programa UNICEF-a „Stop nasilju među djecom“ ukazuje na to da kada se preventivni programi prestanu provoditi, stope nasilja ponovno počinju rasti. Zbog toga se problem nasilja u školama, kao i njegovi učinci na razvoj i napredak djece i mladih budno prate u svijetu i u Republici Hrvatskoj (npr. Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama 2020.-2024.).

Nasilje u školi koje su doživjeli desetogodišnjaci, učenici četvrtoga razreda osnovne škole, zabilježeno je trima ciklusima istraživanja TIMSS – Trends in Mathematics and Science Study – koje je provedeno u Hrvatskoj 2011., 2015. i 2019. godine. TIMSS 2019 istraživanje trendova u znanju matematike i prirodoslovlja provedeno je u više od 60 zemalja svijeta, a u Hrvatskoj je u njemu je sudjelovalo 3.785 učenika četvrtih razreda koji su ispunili ispit znanja te kontekstualni upitnik. Učenici su odgovorili na pitanje o učestalosti jedanaest vrsta nasilnoga ponašanja, temeljem čega je formirana skala „Nasilje među učenicima u školi“ s tri kategorije: učenici koji nikada ili gotovo nikada nisu doživjeli nasilje u školi, učenici koji su nasilna ponašanja doživjeli otprilike jednom mjesečno te oni koji su ih doživjeli otprilike jednom tjedno. U istraživanju TIMSS 2019 još je jednom potvrđeno da učenici koji su doživjeli nasilje imaju niža prosječna postignuća u obama ispitivanim područjima (Mullis, Martin, Foy, Kelly i Fishbein, 2020), što vrijedi i za hrvatske učenike.

Trend pokazuje smanjivanje udjela učenika u kategoriji doživljavanja nasilja jednom tjedno: 2011. godine iznosio je 11 %, 2015. godine 8 %, a 2019. godine 5 % učenika Republike Hrvatske. Oni su konzistentno, u svakome ciklusu, postizali najniže rezultate u oba ispitivana područja – iz matematike i prirodoslovlja. Rezultati posljednjega ciklusa pokazuju da dominiraju verbalni oblici nasilja (pogrdna imena, ruganje, širenje laži), koje je nekoliko puta godišnje doživjela petina učenika te socijalno isključivanje (iz igre i drugih aktivnosti), koje je mjesečno i/ili tjedno doživjelo oko 10 % učenika. Također, gotovo četvrtina (24 %) učenika najmanje je jednom godišnje

doživjela fizičko nasilje s ozljedama u školi, što je jedan od alarmantnijih nalaza na koji je potrebno adekvatno odgovoriti.

Ključne riječi: nasilje u školi, cyberbullying, desetogodišnjaci, TIMSS trendovi

NEDOSTATAK NASTAVNIKA FIZIKE U HRVATSKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA

Nataša Erceg¹, Patricija Nikolaus², Vesko Nikolaus³, Ivana Poljančić Beljan¹

¹Fakultet za fiziku Sveučilišta u Rijeci

²Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu

³Agencija za odgoj i obrazovanje

e-mail: nerceg@phy.uniri.hr

Nedostatak nastavnika fizike globalni je i kontinuirani problem. Javlja se zbog nedovoljnog broja diplomiranih nastavnika iz fizike s obzirom na broj raspoloživih radnih mjesta, te zbog napuštanja profesije nastavnika fizike od strane stručnjaka koji odlaze u druga zanimanja. Tragom navedene situacije zapošljavaju se nestručni nastavnici fizike. Nestručnim nastavnicima fizike nedostaje sadržajno znanje, tj. znanje iz fizike, i/ili pedagoško znanje, pa ne mogu izvoditi kvalitetnu i učinkovitu nastavu fizike usmjerenu na učenika. Time se može ugroziti interes učenika za učenje fizike, negativno utjecati na njihov budući izbor studija i karijere u području fizike, te u konačnici dovesti u pitanje opstanak čitave struke nastavnika i inženjera fizike.

Istraživanje [1] s ciljem utvrđivanja nedostatka učitelja fizike u Republici Hrvatskoj, autori su proveli 2021 godine, kako bi se u budućnosti mogli pratiti trendovi uz otkrivanje uzroka te poduzimati odgovarajuće mjere za rješavanje tog nedostatka radi ostvarenja kvalitetnog obrazovanja učenika. Istraživanje je provedeno uz pomoć online ankete među ravnateljima osnovnih škola. Postavili smo im pitanja o broju i vrsti obrazovanja djelatnika zaposlenih na radnim mjestima učitelja fizike. Istraživanju se odazvalo 260 ravnatelja, tj. 25 % od ukupne populacije ravnatelja osnovnih škola Republici Hrvatskoj u kojima se izvodila nastava fizike po redovnom programu tijekom školske godine 2020./2021.

Ravnatelji koji su sudjelovali u istraživanju nisu iskazali postojanje nepopunjenih radnih mjesta učitelja fizike u svojim školama. Međutim, iskazali su postojanje zamjenjskih nestručnih učitelja fizike u iznosu od 14 % u odnosu na ukupan broj radnih mjesta učitelja fizike zaposlenih u školama koje su sudjelovale u istraživanju. Među njima je bilo najviše nestručnih zamjena iz društveno-humanističkog područja (42 %) poput učitelja razredne nastave, zatim iz tehničkog područja (40 %) poput inženjera strojarstva i elektrotehnike, a najmanje iz područja prirodnih znanosti (18 %) poput profesora biologije.

Uočene su i razlike u zastupljenosti nestručnih zamjena za učitelje fizike po županijama (npr. najveći postotak nestručnih zamjena ustanovljen je u Ličko-senjskoj županiji), koje ukazuju na postojanje različitih uzroka nedostataka učitelja fizike na različitim geografskim područjima. Štoviše, postoji indikacija da je plaća učitelja i njezina korelacija s prosječnom neto plaćom pojedine županije jedan od glavnih čimbenika

u odlučivanju hoće li učitelj ostati raditi u pojedinoj županiji, emigrirati ili potražiti bolje plaćeni posao. Te uzroke planiramo detaljnije istražiti u idućoj fazi istraživanja radi prijedloga mogućih rješenja problema nedostatka učitelja fizike u Republici Hrvatskoj.

[1] N. Erceg, P. Nikolaus, V. Nikolaus, I. Poljančić Beljan, Who Teaches Physics in Croatian Elementary Schools?, *Education Sciences* 12 (7), 461(18), 2022.

Ključne riječi: edukacijska fizika, deficit učitelja fizike, fizika u osnovnoj školi

SOCIOEKONOMSKI STATUS, KULTURNI KAPITAL I UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA HRVATSKE MATURANTE

Margareta Gregurović¹, Saša Puzić², Iva Odak²

¹*Institut za migracije i narodnosti*

²*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu*

e-mail: margareta.gregurovic@imin.hr

Učinci pandemije bolesti COVID-19 zabilježeni su u svim segmentima društva pa tako i u obrazovnim sustavima. No nisu samo promjene u organizaciji nastave ostavile traga na dionike obrazovnog sustava (poglavito na učenike i nastavnike) već se tu mogu razmatrati učinci obiteljskog habitusa na različite mogućnosti nošenja s pandemijom. U kontekstu Bourdieove teorije kulturne i socijalne reprodukcije u radu se postavlja hipoteza da su učenici nižeg socioekonomskog statusa i lošijeg kulturnog kapitala u većoj mjeri osjetili negativne učinke pandemije COVID-19. Istraživanje je metodom ankete provedeno 2021. na nacionalno reprezentativnom uzorku učenika završnih razreda u 80 srednjih škola (N = 8631) u okviru projekta Nacionalno proučavanje učinaka pandemije bolesti COVID-19 na sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Ukupni učinak pandemije COVID-19 na život učenika kao i neki njegovi posebni aspekti analiziraju se kao zavisne varijable u nizu regresijskih modela kojima se ispituje povezanost različitih indikatora socioekonomskog statusa i kulturnog kapitala učenika s procjenom pozitivnih i negativnih utjecaja. Uz navedeno, analizira se i učinak promjena uvedenih u škole te mogućnosti pohađanja tečajeva i instrukcija na doživljaj utjecaja pandemije. Rezultati pokazuju da 58 % učenika završnih razreda procjenjuje izrazito negativan ili negativan utjecaj pandemije na njihov život. U većim se udjelima ovaj negativan učinak povezuje s psihičkim zdravljem, bavljenjem izvanškolskim aktivnostima i hobijima te bavljenjem tjelesnim aktivnostima i sportom. Regresijskom analizom utvrđeno je da djevojke, učenici koji imaju manje braće/ sestara, iz kućanstava s većim brojem knjiga i čije su majke višeg obrazovnog statusa procjenjuju učinke pandemije negativnijim. S druge strane, učenici koji procjenjuju da su promjene u školi zbog pandemije bile pozitivne, procjenjuju također i učinke pandemije pozitivnijima. Dobiveni se rezultati o promjenama uvedenim u školsko okruženje uspoređuju između učenika višeg i nižeg kulturnog kapitala, a rezultati se interpretiraju u okviru teorije kulturne i socijalne reprodukcije.

Ključne riječi: utjecaj pandemije COVID-19, učenici završnih razreda srednje škole, kulturni kapital, prilagodba obrazovnog sustava

STRUČNO USAVRŠAVANJE ONLINE PO MJERI ODGOJNO-OBRAZOVNIH RADNIKA ŠKOLA: ISTRAŽIVANJE POLAZNIKA VIRTUALNIH RADIONICA, WEBINARA I E-TEČAJEVA

Mirta Janeš, Maja Quien

Hrvatska akademska i istraživačka mreža - CARNET

e-mail: mirta.Janes@carnet.hr

Potreba za razvojem digitalnih kompetencija učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja škola, koja stalno postoji, osobito je stavljena u fokus tijekom epidemije bolesti COVID-19. Kontinuirani razvoj znanja i vještina učitelja i stručnih suradnika kroz različite oblike obrazovanja, iz svoje struke i sveukupnoga odgojno-obrazovnog rada, jest stručno usavršavanje[1]. To je uži pojam od profesionalnog razvoja koje se odnosi na kontinuirani proces za koji je odgovoran pojedinac, a koje se usmjerava prema potrebama i pojedinca i škole (Milović, 2010, 31/32). U ovom radu usmjeravamo se na oblike stručnog usavršavanja koja se provode online.

Tijekom pilot projekta e-Škole koji je provodio CARNET od 2015. do 2018. godine i u kojem je sudjelovala 151 škola u RH, pilotiran je program obrazovanja školskih djelatnika za razvoj digitalnih kompetencija. Temeljem provedenih istraživanja i povratnih informacija polaznika, ovaj je program obrazovanja unaprijeđen u II. fazi projekta koja se provodi od 2018. do 2023. godine a uključuje 1321 školu u RH. Razvijeni su novi modeli sadržaja i provedbe programa obrazovanja, a uključuju modele sadržaja i provedbe radionica uživo, virtualnih radionica, webinar, e-tečajeva i digitalnih sadržaja za samostalno mikroučenje. Fokus ovog rada je analiza modela sadržaja i provedbe virtualnih radionica, webinar, e-tečajeva za odgojno-obrazovne radnike škola, odnosno modela e-obrazovanja u II. fazi projekta e-Škole.

Cilj istraživanja je ispitati stavove odgojno-obrazovnih radnika škola o pohađanju e-obrazovanja (virtualnih radionica, webinar i e-tečajeva) koji se provode u sklopu projekta e-Škole, u svrhu profesionalnog razvoja digitalnih kompetencija. Posebni ciljevi su:

1. (1) Utvrditi preferirane oblike profesionalnog usavršavanja u kontekstu potreba i mogućnosti odgojno-obrazovnih radnika škola.
2. (2) Istražiti percepciju kvalitete koncepta odnosno modela sadržaja i provedbe istih virtualnih radionica, webinar i e-tečajeva.

Istraživanje se provodi primjenom elemenata mješovite metodologije (Creswell, Plano Clark, 2007 i 2018; Tashakkori, Teddlie, 1998). Dizajn istraživanja uključuje kvalitativne i kvantitativne metode pri čemu će se u analizi kombinirati ovi izvori podataka s ciljem dubljeg razumijevanja. Populacija istraživanja su odgojno-obrazovni radnici (učitelji/-ce i nastavnici/-e, stručni suradnici/-e i ravnatelji/-ce) osnovnih i srednjih

škola na području Hrvatske čija škola sudjeluje u projektu e-Škole. Napominjemo da u projektu sudjeluju gotovo sve škole u RH (njih 1321), odnosno one koje se financiraju iz državnog proračuna.

Očekuje se da će istraživanje utvrditi stavove ispitanika o usklađenosti dotičnih modela e-obrazovanja naspram njihovih potreba i mogućnosti za stručnim usavršavanjima ali i razvojem digitalnih kompetencija. Također će se sugerirati daljnje mogućnosti razvoja modela e-obrazovanja za odgojno-obrazovne radnike škola, kao značajnom segmentu njihovog profesionalnog razvoja.

[1] Izvor: <https://www.azoo.hr/index.php?view=article&id=273&naziv=pedagogiki-standardi> [15.10.2018.]

Ključne riječi: profesionalni razvoj, stručno usavršavanje, online učenje, škola, odgojno-obrazovni radnici, digitalne kompetencije

STRUČNO-PEDAGOŠKA PRAKSA STUDENATA ODSJEKA ZA UČITELJSKE STUDIJE U ZAGREBU U PANDEMIJSKIM UVJETIMA

Danijel Jukopila

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: danijel.jukopila@ufzg.hr

Što je posao učitelja? Na to bi pitanje većina ljudi bila sigurna da zna odgovor – osoba koja poučava. I taj bi odgovor bio točan, ali nepotpun zato što ljudi posao učitelja percipiraju iz uloge učenika u kojoj su svi jednom bili. Čak i mnogi studenti, budući učitelji, poznaju jedino taj aspekt učiteljskoga posla. Tijekom inicijalnog obrazovanja za učitelje razredne nastave studenti stječu čitav niz kompetencija nužnih za njihov budući rad, no samo ih jedan kolegij uvodi u stvarni život učitelja, a to je stručno-pedagoška praksa. Zamišljena je kao praktični kolegij u kojemu studenti ulaze u kompleksnu svakodnevnicu učitelja, što ih dovodi u sasvim novu poziciju u odnosu na odgojno-obrazovni proces koji su poznavali iz pozicije učenika (studenta). Riječ je o vrlo složenom i dinamičnom zanimanju za koji ih u potpunosti ne može pripremiti samo stručna literatura ili obrazovni proces na fakultetu već je nužan praktičan dio koji predstavlja susret s realnošću, često dalekom od didaktičkih modela i svakako nepredvidivom.

U radu će se na temelju empirijskoga istraživanja temeljena na anketiranju studenata prvih triju godina Odsjeka za učiteljske studije u Zagrebu te na provedenoj refleksiji po završetku stručno-pedagoške prakse utvrditi prepoznaju li studenti dobrobit i važnost stručno-pedagoške prakse za njihov profesionalni razvoj te utvrditi koliko su pandemijski uvjeti održavanja nastave utjecali na njihovu percepciju stručno-pedagoške prakse.

Preliminarni rezultati istraživanja ukazuju da studenti u velikoj mjeri stručno-pedagošku praksu smatraju važnom, ali i nedovoljno zastupljenom tijekom studija. Kao najpozitivnije aspekte stručno-pedagoške prakse izdvajaju rad s učenicima, suradnju s mentorima i primjenu teorijskih znanja u nastavnoj praksi, dok među negativnim aspektima prakse najčešće navode kratkoću njezina trajanja, nedovoljnu izravnu aktivnost studenata u nastavnome procesu te pandemijske uvjete rada.

Ključne riječi: pandemijski uvjeti, stručno-pedagoška praksa, učiteljski posao

JEDNOSTAVAN JEZIK U ODGOJU I OBRAZOVANJU DJECE S DISLEKSIJOM: ULOGA DRUŠTVENIH IGARA

Valentina Kišan, Anđela Elinor Kožul, Klara Stura, Vanesa Zubčić, Leona Perkušić, Marija Lovrić, Antonela Majić, Božena Ledić, Marija Jozipović, Mirjana Lenček
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e-mail: marija.jozipovic@erf.unizg.hr

Disleksija je jezično utemeljen specifični poremećaj učenja (Snowling, 2013) obilježen teškoćama u čitanju i razumijevanju pročitano (BDA, 1989; Lenček, 2008). Navedene teškoće s pismenošću mogu biti razlogom niske motivacije za čitanje i učenje (Zisimopoulos i Galanaki, 2009; Gooch i sur., 2016), a što značajno može otežati proces poučavanja učenika s disleksijom (Rose, 2009). Društvene igre jedan su od važnih alata za razvoj vještina i stjecanje znanja o različitim temama za osobe različite dobi. Takve se igre mogu prilagoditi različitim stilovima učenja (Xu, 2011) i biti motivirajući čimbenik za stjecanje znanja. Stoga je cilj je ovog rada na primjeru društvene igre pokazati kako se uvođenjem grafičkih i jezičnih prilagodbi uputa, a prema znanstvenim i stručnim spoznajama, može djeci s disleksijom omogućiti ravnopravan pristup učenju te zabavi koja uključuje čitanje. Svrha je učinjenih prilagodbi pokazati kako svrhovita i jezično prilagođena igra može znatno više motivirati učenike i osigurati lakše usvajanje formalnih školskih znanja. Odabrana je prilagodba društvene igre Trivial Pursuit pri čemu su korištene različite tematske jedinice (sport, kultura, geografija, zabava), a što može biti predložak za prilagodbu i poučavanje različitih obrazovnih sadržaja. Prema smjernicama jednostavnog jezika (Lenček i Kuvač Kraljević, 2021) i univerzalnog dizajna (Praisner i Smith, 2011; Rao i sur., 2014), učinjene su prilagodbe materijala za igru. Istaknute su ključne riječi, povećane kartice, uporabljeni piktogrami, prikladan font veličine 14 te povećanje proreda. Učinjene su morfosintaktičke prilagodbe (uporaba kratkih i jednostavnih rečenica bez inverzije, uporaba jasnih i aktivnih rečenica - izbjegavanje negacije i pasivnih oblika, uporaba glagola umjesto glagolskih imenica; Jozipović, Lenček i Kuvač Kraljević, u postupku objave) i leksičke prilagodbe (uporaba jednostavnih riječi visoke predočivosti, učestalosti i konkretnosti; HLB, Kuvač Kraljević i Olujić, 2018). Rezultati pokazuju da se, iz perspektive nastavnika, uporabom ovih prilagodbi i dalje može ispitivati jednako pozadinsko znanje, ali na pristupačan način za osobe s jezičnim poremećajima, odnosno disleksijom. Iz logopedске perspektive čitanje putem igre osigurava mogućnosti uvježbavanja tehnike čitanja kao i razumijevanja, a što je za osobe s disleksijom od iznimne važnosti u terapijskom procesu te formalnom odgoju i obrazovanju.

Ključne riječi: disleksija, jednostavan jezik, grafička i jezična prilagodba, društvena igra

„SNAŠLI SMO SE VIŠE I BOLJE NEGO ŠTO SMO OČEKIVALI“ – ISKUSTVA RAVNATELJA OSNOVNIH ŠKOLA TIJEKOM PANDEMIJE BOLESTI COVID-19

Vesna Kovač, Ivana Miočić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
e-mail: vesna.kovac@ffri.uniri.hr

U ovom radu prikazat će se rezultati kvalitativnog istraživanja o promjenama nekih aspekata ravnateljskog upravljanja i vođenja škole tijekom trajanja pandemije COVID-a 19. Rezultati srodnih istraživanja pokazuju da se ravnatelji suočavaju s nizom promjena u okviru aktivnosti upravljanja i vođenja škole na daljinu (engl. *remoted leadership*), a koje se upravo tijekom pandemije moralo odvijati pravodobno, točno, ciljano i učinkovito. Pritom najčešće izvještavaju o povećanju opsega administrativnih odnosno birokratskih poslova, ali i poslova vezanih uz smanjivanje posljedica socijalne distance među članovima školske zajednice.

U ovom radu postavljena su dva glavna istraživačka pitanja: 1. Kako ravnatelji osnovnih škola u Hrvatskoj opisuju promjene u upravljanju i vođenju škole tijekom pandemije COVID-a 19; te 2. Koje okolnosti na nacionalnoj, lokalnoj, institucionalnoj i osobnoj razini su iz perspektive ravnatelja posebno djelovale na promjene u njihovoj praksi upravljanja i vođenja škole. Istraživanjem je obuhvaćen uzorak od 20 osnovnih škola u Hrvatskoj u kojima su provedeni intervjui s ravnateljima škole (12=Ž i 8=M), pri čemu se škole razlikuju s obzirom na veličinu tj. broj učenika (najmanja škola oko 150 učenika, najveća oko 950 učenika) te smještenost u većim ili manjim urbanim sredinama u različitim županijama. Primjenjuje se pristup osnovnog kvalitativnog interpretativnog istraživanja. Provedena je tematska analiza sadržaja i induktivnim pristupom iz dostupnih podataka identificirane su ključne teme, podteme i njihove varijacije u praksi.

S obzirom na postavljena istraživačka pitanja i strukturu korištenog protokola za intervjuiranje ravnatelja, tematska analiza upućuje na nekoliko ključnih tema: percipirane promjene vezane uz organizaciju rada škole; percipirane promjene u odnosima s različitim dionicima unutar i izvan škole (osnivačima, učiteljima, učenicima, roditeljima); percipirane promjene vezane uz prioritetne ravnateljske poslove i uloge. Ključni varijabiliteti uočeni su u kategoriziranju percipiranih promjena na relaciji učestalosti (više ili manje zastupljene), uspješnosti suočavanja s promjenama (više ili manje uspješno) i smjeru djelovanja promjena (pozitivno ili negativno). Izdvojene su i ključne okolnosti koje su djelovale na percipirane promjene u radu ravnatelja, od kojih se kao osobito učestale ističu one vezane uz doživljaj samoefikasnosti ravnatelja i kvalitetu primljene podrške od dionika izvan i unutar škole.

Ključne riječi: upravljanje i vođenje škole, ravnatelji, pandemija COVID-19, promjene u obrazovanju

ŠKOLSKI USPJEH DJECE U POSTRATNIM PODRUČJIMA HRVATSKE – SPECIFIČNA ULOGA RODITELJSKIH TRAUMATSKIH ISKUSTAVA

Petra Kožljan, Nika Sušac, Marina Ajduković

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: petra.kozljan@pravo.hr

U postratnim zajednicama većina odraslog stanovništva bila je izložena ratnim zbivanjima - izravnim sudjelovanjem u okviru vojnih aktivnosti ili kao civili, te je velika vjerojatnost kako su tijekom tog perioda doživjeli barem jedan traumatski događaj. U značajnoj mjeri istraženi su međugeneracijski efekti psihološke traume roditelja na njihovu djecu, no ne i u kontekstu obrazovnih postignuća. Jedina istraživanja na tu temu provedena su u Švedskoj (Berg i sur., 2019; Berg i sur., 2022) sa djecom ratnih izbjeglica čiji zaključci govore u prilog negativnih posljedica roditeljskog PTSP-a na obrazovna postignuća njihove djece. Ovim istraživanjem pružit ćemo nove spoznaje u svrhu premošćivanja postojećeg jaza u literaturi nalazima iz specifičnog konteksta hrvatske postratne zajednice. Cilj istraživanja je utvrditi povezanost roditeljskih traumatskih iskustava i školskog uspjeha njihove djece te specifične uloge suočavanja sa stresom i socijalne podrške u tom procesu. Ciljanu populaciju čine učenici 1. razreda srednjih škola (N=200) i njihovi roditelji - parovi očeva i majki (N=400) iz ratom pogođenih područja Brodsko-posavske, Karlovačke i Sisačko-moslavačke županije. Podaci su prikupljeni u okviru projekta „Međugeneracijski prijenos rizika za mentalno zdravlje adolescenata“ Hrvatske zaklade za znanost (IP-2020-02-5967), obrada podataka je u tijeku. Na skupu će biti prikazani dobiveni rezultati te dane praktične implikacije i smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi: trauma, međugeneracijski prijenos, školski uspjeh, adolescenti

PROČITATI LIJEPO I RAZUMJETI? – PRVI PODATCI IZ PROBIRNOG TESTA ČITANJA

**Jelena Kuváč Kraljević¹, Mirjana Lenček¹, Antonia Štefanec²,
Ana Matic Škorić¹, Nikolina Runje²**

¹*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

²*Naklada Slap*

e-mail: jelena.kuvac@erf.unizg.hr

Jedan od najvažnijih obrazovnih ishoda prvog i drugog razreda osnovne škole je naučiti čitati. Čitanje je fonološka vještina koju obilježava točno i relativno brzo dohvaćanje niza grafema (dekodiranje) s ciljem određivanja značenja pojedinačne riječi i razumijevanja teksta u cjelini. Iako je proces ovladavanja čitanjem velikim dijelom individualno određen, postoje i određena obrazovna očekivanja poput dostizanja automatiziranog čitanja nakon dvije godine sustavne formalne poduke.

Kako bi se normativna očekivanja o rezultatima čitanja mogla bolje objektivno zabilježiti, potrebno je imati valjane podatke o djetetovoj uspješnosti na svim trima mjerama vještine čitanja – točnosti, brzini i razumijevanju pročitano - i to od početka opismenjavanja. Dosadašnji jedini djelomični izvor takvih podataka bio je Jednominutni test brzog čitanja (Furlan, 1965) koji je, kao što i sam naslov testa navodi, davao isključivo podatke o brzini čitanja. Tako primjerice, prema rezultatima njegove primjene djeca u prvom razredu u prosjeku pročitaju 45 riječi, a djeca u drugom razredu u prosjeku 15 riječi više. Međutim, poznato je da osim dobrih (meta)fonoloških sposobnosti na uspješnost u čitanju veliku ulogu ima i djetetovo semantičko znanje i veličina rječnika. Što je dijete više izloženo poznatim i učestalim riječima u razdoblju rane pismenosti, njegova će vještina dekodiranja i povezivanja niza grafema sa značenjem biti brža i učinkovitija. Furlanov test nažalost više ne predstavlja valjan izvor normativnih podataka jer sadrži niz riječi čija zastupljenost u dječjem hrvatskom jeziku više nije zabilježena (npr. pionir i komunistički).

Kako bi se postavile nove normativne vrijednosti u brzini i točnosti čitanja te uspjeha u razumijevanju pročitano, oblikovan je Probirni test čitanja koji se sastoji od dva zadatka – (1) Jednominutnog čitanja liste od 100 riječi čija je učestalost provjerena u Školskom korpusu pisanog jezika (RiDDys) te (2) Razumijevanja pročitano u kojem se putem 12 kratkih jezičnih zadataka i ponuđenih višestrukih odgovora procjenjuje djetetova vještina razumijevanja pročitano sadržaja. Test je nastao na temelju podataka dobivenih u sklopu projekta Razvoj inovativnog dijagnostičkog instrumentarija za rano prepoznavanje djece s disleksijom (KK.01.2.1.02.0167), u sklopu poziva IRI 2 Istraživanje i razvoj: Povećanje razvoja novih proizvoda i usluga koji proizlaze iz aktivnosti istraživanja i razvoja - faza II. Na navedenom je testu dosad ispitano 400 djece polaznika prvog i drugog razreda osnovne škole iz različitih dijelova RH. U izlaganju

će se prikazati struktura novorazvijenog testa, način njegove izrade te će se predstaviti prvi podatci na trima promatranim mjerama vještine čitanja.

Ključne riječi: vještina čitanja, brzina, točnost, razumijevanje pročitano, Probirni test čitanja

UNAPRJEĐENJE KOMPETENCIJSKOG PROFILA SVEUČILIŠNIH NASTAVNIKA

Irena Labak, Senka Blažetić

Odjel za biologiju, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

e-mail: ilabak@biologija.unios.hr

S ciljem unapređenja kompetencijskog profila nastavnica Odjela za biologiju, Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku pružena je podrška u jačanju znanja i vještina konstruktivno usklađenog poučavanja i vrednovanja koje ujedno služe u planiranju osobnog profesionalnog razvoja u dijelu nastavničkih kompetencija. Podrška je podrazumijevala pohađanje radionica tematski usklađenim utvrđenim zajedničkim aspektima za unaprjeđenje te ishodima i aktivnostima kurikula na razini kolegija. Tijekom radionica nastavnici su stjecali znanja i vještine o poučavanju i vrednovanju na način da su u ulozi studenata usvajali određene strategije i metode, a u ulozi nastavnika su vježbali didaktičko-metodičko oblikovanje svoje nastavne prakse. Nakon radionica uslijedila je implementacija naučenog tijekom čega su kao refleksijski alat koristili unaprijed zadane protokole. Refleksijom su izdvojeni specifičniji aspekti za unaprjeđenje te je izdvojena potreba didaktičko-metodičke podrške u planiranju i realizaciji kurikula na razini nastavne jedinice. Zbog toga su održane konzultacije s nastavnicima koje su kao oblik podrške izazvale određena unaprjeđenja u aktivnom učenju studenata. Tako su studenti učili tehnikom koja im je omogućila samostalno izdvajanje ključnih sadržaja i pojmova, poticala ih na postavljanje pitanja i slobodno iznošenje vlastitih ideja što ih je motiviralo na sudjelovanje sa zanimanjem. Ono što se konzultacijama nije unaprijedilo je individualizacija i diferencijacija poučavanja, poticaj studenata na samovrednovanje procesa učenja i postignuća, pružanje konkretnih povratnih informacija studentima o njihovom radu te provjera ostvarenosti ishoda na kraju nastave. Razgovorom nakon refleksije nastavnici su prepoznali potrebu za nastavkom vodstva u didaktičko-metodičkom oblikovanju. Osiguranim produženim vodstvom te podrškom u planiranju kurikula na razini nastavne jedinice unaprijedili su gotovo sve aspekte za unaprjeđenje koje prethodno nisu osim individualizacije i diferencijacije poučavanja i pružanja konkretnih povratnih informacija o napretku. Cjelokupni proces podrške omogućio je nastavnicima uvid u vlastite potrebe i usmjerio je njihov plan osobnog profesionalnog razvoja u dijelu nastavničkih kompetencija. Nastavnici su osvijestili potrebu za kontinuiranim razvojem pedagoškog znanja potrebnog za stvaranje i optimizaciju situacija poučavanja i učenja. Provedeno poučavanje nastavnika ukazuje da promijenjen pedagoško-didaktičko-metodički pristup u visokoškolskoj pedagogiji zahtijeva ne samo nastavnika koji je osviješten o potrebi cjeloživotnog obrazovanja nego i oblik kontinuiranog stručnog usavršavanja kao vid podrške autonomiji nastavnika u visokoškolskom obrazovanju.

Opisano usavršavanje sveučilišnih nastavnika provedeno je u sklopu Internog natječaja Odjela za biologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku za prijavu znan-

stveno-istraživačkih projekata OZB – ZP 2021 pod nazivom Kolegijalno opažanje i profesionalni razvoj sveučilišnih nastavnika.

Ključne riječi: konstruktivno usklađeno poučavanje i vrednovanje, nastavničke kompetencije, plan profesionalnog razvoja, refleksija

STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA U FUNKCIJI UNAPREĐENJA NASTAVE BIOLOGIJE

Irena Labak¹, Ivan Kujundžić¹, Branko Bogнар²

¹*Odjel za biologiju, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

²*Filozoski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

e-mail: ilabak@biologija.unios.hr

Istraživanje je provedeno s ciljem praćenja promjena u poučavanju Biologije tijekom stručnog usavršavanja koje uključuje podršku stručnjaka i primjenu naučenog, kritičku analizu te samorefleksiju. Učiteljice Biologije tijekom školske godine 2021./2022. stručno su se usavršavale sudjelovanjem na stručnim skupovima i online zajednicama učenja na kojima se raspravljalo o videozapisima njihove nastave. Intencija stručnog usavršavanja bila je izazvati promjene u nastavi koje osiguravaju aktivno učenje uz učeničko konstruiranje znanja na višim kognitivnim razinama.

Za potrebe istraživanja analizirani su video zapisi nastave pet učiteljica. Prvo se obrascem za praćenje nastave analizirala inicijalna snimka svake učiteljice koji je snimljen prije početka stručnog usavršavanja kako bi se utvrdila moguća unaprjeđenja. Utvrđeni su sljedeći aspekti za unaprjeđenje: potrebno je uvesti poticaj učenicima da više postavljaju pitanja vezano za sadržaj koji se uči te da slobodno iznose svoje ideje i traže pojašnjenja kao i postavljanje pitanja učenicima koji osiguravaju višu kognitivnu razinu njihovog mišljenja. Utvrdili smo kako je važno poticati učenike da vlastitim riječima iskažu svoje razumijevanje sadržaja i da samostalno vode bilješke. Na početku sata je potrebno istaknuti cilj radi formativnog vrednovanja te poticati učenike da prate i provjeravaju svoje uratke te da procijene vlastito napredovanje.

Nakon toga je uslijedio stručni skup i tematska zajednica učenja o utvrđenim aspektima koje je potrebno unaprijediti te su učiteljice naučeno samostalno trebale ostvariti u svojoj nastavi. Većina predviđenih unapređenja nije implementirana u nastavi pa tako izostaje poticaj učenicima da više postavljaju pitanja vezano za sadržaj koji se uči i da samostalno vode bilješke, da prate i provjeravaju svoje uratke te da procijene vlastito napredovanje. Također izostaje postavljanje ciljeva nastavnog sata.

U nastavku stručnog usavršavanja učiteljice su dobile priručnik s gotovim priprema za nastavu koji su izradili eksperti. Ovaj pristup unaprijedio je sve aspekte koje prvi oblik podrške nije, osim poticaja učenicima da procijene vlastito napredovanje u učenju. To ukazuje da je učiteljima u prvoj fazi ostvarivanja promjena potrebna veća i konkretnija podrška u pripremanju nastave. Kada ovladaju novim pristupima, učiteljima je moguće prepustiti veću autonomiju u osmišljavanju i ostvarivanju nastave.

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta „Stručno usavršavanje učitelja u funkciji unapređenja rezultata učenja učenika osnovne škole u prirodoslovnom i matematičkom području“ financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost (IP-2018-01-8363).

Ključne riječi: analiza videozapisa nastave, nastava biologije, refleksija, stručno usavršavanje

PRIMJENA JEDNOSTAVNOG JEZIKA I UNIVERZALNOG DIZAJNA U PRILAGODBI OBRAZOVNIH SADRŽAJA ZA UČENIKE S DISLEKSIJOM

Mirjana Lenček, Jelena Kuvač Kraljević, Marija Jozipović

Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: mirjana.lencek@erf.unizg.hr

Jezična osnova disleksije, kao najučestalijeg specifičnog poremećaja učenja, razlogom je različitih teškoća u čitanju i razumijevanju pročitano (Snowling, 2013). Upravo su jezik, čitanje i pisanje osnova učenja te poučavanje učenika s disleksijom, zbog njihovih problema u ovim vještinama, predstavlja zahtjevan i složen proces. Uloga nastavnika i njihovih znanja o osobitostima funkcioniranja ove populacije, spremnost na prilagodbe koje uvažavaju navedene teškoće te specifični oblici provjera znanja mogu značajno odrediti akademski ishod ove djece (Tosun i sur., 2021). Nažalost, iako učenici s disleksijom prema rješenjima o primjeni redovitog programa s individualiziranim postupcima imaju pravo na prilagodbe postupaka i načina usvajanja gradiva, u praksi se ti programi učestalo ne provode ili je to nesustavno i nepotpuno, pa čak i neispravno, pogotovo u ispitnim situacijama. Cilj je ovog rada analizirati prihvatljivost ispitnih materijala iz Prirode i društva za učenike s disleksijom u osnovnoj školi. Svrha je na primjerima oblikovanih pitanja pokazati kako principi jednostavnog jezika (Lenček i Kuvač Kraljević, 2021) i univerzalnog dizajna (Praiser i Smith, 2011) mogu biti korišteni u odgoju i obrazovanju učenika s disleksijom, omogućujući im da ostvare svoj puni potencijal i akademski uspjeh. Projekt Učenje biologije u epidemiološki prilagođenom istraživačkom okruženju (Hrvatska zaklada za znanost, projekt IP-CORONA-2020-12-3798) u jednom je svom dijelu/cilju usmjeren upravo na mogućnosti prilagodbe ispitnih pitanja iz predmeta Priroda i društvo te Biologija za populaciju učenika s teškoćama koji se školuju po redovitom programu s individualiziranim postupcima (prvi do osmi razred osnovne škole) te uključuje i e-oblik ispitnih materijala. Analiza postojećih ispita za 1. - 6. razred osnovne škole u ovom radu pokazala je da ispitni materijal, iako predviđen za učenike s jezičnim poremećajima/disleksijom, nije u skladu s principima jednostavnog jezika ni univerzalnog dizajna. Ispitna pitanja i materijali zahtijevali su daljnje detaljne i višestruke jezične (morfo-sintaktičke i leksičke) te grafičke prilagodbe. Rezultati pokazuju važnost logopeda u svojstvu stručnog suradnika u školama jer upravo logopedi mogu svojim znanjima u timskom radu pridonijeti individualizaciji sadržaja neophodnog za učenike sa specifičnim poremećajem učenja. Rezultati upućuju i na potrebu primjene znanstveno i stručno utemeljenih jezičnih i grafičkih prilagodba za osobe s disleksijom u odgojno - obrazovnom kontekstu.

Ključne riječi: disleksija, jednostavan jezik, univerzalni dizajn

ULOGA AKADEMSKE ZANESENOSTI I USREDOTOČENE SVJESNOSTI ZA DOBROBIT STUDENATA

Tajana Ljubin-Golub, Martina Gajšek

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: tajana.ljubingolub@ufzg.hr

Zanesenost (eng. flow) je izrazito ugodno stanje svijesti koje pojedinac doživljava kada je u tolikoj mjeri usmjeren na aktivnost kojom se trenutno bavi da je njome u potpunosti zaokupljen. Zanesenost se može doživjeti u raznim aktivnostima, uključivo akademskim poput učenja i pripreme seminara (akademska zanesenost). Istraživanja su pokazala da je akademska zanesenost povezana s pozitivnim emocijama tijekom učenja, većom dobrobiti i većim zadovoljstvom studenta te s većim akademskim uspjehom. Novija istraživanja usmjeravaju se na povezanost između zanesenosti i usredotočene svjesnosti. Usredotočena svjesnost (eng. mindfulness) je stanje svijesti u kojem je pažnja pojedinca usmjerena na doživljaje i aktivnosti koji se događaju u sadašnjem trenutku, a manifestira se kroz komponente opažanje i usmjeravanje pažnje na unutarnja i vanjska iskustva, opisivanje iskustva riječima, djelovanje sa sviješću, neprosuđivanje unutarnjeg iskustva i nereagiranje na unutarnje iskustvo. U akademskom okruženju studenti skloniji usredotočenoj svjesnosti doživljavaju manje neugodnih emocija i imaju veću psihološku dobrobit. Međutim, potrebna su istraživanja o odnosu između zanesenosti i komponenata usredotočene svjesnosti u akademskom okruženju, a posebno njihove veze s dobrobiti studenata u vidu akademskog procvata. Stoga je prvi cilj ovog istraživanja bio ispitati zasebne doprinose pojedinih komponenata usredotočene svjesnosti u objašnjenju akademske zanesenosti. Drugi cilj ovog istraživanja bio je ispitati posredujuću ulogu akademske zanesenosti u odnosu između pojedinih komponenata usredotočene svjesnosti i akademskog procvata studenata. U istraživanju je sudjelovalo 209 studenata Učiteljskog fakulteta (96 % djevojaka) prosječne dobi 22 godine ($M = 21.51$; $SD = 1.71$). Primijenjeni su Petofacetni upitnik usredotočene svjesnosti, Švedski upitnik sklonosti zanesenosti prilagođen za akademsku domenu i Skala akademskog procvata. Rezultati regresijske analize su pokazali da su komponente usredotočene svjesnosti ukupno objasnile 29 % varijance individualnih razlika u akademskoj zanesenosti pri čemu su se komponente opisivanje, djelovanje sa sviješću i nereagiranje pokazale značajnim samostalnim prediktorima. Rezultati medijacijskih analiza pokazali su da su studenti skloniji usredotočenoj svjesnosti češće doživljavali akademsku zanesenost, što je zauzvrat vodilo većem akademskom procvatu. Detaljnije, akademska zanesenost u potpunosti je posredovala u odnosu između komponenata opažanja, opisivanja, neprosuđivanja i nereagiranja usredotočene svjesnosti i akademskog procvata studenata, dok je djelomično posredovala u odnosu između komponente djelovanja sa svjesnošću usredotočene svjesnosti i akademskog procvata studenata. Dobiveni rezultati imaju teorijski i praktični doprinos, podržavaju vezu usredotočene svjesnosti s akademskim procvatom studenata, pri čemu je doživljavanje akademske zanesenosti ključni mehanizam u podlozi tog odnosa.

Ključne riječi: akademski procvat, dobrobit, studenti, usredotočena svjesnost, zanesenost

CONSTRUCTION AND VALIDATION OF LEARNING STYLE ASSESSMENT INSTRUMENT SU-19

Milica Manojlović, Matija Gvozden, Jelica Milojičić

Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Beogradu, Srbija

e-mail: milicamanojlovic84@gmail.com

Learning styles refer to the ways a person approaches the material during the learning process. Previous research shows that the criterion validity of this construct is often unsatisfactory - even though there are a large number of its operationalizations, most of them do not predict the academic success of students. Relying on existing models, this research aimed to construct and psychometrically validate a learning styles instrument that would successfully predict school achievement. The constructed instrument (SU-19) operationalizes learning styles through 7 dimensions that describe the way a person learns, which is a significant improvement over the previous models which use a categorical approach and different types of learning. The instrument consists of 52 items, to which respondents respond via a five-point Likert scale. 801 high school students participated in the research (75.5 % girls, $M = 16.82$, $SD = 1.52$), of which 160 were gifted students. Factor analysis (ML method, Oblimin rotation) identified 7 low-correlated factors that explain 43 % of the total variance: Time organization ($\alpha=.907$), Individuality ($\alpha=.898$), Connecting ideas ($\alpha=.776$), Depth of processing ($\alpha=.778$), Strategies ($\alpha=.770$), Abstractness ($\alpha=.766$) and Motivation ($\alpha=.721$). The convergent validity of the dimensions was confirmed by statistically significant ($p < .01$) positive correlations with the corresponding dimensions of the Inventory of Learning Objectives and Strategies (.224-.810) and the Kolb Learning Style Inventory (.114-.303) and the Conscientiousness (.322-.583) and the Openness (.202-.448) of the HEXACO model. Based on the score on the dimensions of SU-19, it is possible to successfully predict school success ($F(6,794) = 43,312$, $p < .01$, adj. $R^2 = .277$), and the best predictors are the dimensions Connecting ideas ($\beta = 0.280$, $p < .01$) and Motivation ($\beta = 0.291$, $p < .01$). The results of the canonical discriminant analysis indicate a good diagnostic validity of the instrument - 82.4 % accuracy rate when distinguishing gifted students from the general student population. In addition, the test has a 61.7 % success rate in predicting students' school orientation. The confirmatory factor analysis showed the following results: $\chi^2(19) = 5943.14$, $p < .000$, $RMSEA = .059$, $NFI = .715$, $CFI = .769$. Preliminary confirmatory analysis indicates room for improvement and further evaluation of the construct. We conclude that the SU-19 learning style inventory shows adequate construct, predictive and diagnostic validity, making this test suitable for assessing high school students' learning styles, with significant potential application in the process of predicting individual school achievement.

Keywords: learning styles, CFA, model, validation

KADA SE MIJENJAJU KVOTE? UČINAK REALIZIRANIH UPISA, PREPORUKA HZZ-A, STIPENDIJA I INOVACIJA PROGRAMA

Teo Matković

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: teo@idi.hr

U razdoblju između 2013. i 2021. godine broj učenika/ca koji upisuje redovno javno srednjoškolsko obrazovanje smanjio se za 8,5 tisuća (18 %), a u sličnoj se mjeri smanjio i broj upisnih mjesta. No ova promjena nije bila jednoobrazna na razini škola, programa i sektora. Rad se temelji na podacima Nacionalnog informacijskog sustava prijava i upisa u srednje škole (NISpuSŠ), analiziranih u okviru projekta RASPUH (Raspoloživost srednjoškolskih programa u Hrvatskoj 2013.-2021.: demografija, upisi, kapaciteti, potražnja, interes, intervencije i projekcije).

Namjera izlaganja je prvo prikazati obrasce smanjivanja kapaciteta (prvenstveno kroz smanjivanje veličine razrednih odjela) za pojedine vrste obrazovanja i obrazovne sektore, a potom koristeći longitudinalni panel oblik podataka istražiti odrednice promjene upisnih kvota. Prvenstveno, u kojoj su mjeri upisne kvote responzivne na nerealizirane upise u prethodnoj godini, ali i na vanjske korektive poput lokalnih demografskih trendova, preporuka za upisnu politiku HZZ-a, formiranje Regionalnog centra kompetentnost (RCK) i te revidiranje programa kroz Novi strukovni kurikulum (NSK).

Utvrđena je relativno slaba veza između nepopunjenih mjesta i promjene kvota (poglavito kad nije bilo upisanih), kao i demografskih promjena u županiji te preporuka HZZ-a za povećanjem i smanjivanjem broja upisnih mjesta. Također, uvođenje RCK-a i NSK-a nije se pokazalo vezano s promjenom upisnih kapaciteta u programe odnosno škole koje ih provode. S druge strane, kad su u pitanju međugodišnje promjene broja upisanih, kontrolirajući za promjenu kvota, postojanje preporuka HZZ-a se nije se pokazalo povezanim s kretanjem broja upisanih, ali se broj upisa kretao povoljnije u programima koji su reformirani prema NSK te u onima gdje je učenicima u danoj godini bilo moguće ostvariti ESF stipendije.

Rezultati ukazuju na postojeću, ali relativno slabu responzivnost srednjoškolskih kapaciteta na realizirane upise, preporuke i intervencije u sustav. Ovo je dovelo do stabilnosti razlika u županijskoj (ne)dostupnosti gimnazijskog obrazovanja, ali i koncentraciji smanjivanja upisnih kapaciteta u tek nekoliko sektora strukovnog obrazovanja, koja većinom korespondira sa sektorskim preporukama HZZ i (ne)popunjenošću sektorskih kapaciteta.

Ključne riječi: srednjoškolsko obrazovanje, upisne kvote, dostupnost programa, preporuke HZZ-a, Novi strukovni kurikulum, Regionalni centri kompetentnosti, ESF stipendije

OBRASCI (NE)SUDJELOVANJA I PREPREKE OBRAZOVANJU ODRASLIH: JESU LI SPECIFIČNE ZA HRVATSKU I MIJENJAJU LI SE KROZ VRIJEME?

Teo Matković, Katarina Jaklin

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

e-mail: teo@idi.hr

Republiku Hrvatsku karakterizira rijetko rano napuštanje srednjeg školovanja te sve veća zastupljenost visokog obrazovanja, ali i postojano niska participacija građana/ki u formalnom i neformalnom obrazovanju nakon inicijalnog školovanja. Ovo se odnosi i na obrazovanje koje za svoje zaposlenike/ce financiraju poslodavci, tako i ono koje je financirano iz drugih izvora (uključujući i pojedince).

U ovom ćemo radu temeljem mikro podataka ankete o obrazovanju odraslih (AES) iz 2007. i 2016. godine dostavljenih od Eurostata za potrebe projekta Tematske mreže „Cjeloživotno obrazovanje dostupno svima“ (TEMCO) procijeniti doprinos pojedinih osobnih karakteristika, radnog statusa, te osobnih i organizacijskih prepreka pristupu formalnom i neformalnom obrazovanju odraslih u Hrvatskoj. Ponad toga, analitički ćemo utvrditi specifičnosti hrvatskog obrasca (ne)sudjelovanja u odnosu na nejednakosti prisutne na razini EU, te promjenu ovih obrazaca unutar Hrvatske kroz desetljeće (odnosno između dva vala istraživanja).

U odnosu na dominantan obrazac u EU zemljama, Hrvatsku karakteriziraju značajno veći jazovi u participaciji između pojedinih društvenih skupina, odnosno s obzirom na obrazovanje, dob i radni status, a koji u značajnoj mjeri proizlazi iz rjeđeg ulaganja poslodavaca u usavršavanje zaposlenik/ca na periferiji tržišta rada (a što dijelom proizlazi iz većeg udjela jednostavnijih poslova), kao i rjeđih javnih ulaganja u usavršavanje osoba izvan radnog odnosa. Unutar desetljeća proteklog između dva istraživanja nije došlo do velikog pomaka u obrascima, niti izraženije percepcije potrebe za usavršavanjem što ukazuje na neučinkovitost politika usmjerenih na povećavanje participacije u obrazovanju odraslih.

Ključne riječi: obrazovanje odraslih, nejednakosti, prepreke sudjelovanju, Anкета o obrazovanju odraslih

KVANTITATIVNE METODE VREDNOVANJA KVALITETE NASTAVE NA STUDIJU ELEKTROTEHNIKE TEHNIČKOG VELEUČILIŠTA U ZAGREBU

Sanja Morić, Trpimir Alajbeg, Mladen Sokele, Frane Brkić

Tehničko veleučilište u Zagrebu

e-mail: smoric@tvz.hr

S ciljem utvrđivanja parametara koji utječu na kvalitetu i efektivnost nastave te posebice na motivaciju, kako studenata za učenje tako i nastavnika za poučavanje, na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu pokrenut je interni znanstveni projekt „Istraživanje utjecaja sinkronih i asinkronih oblika nastave na uspjeh studenata elektrotehnike“. Analitički dio istraživanja temelji se na opsežnim podacima vezanima za odvijanje nastave i polaganje ispita na preddiplomskom stručnom i diplomskom specijalističkom studiju elektrotehnike u proteklih deset uzastopnih semestara, od akademske godine 2017./2018.

Korištene metode su primarno kvantitativne, a podaci su analizirani i interpretirani uz pomoć matematičkog modeliranja, višekriterijske analize, teorije sustava, anketnog upitnika i dubinske analize. Područja istraživanja su:

- Korelacija uspješnosti polaganja u ranim ispitnim rokovima s nazočnošću studenata na sinkronoj nastavi
- Određivanje udjela samostalno stečenog znanja u uvjetima nastave uživo i online u uvjetima pandemije putem Indeksa samoučenja (SLI)
- Određivanje i usporedba ključnih pokazatelja (KPI) vrednovanja efikasnosti i efektivnosti nastave i učenja u uvjetima nastave uživo i online
- Definiranje kriterija za sustav vrednovanja efektivnosti nastave
- Implementacija sustava učenja na daljinu (LMS) u provedbi ispita te određivanje optimalnog vremena trajanja ispita
- Autentičnost završnih i diplomskih radova određivanjem dozvoljene razine indeksa sličnosti s izvorima citiranja.

Neki od zaključaka istraživanja su sljedeći:

- Potvrđena je jaka pozitivna korelacija između uspješnosti polaganja u ranim ispitnim rokovima i nazočnosti studenata na sinkronoj nastavi. Korišten je linearno-segmentirani model čija interpretacija potvrđuje važnost izvođenja nastave licem-u-lice (F2F) potpomognute funkcionalnostima digitalne tehnologije.
- Udio samostalno stečenog znanja definiran putem SLI pokazuje da je u ukupno stečenom znanju udio samostalno stečenog znanja veći za online nastavu nego za F2F.
- Pokazatelji uspješnosti za online nastavu u ukupnom su prosjeku manji za 8 % od F2F nastave. Međutim, ako su na raspolaganju dodatni materijali za učenje, tada su KPI na istoj razini. Kao najprikladniji materijal pokazao se snimljeni video

nastavni sadržaj jer je to s jedne strane produkt sukreacije nastavnika i studenata, a s druge odgovara studentima naviklim na Internet *anywhere, anytime and on any device*.

- U sustavu vrednovanja efektivnosti nastave, nastavnik i student te njihova motivacija ključni su kriteriji za ostvarivanje efektivnosti nastave. Važan čimbenik u online nastavi je digitalna tehnologija kao tehnička podrška u nastavnom procesu. Efektivnosti pridonose i prilagođeni materijali za učenje, atmosfera na nastavi te uvjeti radnog prostora i pripadajuće opremljenosti.

Povećanje kvalitete i efektivnosti nastave uz poticanje i razvijanje kreativnosti i inovativnosti obogaćuju stečenu formalnu kvalifikaciju te omogućuju lakšu zapošljivost.

Ključne riječi: efektivnost i efikasnost nastave, motivacija studenata, nastava uživo, nastava online

SHAALA-22: CONSTRUCTION, PSYCHOMETRIC CHARACTERISTICS AND VALIDATION OF QUESTIONNAIRE FOR ACADEMIC SELF-HANDICAPPING

**Aleksandar Milovanović, Andrej Bjelogrić, Aleksandar Jovičić,
Lazar Andiev**

Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Beogradu, Srbija
e-mail: aleksandarsmilovanovic@gmail.com

Academic self-handicapping (ASH) refers to usage of self-handicapping strategies in order to preserve self-esteem by externalizing the causes that could lead to potential failure in academic context. The aim of this study was to validate the SHAALA-22 which intends to measure ASH. The items were generated to reflect the most frequently discussed ASH strategies found in the literature. Convergent validity was tested with instruments HEXACO-60 (specifically, with Conscientiousness), Self-Liking and Self-Competence Scale (SLCS, 16 items) and Self-Handicap Assessment Questionnaire (SH, 34 items) which assesses four types of self-handicapping (External handicaps in interpersonal relationships (EIR), Internal handicaps in interpersonal relationships (IIR), Internal handicaps in achievement situations (IAS), External handicaps in achievement situations (EAS)). Divergent validity was tested by correlation analysis with the traits of Honesty, Emotionality, Agreeableness, Extraversion, and Openness. Regarding diagnostic validity, we expected no differences between males and females, but expected that pupils would have higher scores than students on SHAALA-22. Subjects were recruited using the snowball method. Total of 249 participants (69.9 % female), aged 15-51 years ($M = 19.35$, $SD = 3.31$), completed the questionnaires. The method conducted for exploratory factor analysis was Principal components analysis by the means of which we identified one component that accounts for 27.85 % of total variance. Factor analysis indicated that it's justified to use the total score on the instrument ($\alpha = .871$, $KMO = .933$, $H2 = .626$). The following significant correlations were obtained between the summary score of SHAALA-22 and the subscales of the used instruments: with Conscientiousness ($r = -.532$, $p < .01$), with Honesty ($r = -.234$, $p < .01$), with Extraversion ($r = -.241$, $p < .01$), with Agreeableness ($r = -.141$, $p < .05$), with Self-Liking ($r = -.342$, $p < .01$), with Self-Competence ($r = -.432$, $p < .01$), with EIR ($r = .267$, $p < .01$), with IIR ($r = .273$, $p < .01$), with IAS ($r = .64$, $p < .01$), with EAS ($r = .409$, $p < .01$). No significant differences in ASH were observed between males and females, nor between students and pupils. The obtained results indicate good psychometric characteristics of the test and confirm its convergent and discriminant validity, opening new theoretical and practical questions related to this construct.

Keywords: academic self-handicapping, self-handicapping, questionnaire construction, questionnaire validation

KVALITETA VISOKOŠKOLSKE NASTAVE ZA STUDENTE S INVALIDITETOM U OKOLNOSTIMA COVID-19 PANDEMIJE

Valentina Novak Žižić¹, Ana Petak², Lelia Kiš-Glavaš³

¹*Ured za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu*

²*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu*

³*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

e-mail: novak.valentina@gmail.com

Promjene koje je donijela pandemija COVID-19, a koje se prvenstveno odnose na prelazak s kontaktne na online nastavu, pogodile su sve razine obrazovanja uključujući i visoko obrazovanje. U Hrvatskoj su provedena brojna istraživanja o učincima pandemije na iskustvo studiranja. Iako se pokazalo da online nastava pozitivno utječe na određene segmente studentskog života, većina studenata smatra da se pandemija negativno odrazila na njihovo mentalno zdravlje i kvalitetu obrazovanja. Ograničene mogućnosti sudjelovanja u nastavnom procesu posebno su pogodile studente s invaliditetom, koji su u istraživanjima ostali prilično zanemareni. Studenti s invaliditetom su i prije pandemije izražavali nezadovoljstvo kvalitetom obrazovanja ukazujući na brojne prepreke u ostvarenju prava na jednak pristup obrazovanju. Iako je populacija studenata s invaliditetom izrazito heterogena, neki problemi i prepreke su im ipak zajednički. Inozemna istraživanja pokazuju kako su se studenti s invaliditetom u online nastavi susretali s brojnim dodatnim poteškoćama, poput nedostatka potrebne opreme, nepristupačnih materijala, ograničene mogućnosti individualne podrške za lakše praćenje nastave i izvršavanje obaveza i sl. S druge strane, dio studenata s invaliditetom smatra da online nastava nudi brojne mogućnosti i prednosti. Primarni cilj ovog istraživanja je opisati obrazovna iskustva studenata s invaliditetom sa Sveučilišta u Zagrebu tijekom pandemije COVID-19, opisati izazove s kojima su se studenti s invaliditetom susretali u akademskom kontekstu tijekom pandemije te opisati učinke pandemije na njihov život. Istraživanje donosi i prikaz razlika u izazovima s kojima su se studenti s invaliditetom susretali tijekom pandemije s obzirom na njihova sociodemografska obilježja i vrstu oštećenja. Vrijeme provedbe istraživanja je lipanj 2022. godine, a uzorak su studenti s invaliditetom koji pohađaju studijske programe Sveučilišta u Zagrebu te imaju različite vrste oštećenja. Istraživački instrument je online anketni upitnik od 20 čestica, sastavljen po uzoru na anketu iz projekta Humboldt Universitat zu Berlin („Barrier-free Studying“) uz dozvolu autora. Svrha istraživanja je kreiranje novih znanstvenih spoznaja o obrazovanju studenata s invaliditetom tijekom pandemije COVID-19 uz praktičan doprinos postavljanja temelja za planiranje kvalitetnog obrazovnog procesa za studente s invaliditetom, odnosno razvoja adekvatnih i pravovremenih modela i rješenja u svim budućim i sličnim kriznim situacijama.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, studenti s invaliditetom, kvaliteta visokog obrazovanja

OBRAZOVNE NEJEDNAKOSTI U SREDNJEM I VISOKOM OBRAZOVANJU IZ PERSPEKTIVE KLJUČNIH DIONIKA OBRAZOVNOG SUSTAVA

**Iva Odak¹, Saša Puzić¹, Branislava Baranović¹, Nikola Baketa¹, Jelena Matić
Bojić¹, Iris Marušić¹, Ivana Pikić Jugović¹, Josip Šabić¹, Eli Pijaca Plavšić²**

¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

²Forum za slobodu odgoja

e-mail: iva@idi.hr

Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj počinju već na razini predškolskog odgoja i obrazovanja te se nastavljaju kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje. Učenici osnovnih škola koji imaju obrazovanije roditelje i viši socioekonomski status (SES) postižu statistički značajno bolja obrazovna postignuća od učenika čiji su roditelji nižeg stupnja obrazovanja ili nižeg SES-a (Babarović, Burušić i Šakić, 2009; Jokić i Ristić Dedić, 2010). Te se razlike nastavljaju i unutar samog sustava visokog obrazovanja, gdje studentska populacija ima viši socioekonomski status kao i postotak visokoobrazovanih roditelja nego prosječna populacija mladih u Hrvatskoj (Puzić, Doolan i Dolenc, 2006.; Ilišin, 2008.; Farnell et al., 2014. i Šćukanec et al., 2016.). U ovom radu zanimalo nas je kako važni dionici u području srednjeg i visokog obrazovanja vide problematiku obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj. U periodu od travnja do lipnja 2021. godine provedene su tri fokus-grupe s ključnim dionicima obrazovnog sustava u Hrvatskoj radi utvrđivanja mišljenja i stavova donositelja odluka i drugih relevantnih dionika obrazovnog sustava o problemu obrazovnih nejednakosti. Na razini srednjoškolskog obrazovanja održana je jedna fokus grupa, a na razini visokog obrazovanja dvije fokus grupe (ukupno 22 sudionika). Formulirana su tri istraživačka pitanja: kako dionici u području obrazovanja percipiraju obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj, koje su trenutačne prakse dionika i njihovih institucija za smanjenje obrazovnih nejednakosti te kako donositelji odluka/dionici u području obrazovanja vide mogućnosti ublažavanja/otklanjanja obrazovnih nejednakosti u Hrvatskoj. U analizi su primijenjene kvalitativne metode analize – analiza sadržaja i kvalitativna tematska analiza. Izneseni nalazi dobiveni kroz razgovor s donositeljima odluka i relevantnim dionicima u području srednjoškolskog obrazovanja upućuju na postojanje svijesti o različitim aspektima obrazovnih nejednakosti, odnosno o razmjerno širokom spektru ranjivih skupina učenika unutar sustava srednjoškolskog obrazovanja. Kao središnji mehanizam za poboljšanje položaja tih skupina učenika predlažu se mjere kojima je cilj ujednačavanje materijalnih preduvjeta i kvalitete nastave unutar obrazovnog sustava, bez obzira na pripadnost ranjivoj skupini, odnosno vrstu srednje škole koju učenici pohađaju. U objema fokus-grupama koje su tematizirale visoko obrazovanje naglašeno je kako su potresi i pandemija još više istaknuli postojeće nejednakosti u visokom obrazovanju, ali i da informacijsko-komunikacijska tehnologija potencijalno pruža mogućnosti za unaprjeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja. Prema komentarima sudionika može se zaključiti da postojeće mjere još uvijek nisu dovolj-

no razvijene ili se ne provode sustavno i kontinuirano. Nalazi svih fokus-grupa su značajni jer impliciraju spremnost dionika na suradnju u adresiranju razmatrane problematike nejednakosti. Nalazi ukazuju na to da dionici prepoznaju izazove i potrebe koji se tiču društvenih nejednakosti na svim razinama obrazovanja, da se slažu da je važno donositi mjere za ublažavanje i uklanjanje navedenih nejednakosti te da su već identificirali prioriteta područja u kojima bi se trebale implementirati takve mjere.

Ključne riječi: obrazovne nejednakosti, srednjoškolsko obrazovanje, visoko obrazovanje

„MUKE PO IP-U“ - GLEDIŠTA UČITELJA O PLANIRANJU I PROVEDBI REDOVITOG PROGRAMA UZ INDIVIDUALIZIRANE POSTUPKE

Ana Ožbolt, Jasmina Ivšac Pavliš

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: anapu2008@gmail.com

Obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj se, uvažavajući zakonske odredbe, temelji na uvažavanju različitosti i samim time stvaranju prilika svim učenicima da ostvare svoj potencijal. Primjena inkluzivnog odgoja i obrazovanja u praksi nastoji učenicima s različitim vrstama teškoća omogućiti da, prema svojim sposobnostima ostvaruju odgovarajuće obrazovne ishode, napreduju te surađuju s drugim učenicima. Kako bi inkluzivni pristup bio učinkovit, nužno je stvoriti tim oko učenika kojeg čine učitelj/nastavnik, roditelj te stručna služba. Funkcioniranje tima nije moguće bez cjeloživotnog obrazovanja učitelja, stručnih suradnika i uspostave kvalitetne suradnje s roditeljima.

Cilj rada je ispitati stavove i znanja učitelja i nastavnika osnovnih škola o planiranju i provedbi redovitog programa uz individualizirane postupke te dobiti uvid o: a) njihovoj samoprocjeni vlastitih kompetencija, b) procjeni kvalitete podrške obrazovnog sustava i c) kvaliteti suradnje sa stručnim suradnicima i roditeljima. U okviru istraživanja korišten je online upitnik osmišljen za potrebe ovog istraživanja. Ciljana populacija su učenici s rješenjem o redovitom programu uz individualizirane postupke, a kao razlog su navedeni disleksija, disgrafija, diskalkulija, deficit pažnje/hiperaktivnost te poremećaj iz spektra autizma. Uzorak ispitanika čini 150 učitelja razredne i nastavnika predmetne nastave iz osnovnih škola diljem Hrvatske. Rezultati pokazuju kako čak 35.3 % učitelja/nastavnika svoje znanje o radu sa spomenutom populacijom učenika procjenjuje nedovoljnim. Kao najčešće postupke prilagodbe učitelji izdvajaju produženo vrijeme usmenog ili pismenog odgovaranja i provjeravanje je li učenik razumio upute (70 % ispitanika). Ujedno navode kako bi rješenje o individualiziranom postupku trebalo sadržavati jasne upute za provedbu didaktičko-metodičke prilagodbe (94 % slaže ili se u potpunosti slaže). Većina učitelja/nastavnika (54 %) se u potpunosti slaže da nedostatak stručnih suradnika u školama utječe na kvalitetu rada. U radu će se razložiti različite vrste prilagodbi koje navode učitelji/nastavnici te će se dati kritički osvrt u odnosu na rezultate i iskustva o provedbi postupaka „individualizacije“ iz gledišta terapijskih postupaka kod navedenih poremećaja. Rezultati istraživanja su očekivani i ukazuju na važnost dodatnog educiranja učitelja i nastavnika o radu s različitim učenicima te potrebu za povećanjem broja stručnih suradnika u školama koji bi kroz savjetodavni rad utjecali na učinkovitu provedbu redovitog programa uz individualizirane postupke.

Ključne riječi: inkluzija, redoviti program, individualizirani postupci, specifični poremećaj učenja

ULOGE KOJE PREUZIMAJU UČITELJI I RODITELJI DJECE RAZREDNE NASTAVE U ODNOSU NA ODGOJ I OBRAZOVANJE DJETETA

Monika Pažur, Katarina Aladrović Slovaček

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: monika.pazur@ufzg.hr

Položaj i uloga djeteta u obitelji značajno se mijenjaju kroz povijest, što uzrokuje i promjenu u odgovornostima i zadacima roditelja (Maleš, 2003), ali i učitelja (Strugar, 1999). Dok učitelji borave s djecom za vrijeme njihova strukturiranog odgoja i obrazovanja, roditelji oblikuju djetetovo slobodno vrijeme. Provođenje slobodnog vremena za djecu može značiti sudjelovanje u strukturiranim i nestrukturiranim aktivnostima (Meeks i Mauldin, 1990). Porast strukturiranih oblika provođenja djetetovog slobodnog vremena dogodio se u posljednjih 20-ak godina (Gleave, 2009), a u današnje vrijeme govori se o konceptu „skolarizacije djetinjstva“ (Mayall, 2000), odnosno akademsko učenje ulazi u sve aspekte dječjeg života. Ciljevi ovog istraživanja bili su (1) ispitati stavove učitelja razredne nastave o značaju i posljedicama uključivanja djece u strukturirane oblike provođenja slobodnog vremena; te (2) ispitati učiteljevu percepciju o ulogama koje preuzimaju učitelji i roditelji u odnosu na odgoj i obrazovanje djeteta. U istraživanju je sudjelovalo 226 učitelja razredne nastave različitog radnog staža, zaposlenih u urbanim, ruralnim i suburbanim školama, u svim županijama u Republici Hrvatskoj. Većina učitelja smatra uključivanje djece u strukturirane oblike provođenja slobodnog vremena važnim (34.1 %) i vrlo važnim (23.0 %). Kao glavne razloge zašto to smatraju važnim odabiru taj da djeca tamo stječu nova znanja i vještine, razvijaju radne navike te razvijaju samopouzdanje. Oko polovice učitelja se slaže kako djeca uključena u kraće odgojno-obrazovne programe imaju bogatiji rječnik, pokazuju bolje čitalačke vještine te pokazuju veći interes za pripovijedanje i pričanje priča. U odnosu na uloge koje učitelji i roditelji preuzimaju u području odgoja i obrazovanja djeteta, učitelji smatraju kako ponajviše potiču djecu na razvoj čitalačke i jezične kompetencije te na razvoj vještina stvaranja pozitivnih odnosa s drugima. S druge strane, smatraju da roditelji ponajviše doprinose razvoju vještina stvaranja pozitivnih odnosa s drugima, razvoju komunikacijskih vještina i razviju jezičnih kompetencija. U odnosu na uloge koje preuzimaju učitelji smatraju kako oni ponajviše preuzimaju uloge učitelja, modela i pokazivača, dok roditelji preuzimaju uloge savjetnika, organizatora i učitelja.

Ključne riječi: kraći odgojno-obrazovni programi, razvoj kompetencija, roditelji, učitelji razredne nastave, uloge

PRIJEVOD, PRILAGODBA I PROVJERA METRIJSKIH KARAKTERISTIKA UPITNIKA O STAVOVIMA UČITELJA O FORMATIVNOM VREDNOVANJU

Tena Pejčić, Darko Lončarić, Petra Pejić Papak

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

e-mail: tena.pejic@uniri.hr

Odmak od tradicionalnog načina vrednovanja usmjerenog na sumativne procjene znanja ka suvremenome vrednovanju vidljiv je u kvalitativnom opisu i praćenju razina učenikovih postignuća u skladu s ishodima učenja. Pristup praćenju i vrednovanju učenika tijekom nastavnog procesa nužno je usmjeravati na pojedinca, njegove sposobnosti i ostvarivanje ishoda učenja predmetnih kurikuluma. Kako bi praćenje i usmjeravanje pojedinca učinili što kvalitetnijim, učitelji se u procesu vrednovanja sve više orijentiraju na primjenu različitih oblika formativnog vrednovanja.

Formativnim vrednovanjem učenika učitelj kontinuirano prati razinu učeničkih postignuća, daje usmjerenu povratnu informaciju i pruža podršku učeniku u procesu učenja. Povratna je informacija usmjerena na učenikov napredak, vrednovanje za učenje kao i na procese samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja.

Cilj istraživanja je prevesti, prilagoditi i provjeriti metrijske karakteristike upitnika o stavovima učitelja o formativnom vrednovanju te učestalost primjene formativnog vrednovanja u nastavi, primjenom anketnog upitnika o formativnom vrednovanju koji se sastoji od sedam skala. Skale uključuju skalu afektivnog stava, instrumentalnu ljestvicu stava, skalu subjektivnih normi, skalu upravljivosti, skalu samoučinkovitosti, skalu namjere i skalu ponašanja. Zi Yan i Eric Chi Keung Cheng (2015) autori su ovoga upitnika pod originalnim nazivom „A Teacher’s Conceptions and Practices of Formative Assessment Questionnaire“.

Primijenit će se konfirmatorna faktorska analiza te path analiza.

Česticama se ispituju stavovi učitelja o formativnom vrednovanju, učiteljeva procjena korisnosti provođenja formativnog vrednovanja, uvjerenja o nadziranju procesa provedbe formativnog vrednovanja, samoučinkovitost učitelja u provođenju formativnog vrednovanja, spremnost na provedbu i učestalost provedbe formativnog vrednovanja u nastavnoj praksi.

Primijenit će se neizravna replikacija rezultata izravnim i neizravnim učincima posredovanja.

Rezultati istraživanja usmjereni su na pridavanje važnosti učestaloj primjeni formativnog pristupa vrednovanja u nastavi i spremnosti učitelja na uključivanje učenika u

proces vrednovanja kako bi se kontinuirano usmjeravalo učenike na uspješnost ostvarivanja ishoda učenja.

Ključne riječi: formativno vrednovanje, učitelji, stavovi, konfirmatorna faktorska analiza, path analiza

RODNA OSJETLJIVOST U ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA MLADIH

Jelena Perak, Marina Brkić, Ana Munivrana

Forum za slobodu odgoja

e-mail: jperak@gmail.com

Većina mentalnih poremećaja djece i mladih započinje do 14 godine starosti, a najčešći su: depresija, anksioznost, upotreba alkohola i opojnih sredstava, poremećaji hranjenja, panični napadi, samoozljeđivanje i rizična ponašanja. Većina poremećaja nije prepoznata te se stoga niti ne liječi na vrijeme (HZJZ, 2018). Kako bi se djeci i mladima pomoglo da na vrijeme i u sigurnim uvjetima, a uz stručnu podršku, jačaju svoju mentalnu i emocionalnu otpornost, nužna je edukacija te razvoj vještina odgojno-obrazovnih radnika koji su s njima u svakodnevnom kontaktu.

Zdravstvene usluge za djecu i mlade trebale bi se razlikovati od onih za odrasle, prvotno jer su potrebne brze i efikasne intervencije, brzi protok informacija, psihosocijalna podrška, preventivne aktivnosti, kao i destigmatizacija prilikom traženja pomoći. Mentalno zdravlje djece i mladih zahtjeva sveobuhvatni i integrativni pristup, fleksibilan i usmjeren na osnovne životne potrebe, obrazovanje, odnose u obitelji i okolini, promičući sigurnost i zaštitu (Ključević, 2016).

Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi: potrebe mladih (15-25 godina) različitih rodni pripadnosti koji doživljavaju poteškoće mentalnog zdravlja, potrebe stručnjaka koji s njima rade za rodno-osjetljivim kompetencijama te njihovu svijest o važnosti rodno-osjetljivog pristupa u savjetodavnom radu, kao i istražiti pristupe i metode koje mladi smatraju najpristupačnijima u procesu traženja i dobivanja pomoći.

Istraživanje je provedeno kroz: desk metodu analize postojećih pristupa, metoda, primjera i politika u jačanju mentalnog zdravlja mladih s posebnim naglaskom na COVID-19 razdoblje, te kroz field metodu koja je obuhvaćala 14 intervjua sa stručnjacima i stručnjakinjama u području mentalnog zdravlja mladih (voditeljice studentskih savjetovališta, voditeljice savjetovališta organizacija civilnoga društva, školska stručna služba, omladinski radnici, privatni psihoterapeutkinje te predstavnici zdravstvenih ustanova). Dodatno, održane su i dvije fokus grupe s mladima (od 15 do 18 te od 20 do 25 godina), kako bi se dobio uvid u njihove potrebe i promišljanja o mentalnom zdravlju iz rodno-osjetljive perspektive.

Preliminarni nalazi pokazuju kako je pandemija COVID-19 u nekoj mjeri pojačala simptomatologiju te ukazala na alarmantnu potrebu kontinuiranog, sveobuhvatnog, preventivnog i efikasnog rada s mladima i to na svim mogućim dostupnim razinama (školski sustav, zdravstveni sustav, sustav socijalne skrbi i dr.). Uz to, preliminarni nalazi pokazuju potrebu za međusektorskom suradnjom, jasnim politikama te konti-

nuiranim ulaganjem u edukaciju, zapošljavanje i dostupnost stručnjaka i stručnjakinja u radu s djecom i mladima, kao i edukacijom i podrškom odgojno-obrazovnih radnika u prevenciji, prepoznavanju i prvoj podršci mladima. Također se pokazuje da u određenoj mjeri stručnjaci trebaju dodatna znanja kad se radi o pristupu djevojkama, mladićima te svim onima koji se ne svrstavaju u definirane kategorije roda.

Ključne riječi: rodna osjetljivost, mentalno zdravlje, mladi

OBILJEŽJA PROAKTIVNE UKLJUČENOSTI BUDUĆIH UČITELJA I NASTAVNIKA TIJEKOM NJIHOVOG STUDIJA

Emma Petričević, Daria Rovan, Staša Kukulj, Marija Šarić Drnas

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: ema.petricevic@ufzg.hr

Proaktivna uključenost (eng. agentive engagement) predstavlja vlastitu inicijativu učenika da poboljša proces i ishode učenja te da nastavne aktivnosti i okruženje za učenje učini više motivirajućim (Reeve i Shin, 2020). Proaktivna uključenost obično započinje kao jednostrani doprinos učenju koji se odnosi na učeničko postavljanje pitanja, izražavanje vlastitih interesa, sklonosti i razmišljanja, kao i davanje prijedloga za poboljšanje nastave. Kada navedene aktivnosti dovedu do promjena u poučavanju nastavnika, tada je odnos između učenika i nastavnika uzajaman te proaktivna uključenost postaje transakcijska što može dovesti do obogaćivanja iskustva učenja i pozitivnih obrazovnih ishoda. Proaktivna uključenost može biti i osobna koja se pojavljuje u individualnim zadacima koji nisu toliko vidljivi učiteljima i manje su istraženi. Prijašnja istraživanja su pokazala da proaktivna uključenost učenika dovodi do boljeg akademskog uspjeha i rasta motivacije te da mijenja okruženje za učenje tj. povećava podršku i poticanje motivacije od strane nastavnika. Dodatno, kako učenici postaju sve više odgovorni za proces učenja, proaktivna uključenost postaje sve važnija te predstavlja preduvjet za cjeloživotno učenje koje je u odrasloj dobi neophodno za profesionalni razvoj. Dosadašnja istraživanja nisu još razjasnila ključna obilježja koncepta proaktivne uključenosti te je potrebno istražiti različite manifestacije proaktivne uključenosti s ciljem boljeg razumijevanja strukture koncepta, kao i njegove uloge u učenju i razvoju profesionalnih kompetencija. Budući da je kvaliteta proaktivne uključenosti u učenju budućih učitelja važna za profesionalni razvoj, potrebno je istražiti prirodu proaktivne uključenosti u kontekstu obrazovanja učitelja. Stoga je cilj ovog istraživanja bio utvrditi na koji način studenti učiteljskih i nastavničkih studija pokazuju proaktivnu uključenost u učenje u kontekstu svog studija. Odabrana je kvalitativna metodologija jer omogućuje dubinsko razumijevanje različitih iskustava i perspektiva te na taj način možemo bolje razumjeti prirodu konstrukta proaktivne uključenosti iz perspektive studenata. Provedeno je 14 polustrukturiranih intervjua sa studentima učiteljskog studija te nastavničkih studija matematike, fizike i geografije. Tematskom analizom utvrđene su karakteristične kategorije odgovora studenata koji ukazuju na različite načine na koji oni pokazuju vlastitu inicijativu u kontekstu studija. Dio kategorija vezan je uz poboljšavanje ishoda učenja te obuhvaća bihevioralni, kognitivni i motivacijski aspekt samoregulacije procesa učenja. Drugi dio kategorija usmjeren je poboljšanju kvalitete procesa učenja kroz obogaćivanje procesa učenja putem osobnog i transakcijskog doprinosa učenju. Kategorije vezane uz obogaćivanje procesa učenja usko su vezane uz početnu definiciju proaktivne uključenosti te možemo zaključiti da predstavljaju srž ovog konstrukta. Dobiveni rezultati doprinose

boljem razumijevanju strukture koncepta proaktivne uključenosti te otvaraju pitanja vezana uz odnos konstrukta samoregulacije učenja i uključenosti u učenje.

Ključne riječi: proaktivna uključenost, obrazovanje učitelja, samoregulacija učenja

UTJECAJ OBILJEŽJA UČITELJSKOG PRISTUPA POUČAVANJU NA STAVOVE UČENIKA PREMA NASTAVI TEHNIČKE KULTURE I INFORMATIKE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Damir Purković¹, Stjepan Kovačević², Jozo Pivac²

¹*Odsjek za politehniku Sveučilišta u Rijeci*

²*Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu*

e-mail: damir@uniri.hr

Učiteljski pristup poučavanju može imati važnu, a ponekad i ključnu ulogu za razvoj stavova i interesa učenika prema određenom nastavnom predmetu ili području obrazovanja. U ovom radu se predstavlja istraživanje stavova učenika prema nastavi tehničke kulture, informatike te tehnologije općenito s obzirom na odabrana obilježja učiteljskog pristupa realizaciji nastave. U tu svrhu provedeno je anketno istraživanje na stratificiranom uzorku učenika od 5. do 8. razreda osnovne škole (N = 2155). U istraživanju su, kao prediktori stavova učenika prema nastavi tehničke kulture, informatike i tehnologije općenito korišteni reducirani opisi pristupa učitelja nastavi, a koje učenici mogu prepoznati. Za obradu prikupljenih podataka korištena je metoda višestruke regresije s forward algoritmom uključivanja prediktorskih varijabli u model. Rezultati pokazuju da su stavovi učenika prema nastavnim predmetima i budućem profesionalnom razvoju u tehnici i informatici manje poželjni u odnosu na stavove prema tehnologiji općenito. Po pitanju učiteljskog pristupa, pozitivni stavovi učenika povezivi su s učiteljima koji provode aktivnosti koje su korisne iz perspektive učenika, koji osiguravaju učenikovo razumijevanje svrhe učenja, koji paze na izgled onoga što učenici rade i koji učeniku omogućavaju da radi ono u čemu je uspješan. Iz takvih rezultata može se zaključiti da su osobine fleksibilnih i socijalno orijentiranih profila učitelja, ali i učitelja praktičara, pogodniji profili za razvoj pozitivnih stavova učenika prema tehničkoj kulturi i informatici u odnosu na tradicionalne učitelje koji se isključivo vode propisanim kurikulumima. Ovakav nalaz ukazuje na važnost širokog (kontekstnog) profiliranja učitelja tijekom selekcije za ovaj poziv, inicijalnog nastavnčkog obrazovanja i daljnjeg profesionalnog usavršavanja. Pritom se ujedno ističe i važnost razvoja analitičkih kompetencija potrebnih za prosuđivanje sklonosti i interesa učenika, a koja se razvija tijekom pedagoško-psihološko-metodičkog obrazovanja učitelja.

Ključne riječi: informatika, profil učitelja, stavovi učenika, tehnička kultura, učiteljski pristup poučavanju

UČENICI S PROBLEMIMA U PONAŠANJU – IMAJU LI PRILIKE ZA USPJEH?

Sanja Radić Bursać, Lucija Lamešić, Gabrijela Ratkajec Gašević

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: sanja.radic.bursac@erf.unizg.hr

Pravo djeteta na obrazovanje jedno je od temeljnih djetetovih prava te njegovo ostvarivanje predstavlja gotovo preduvjet za ispunjavanje svih preostalih sadržanih u Konvenciji UN-a o pravima djeteta. Znanstvena i stručna zajednica usuglašena je da pravo na obrazovanje ne uključuje samo jednaki pristup pojedinca obrazovnim prilikama i sustavu već stvaranje uvjeta za njegov cjeloviti (tjelesni, mentalni, socijalno-emocionalni), osobno i društveno odgovorni razvoj. U ostvarivanju inkluzivnih principa u okviru sustava odgoja i obrazovanja, posebnu pozornost potrebno je usmjeriti ranjivim skupinama koje i zakonodavac prepoznaje kroz definiranje široke kategorije učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Probleme u ponašanju, kako navode Bouillet i suradnici (2018) manifestira najmanje 13 % učenika osnovnoškolske dobi za koje je važno osigurati primjerene oblike podrške s ciljem njihovog daljnjeg pozitivnog razvoja. Manji dio njih, s obzirom na vrstu teškoća i specifičnosti funkcioniranja te procjene ugroženosti sigurnosti (vlastite i drugih učenika), zahtijeva posebne uvjete odgoja i obrazovanja, a jedan od njih su posebna razredna okruženja. Upravo je cilj ovog rada problematizirati tu vrstu pomoći i podrške kao rizika i zaštite za dobrobit djece i mladih s specifičnim odgojno – obrazovnim i razvojnim ishodima, među koje spadaju i djeca s problemima u ponašanju. Usmeno izlaganje temeljit će se na prikazima slučajeva (eng. case study) tri učenika i učenice s problemima u ponašanju osnovnoškolske dobi čije se odgojno – obrazovne potrebe ostvaruju u posebnim razrednim odjelima, kao odgovor na njihove individualne potrebe i potrebe (užeg i šireg) socijalnog okruženja. Na taj način osigurana im je podrška kroz suradnju i multidisciplinarni pristup različitih stručnjaka (iz obrazovnog, zdravstvenog i sustava socijalne skrbi te u okviru rada visokoobrazovne ustanove). Kroz prikaz zahtjeva kako za djecu tako i za stručnjake, na temelju opisane analize bit će ponuđeni prijedlozi za unaprjeđenje organizacije ovog oblika nastave za navedenu skupinu učenika.

Ključne riječi: učenici s problemima u ponašanju, posebna razredna odjeljenja, case study

PROCJENA KONCEPTA FUNKCIJE PREMA VAN HIELE-U UČENIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA

Nikol Radović¹, Petar Mladinić²

¹Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

²profesor u mirovini

e-mail: nradovic@geof.unizg.hr

Učenici se s konceptom funkcije prvi puta sreću u sedmom razredu osnovne škole, da bi isti nadograđivali i uvježbavali rješavanjem različitih zadataka kroz srednjoškolsko obrazovanje. No postavlja se pitanje, kako naši učenici prepoznaju i primjenjuju koncept funkcije. Prema literaturi (van Hiele, 1986.; Teppo, 1991.; Mason, 2009.; Jurgenson et al, 2020.), poznato je da su van Hieleove razine primjenjuju na procjenu geometrije, no moguće ih je primijeniti i na druge grane matematike. Tako i na funkcije (Isodi, 1987.) i trigonometriju (Walshu, 2015.).

Cilj istraživanja je provjera usvojenosti koncepta funkcije prema van Hielovim razinama, tj. 1. Razina – svakodnevnog jezika, 2. Razina – aritmetike, 3. Razina – algebre i geometrije, 4. Razina – računa i 5. Razina – matematičke analize.

Istraživanje je provedeno kroz dvije godine na učenicima osnovnih i srednjih škola. Prvo testiranje provedeno je u svibnju 2019. godine u 10 srednjih škola i 5 osnovnih. U srednjoj je školi testove rješavalo 1181 učenik, a u osnovnoj 155 učenika (Osijeka, Vukovara, Vinkovaca, Zagreba, Metkovića, Splita, Zadra, Rijeke i Pule). Drugo testiranje je trajalo od listopada 2020. godine do siječnja 2021. godine (u doba pandemije). Ukupno je testirano 1439 učenika, pri čemu je u osnovnoj školi testirano 148 učenika. U drugoj godini testiranja, testirani su isti učenici kako bi se provjerio njihov napredak.

Za potrebe testiranja grupa nastavnika je osmislila testove i to za linearnu, kvadratnu, eksponencijalnu i logaritamsku funkciju. Nakon, prvog testiranja testovi za pojedinu skupinu funkcija su popravljani, doručeni i dopunjeni prema iskustvima i primjedbama nastavnika koji su se prijavili za testiranje svojih učenika. Treba naglasiti da se provjeravala razina od 1 do 3 prema van Hielu za svaku skupinu funkcija. Naime, na kraju srednjoškolskog obrazovanja za očekivati je 3 razinu, koja će se na fakultetu podići prema željenoj 5. razini. Za svaku razinu zadana su tri zadatka. Ako su učenici uspješno riješili bar dva zadatka za tu razinu, onda se smatra da su „svladali“ tu razinu. I tu se uočavaju nelogičnosti. Naime, učenici nisu znali riješiti zadatak niže razine, ali su znali riješiti zadatak više.

Većina učenika je tek na prvoj razini, samo 20 učenika je na drugoj, i daleko su od teoretski predviđene treće razine.

Uzroci lošeg znanja o funkcijama su višestruki, ali je očito da nastava u RH ne „proizvodi“ dobar rezultat. Ovo istraživanje znanja matematičkih funkcija, kao i rezultati na maturi te međunarodnim istraživanjima PISA i TIMS naših učenika, očigledno ukazuje da nastavu matematike treba resetirati, teoretski i stručno osmisliti na znanstvenim temeljima i iskustvima najboljih nastavnika te dosljedno i dinamično provesti.

Istraživanje je provedeno u okviru projekta van Hieleova razina matematičkih postignuća učenika u RH, odobrenog od Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i provedeno uz partnerstvo Sveučilišta u Zadru

Ključne riječi: funkcija, van Hieleova razina, istraživanje

PREMA MREŽI PODRŠKE MLADIMA KOJI SU U RIZIKU OD PRERANOG ISPADANJA IZ OBRAZOVNOG SUSTAVA

Gabrijela Ratkajec Gašević¹, Martina Horvat²

¹*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

²*Udruga Ambidexter klub*

e-mail: gabrijela.ratkajec.gasevic@erf.unizg.hr

Prerani prekid školovanja, odnosno ispadanje iz odgojno-obrazovnog sustava je problem prepoznat u kontekstu Europske unije te se prema njemu strateški pristupa s ciljem smanjenja ili pak ublažavanja posljedica. I u Republici Hrvatskoj se proklamiraju mjere kojima bi se smanjila pojava preranog napuštanja obrazovanja i zapađanja u NEET položaj kroz Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. (Vlada Republike Hrvatske, 2021), no još uvijek samo na deklarativnoj razini. Nedovoljno razvijeni i mehanizmi sustavnog praćenja i djelovanja na navedeni problem onemogućuje prepoznavanje značaja problema i stavlja mlade koji prekidaju školovanje u nepovoljniji položaj bez potrebne podrške. Uz nedostatne mehanizme praćenja i nedovoljno razvijene mjere podrške mladima, nedostatno je međusektorsko i međuresorno djelovanje, nedostatni su podaci o tome kako stručnjaci iz sustava obrazovanja percipiraju ovaj problem, kako vide vlastitu ulogu u prevenciji isključivanja mladih iz obrazovanja te kako mehanizme podrške percipiraju mladi. Zato je svrha ovog rada usmjerena na prepoznavanje postojećih mehanizama podrške mladima u riziku od prekida školovanja, kao i percepcije tih mehanizama od strane mladih, čemu će poslužiti perspektiva mladih i perspektiva odgojno obrazovnih radnika i radnica. Kvalitativno istraživanje je uključivalo polustrukturirane intervjuje sa 7 stručnih suradnika socijalnih pedagoga iz osnovnih i srednjih škola te 6 mladih koji su prekinuli redovito školovanje ili su u riziku od prekida. Primijenjena je tematska analiza obrade podataka. Rezultati prikazuju složenost mehanizama koji dovode mlade u položaj u kojem je teško zadržati se u sustavu obrazovanja u kojima se mladi nalaze, kao i složen, ali očito nedovoljno obuhvatan sustav intervencija koji odgojno – obrazovni radnici i radnice nastoje osigurati mladima. Rad nudi predstavljanje mehanizama kojima se mladima nastojala osigurati pomoć s ciljem prevencije preranog napuštanja školovanja iz perspektive stručnih suradnika, kao i perspektivu mladih na postojeće resurse pomoći i podrške.

Ključne riječi: prerani prekid školovanja, isključenost iz odgojno-obrazovnog sustava, kvalitativna analiza, mehanizmi podrške mladima

INTERKULTURALNA KOMPETENCIJA: STAVOVI, MIŠLJENJA I SPECIFIČNA PONAŠANJA VJEROUČITELJA

Ružica Razum, Marija Jurišić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: ruzica.razum@gmail.com

O aktualnosti i važnosti teme interkulturalnoga odgoja i obrazovanja svjedoče brojni dokumenti, europske studije te konkretno svakodnevno školsko i izvanškolsko iskustvo. Tema o doprinosu religijskoga obrazovanja interkulturalnom odgoju i obrazovanju nije međutim dovoljno prisutna u hrvatskome znanstvenome diskursu te u odgovorno-obrazovnoj svijesti i praksi. Ovo istraživanje stoga želi barem djelomično istražiti ovu važnu problematiku.

U radu se predstavljaju rezultati istraživanja Interkulturalna kompetencija: stavovi, mišljenja i specifična ponašanja vjeroučitelja, koje je provedeno u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta „Doprinos religijskog obrazovanja suživotu u multikulturalnom društvu“ – RELIGOBRAZ koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

Cilj je istraživanja ispitati poznavanje temeljnih značajka interkulturalizma i religijske dimenzije interkulturalnoga obrazovanja te ispitati stavove, mišljenja i specifična ponašanja vjeroučitelja o interkulturalnoj kompetenciji nužnoj za ostvarivanje religijske dimenzije interkulturalnog obrazovanja. Ispitanici istraživanja su vjeroučitelji zaposleni u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj, koji pripadaju Crkvama reformacijske baštine, islamskoj zajednici, Katoličkoj crkvi i Pravoslavnoj crkvi.

U razdoblju od studenog 2021. do veljače 2022. provedeno je kvantitativno istraživanje putem anketnog upitnika „Interkulturalna kompetencija: stavovi, mišljenja i specifična ponašanja vjeroučitelja“. Istraživanje je provedeno online putem aplikacije Google Obrazac. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 460 ispitanika od čega 375 katoličkih vjeroučitelja, 65 vjeroučitelja pripadnika Crkvi reformacijske baštine, 18 pravoslavnih i 2 islamskih vjeroučitelja.

Anketni upitnik sastoji se od 30 pitanja, od čega su 2 otvorenog tipa, 28 zatvorenog tipa, a najčešći korišteni oblik odgovora je Likertova ljestvica. Po završetku prikupljanja podataka, provedena je kontrola prikupljenih podataka te su isti pripremljeni za obradu, nakon čega su uz obrađeni i analizirani u programskom paketu za društvene znanosti, engl. SPSS. U obradi rezultata primijenjena je kvantitativna analiza te su korištene deskriptivna statistika za prikazivanje apsolutnih i relativnih frekvencija, srednjih vrijednosti i mjera disperzije.

Podaci su u procesu obrade, a očekivani rezultati su sljedeći: stavovi i mišljenja vjeroučitelja pokazat će osposobljenost za provedbu religijske dimenzije interkulturalnog obrazovanja tijekom inicijalnog studija, dok će mišljenja o metodama i oblicima rada u vjeronaučnoj nastavi ukazati na neujednačenost između teorijskog znanja i praktičnog rada. Također stavovi i mišljenja o razvoju interkulturalnih kompetencija u vjeronaučnoj nastavi i korištenju metoda rada, pokazat će da se vjeroučitelji u radu pretežno usmjeravaju na usvajanje znanja, kognitivnu razinu interkulturalne kompetencije, a manje na razvoj stavova i vještina kod učenika.

Ključne riječi: religijska dimenzija interkulturalnog obrazovanja, vjeroučitelji, interkulturalna kompetencija

KONTROVERZNE TEME U SVEUČILIŠNOJ NASTAVI

Silvia Rogošić, Zrinka Vukojević
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
e-mail: rogsilvia@yahoo.com

Razgovori o kontroverznom temama izazivaju jake emocionalne reakcije, uključuju oprečna objašnjenja i rješenja temeljena na suprotstavljenima stavovima te imaju tendenciju da dijele društvo; u takvim situacijama teško je odrediti jasnu granicu između mišljenja i činjenica (Flensner, 2020). Sveučilišni nastavnici obično znaju da određene teme (npr. evolucija, LGBTQ prava, eutanazija, pobačaj i sl.) izazivaju burne rasprave tijekom nastave, ali sve teme su potencijalno kontroverzne, budući da studenti dolaze na fakultet s određenim društvenim, političkim, filozofskim i vjerskim uvjerenjima koja su često suprotna stavovima ostalih studenata i nastavnika. Međutim, bez prisutnosti kontroverznih tema u nastavi nemoguće je kod studenata razvijati kritičko mišljenje. Adekvatno pristupiti kontroverznom temama u nastavi i konfliktima koji iz njih proizlaze jedna je od ključnih kompetencija sveučilišnih nastavnika. Međutim, Hess (2005) uočava četiri pristupa koja nastavnici obično koriste kada riječ o kontroverznom temama: izbjegavanje (nastavnik izbjegava određene rasprave koje bi mogle izazvati jake emocionalne reakcije studenata najčešće iz razloga jer nisu sigurni mogu li adekvatno voditi takve diskusije), poricanje (nastavnici odbijaju prihvatiti da je problem kontroverzan tj. prihvaćaju samo ono što službeni kurikulum propisuje), privilegiranje (nastavnik izdvaja određenu poziciju kao ispravnu), balansiranje (nastavnik predstavlja različite perspektive o problemu na što neutralniji način).

S obzirom da su istraživanja o poučavanju kontroverznih tema u Hrvatskoj rijetka, provedeno je kvalitativno istraživanje kako bi se ispitalo na koje načine sveučilišni nastavnici pristupaju kontroverznom temama, s kojim se problemima susreću i smatraju li se kompetentnima za ovakve izazove. Provedene su diskusije u tri fokus grupe koje je činilo ukupno 12 nastavnika Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji sudjeluju u izvođenju različitih kolegija iz društvenog i humanističkog područja. Protokoli za fokus grupe obuhvaćali su pitanja o nastavnim situacijama u kojima su se kontroverzna pitanja pojavila. Sudionici istraživanja su mogli detaljno opisati svoje motive izbora određenih strategija kod suočavanja s kontroverznom temama u nastavi i izraziti svoje mišljenje o mogućim nedostacima njihovog pristupa i pristupa koji koriste drugi nastavnici. Diskusije u fokus grupama su analizirane s ciljem proučavanja kako su se, u međudjelovanju sadržaja, studenata i nastavnika, pojavila kontroverzna pitanja, s posebnim naglaskom na pristupe nastavnika i njihovu prezentaciju sadržaja. Na temelju nalaza daju se preporuke za korištenje prikladnih nastavnih metoda, raspravlja se o ispravnosti izražavanja osobnog mišljenja nastavnika o određenim pitanjima te o potrebi dodatnog obrazovanja nastavnika za stjecanje kompetencija potrebnih za suočavanje s izazovima koje donosi poučavanje o kontroverznom temama.

Ključne riječi: kontroverzne teme, sveučilišna nastava, nastavne metode

ŠTO MOŽEMO NAUČITI IZ ISKUSTAVA NASTAVNIKA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA TIJEKOM PROVOĐENJA NASTAVE NA DALJINU?

**Barbara Rončević Zubković, Martina Bažon, Rosanda Pahljina Reinić,
Svjetlana Kolić Vehovec**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

e-mail: mdidovic@uniri.hr

Neupitno je da primjena digitalne tehnologije u obrazovanju otvara nove prilike za učenje i poučavanje (Chauhan, 2017), ali iznenadni prelazak na nastavu na daljinu uslijed pandemije zahtijevao je od nastavnika brzu prilagodbu na nove okolnosti poučavanja i života općenito.

Cilj rada bio je ispitati iskustva nastavnika tijekom provođenja nastave na daljinu kroz prva tri pandemijska vala. Ispitane su razlike između predmetnih nastavnika osnovnih i srednjih škola te s obzirom na radni staž u nastavi (0-7, 8-20, 21+ godina).

Nastavnici su u sklopu istraživanja učinaka projekta e-Škole ispunili online upitnik kojim se ispitivala percepcija socio-kontekstualnih odrednica nastave na daljinu (profesionalna i osobna ravnoteža, jasnoća očekivanja i kolegijalnost), korisnost iskustva online nastave, procjena kontrole, uživanja i anksioznosti te uspješnosti. Ispitana je učestalost primjene digitalne tehnologije za poticanje konstruktivističkog i reproduktivnog učenja u nastavi na daljinu, kao i vrijeme provedeno u edukacijama o primjeni tehnologija u obrazovanju u protekle dvije godine.

Rezultati pokazuju da su se nastavnici procijenili relativno uspješnima u izvođenju nastave na daljinu, ali su iskazali i niske razine uživanja te umjerenu uspješnost u balansiranju obaveza. Nastavnici srednjih škola izvještavali su o boljoj profesionalnoj i osobnoj ravnoteži, većem osjećaju uživanja i manjoj anksioznosti prilikom provođenja nastave, procjenjivali su se uspješnijima u odnosu na druge te su češće poticali konstruktivističko, a rjeđe reproduktivno učenje. Nastavnici s manje godina radnog staža izvještavali su o pozitivnijim iskustvima odnosno iskazivali su bolju osobnu ravnotežu i veći osjećaj kontrole, uz veću percipiranu podršku u odnosu na nastavnike s više godina radnog staža. Nastavnici s najduljim stažem proveli su najviše vremena u edukacijama. U usporedbi s nastavnicima sa srednjom duljinom staža, češće su koristili aktivnosti poticanja konstruktivističkog učenja te su procjenjivali iskustvo nastave na daljinu korisnijim, unatoč velikom angažmanu.

Navedeni rezultati sagledani su u kontekstu implikacija za razvoj psiholoških i obrazovnih programa podrške nastavnicima, posebice u izazovnim vremenima, s naglaskom na važnost poticanja daljnje integracije digitalne tehnologije u poučavanje. Rezultati upućuju na to da je, prilikom planiranja intervencija za poticanje dobrobiti

nastavnika, posebnu pažnju potrebno usmjeriti na nastavnike u osnovnim školama i na nastavnike s duljim radnim stažem.

Ključne riječi: nastava na daljinu, digitalna tehnologija, iskustva nastavnika, profesionalni i osobni razvoj, osnovne i srednje škole

UTJECAJ INTERAKTIVNOG OBLIKA PONAVLJANJA NA USPJEŠNOST UČENJA PRIRODE U 5. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Ana Skuhala¹, Ines Radanović²

¹Osnovna škola Breznički Hum

²Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: ana.skuhala@skole.hr

Cilj istraživanja je utvrditi kako ponavljanje primjenom interaktivnih lekcija u online okruženju može utjecati na razumijevanje i povezivanje nastavnih sadržaja biologije. Istraživanje je provedeno kroz školsku godinu 2021./2022. u sklopu HRZZ projekta „Učenje biologije u epidemiološki prilagođenom istraživačkom okruženju“ uz tri nastavne teme. Nastavne teme su odabrane uz dva biološka koncepta - koncept A (Energetski učinci prehrane živih bića) i koncept B (Prilagodbe živih bića kao posljedice evolucije) te uz poučavanje primjenom simulacija terenskih istraživanja. Uzorak je sačinjavalo šest razrednih odjeljenja petih razreda, koji su ponavljali nastavne sadržaje u online obliku uz pomoć Moodle lekcija platforme BUBO (na sustavu MoD, SRCE). Na kontrolnom uzorku šest razreda primijenjeno je klasično ponavljanje. Svi učenici u istraživanju poučavani su uz pomoć istih nastavnih materijala. Lekcije za ponavljanje su izrađene na osnovu materijala koji su služili za poučavanje i učenje pojedine teme. Nakon ponavljanja, učenici su pisali završnu provjeru znanja koja je sadržavala po jedno pitanje iz svake teme s po tri čestice, od kojih je svaka čestica provjeravala jednu od kognitivnih razina znanja (reprodukcija, razumijevanje i primjena znanja, rješavanje problema). Uspješnost učenja uz interaktivno online ponavljanje u obliku Moodle lekcije prikazana je na osnovi praćenja ostvarenosti ishoda tijekom rješavanja zadataka u sklopu lekcije i na osnovi rezultata rješavanja završne pisane provjere. Za prikupljanje informacija o dojmovima učenja uz lekcije za ponavljanje korišten je anketni upitnik s trostupanjskom Likertovom skalom, kojim su učenici procjenjivali težinu pitanja, zanimljivost lekcije, kvalitetu uputa i kvalitetu sadržaja. Učenici većinom procjenjuju kako im je učenje uz pomoć lekcija praktično, jasno i jednostavnije od klasičnog ponavljanja. U velikoj većini slažu se da je ovaj način ponavljanja zanimljiv te da bi bilo dobro češće učiti na ovaj način, pri čemu navode kako je lakše ponavljati kada su postavljena pitanja koja ih vode u učenju, jer na taj način lakše uočavaju bitne sadržaje i poveznice između sadržaja. Usporedbom rezultata vidljivo je kako učenici koji su ponavljali nastavne sadržaje uz pomoć lekcije imaju bolje rezultate na završnoj provjeri od onih koji su ponavljanje provodili na klasičan način.

Ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom (IP-CORONA-2020-12-3798).

Ključne riječi: Moodle lekcija, 11 godišnji učenici, online ponavljanje, učenje biologije

STAVOVI BUDUĆIH NASTAVNIKA O GENERALNOJ DOBROBITI KAO INTEGRALU MUDROG RASUĐIVANJA

Amina Smajović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

e-mail: smajovic.amina@outlook.com

Od najranijeg perioda do danas mudrost je prepoznata kao visoko cijenjena vrлина, vrijednost koja je od značaja za pojedinca i društvo. Znanstvenici smatraju da je mudrost na individualnoj razini povezana s općim zadovoljstvom životom (Sternberg, 2001, 2004; Grossmann, Na, Varnum, Kitayama i Nisbett, 2013), osjećajem sreće (Sternberg, 2013; Bergsma i Ardel, 2012) i subjektivnom dobrobiti. Na globalnoj razini, mudrost doprinosi smanjenju nejednakosti, neprijateljstava, socijalne i političke polarizacije (Grossmann i Brienza, 2018; Huynh i Grossmann 2020), odnosno generalnoj dobrobiti. Sve navedeno dešava se radi prevladavanja egocentričnosti te, posljedično, usvajanja ego-decentriranog obrasca mišljenja i djelovanja. Tek u nedostatku egocentrične fokusiranosti na sebe, pojedinci su u stanju da se brinu za druge i društvo u cjelini, da budu odgovorni i aktivni građani (Ferrari i Weststrate 2013). U općem padu etičkih standarda svuda oko nas, potrebno je (re)afirmisati vrijednosti i u institucionalnom kontekstu škole. Shodnom navedenom, cilj istraživanja je bio propitati stavove budućih nastavnika o generalnoj dobrobiti kao integralu mudrog rasuđivanja. Empirijsko istraživanje je provedeno metodom fokus grupe na uzorku od 18 studenata nastavničkih fakulteta. Budući nastavnici opću dobrobit razumijevaju kao donošenje ispravnih odluka. Činjenje pravih stvari za sebe, druge i društvo u cjelini je moguće postići kroz balansiranje ličnih interesa i interesa drugih; prihvatanje, uvažavanje i integraciju različitih perspektiva i posjedovanje širih uvida. Studenti prepoznaju da je u razvijanju mudrosti od presudne važnosti posredovanje pri usvajanju vrijednosti. Ovo posredovanje treba biti pažljivo isplanirano tako da osigura iskustva rasta kroz sudjelovanje učenika u društveno korisnim aktivnostima. S obzirom na to da se u odgojno-obrazovnim ustanovama eksplicitno ne podučava mudrosti, kroz skriveni kurikulum nastavnici imaju odgovornost da aktiviraju kompas vrednote mudrog rasuđivanja. S tim u vezi, sudionici istraživanja naročito akcentiraju da nastavnici moraju više pokazivati, a manje kazivati, najprije kroz pružanje uzora mudrog rasuđivanja. O dobivenim nalazima se diskutira u okvirima najpriznatijih teorija mudrosti i nudi nekoliko implikacija za odgojno-obrazovnu praksu.

Ključne riječi: generalna dobrobit, mudrost, stavovi, budući nastavnici

UVAŽAVANJE STAVOVA DJECE TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Suzana Srića¹, Nela Dundović¹, Enea Srića², Adela Karlovčan³

¹Dječji vrtić More, Rijeka

²Dječji vrtić Bakar

³Dječji vrtić Orepčiči, Kraljevica

e-mail: suzana.srica@gmail.com

Virus SARS-CoV-2 identificirala je krajem 2019. godine Svjetska zdravstvena organizacija (WHO). Bolest nazvana koronavirus COVID-19 kao i odluka o pandemiji na svjetskoj razini dovela je i u odgojno obrazovnom sustavu do prethodno nepoznate situacije. Ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u vrlo kratkom vremenu bile su prisiljene zatvoriti u potpunosti. Djeca su iz života u bezbrižnom djetinjstvu najednom izolirana, odvojena od članova šire obitelji, prijatelja. Preporuke Ministarstva zdravstva kao i Ministarstva znanosti i obrazovanja donosila su preporuke za sve odgojno-obrazovne ustanove od predškolskog uzrasta do visokog obrazovanja, uključujući učeničke i studentske domove promatrajući ih gotovo kao jedinstvene koje zahtijevaju posebnosti o svakom pojedinom kontekstu objedinjenih ustanova.

UNICEF Konvencija o pravima djece zalaže se da u odlukama koje donosi kako vlada, tako i upravna i zakonodavna tijela, najvažnija mora biti zadovoljena dobrobit djeteta. Također naglašavaju i da se djeci mora omogućiti aktivno sudjelovanje u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život. Nastojanja da djeca budu sukonstruktori svoga života, učenja, da razvijaju svjesnost o ljudskim pravima i odgovornostima te ih tako čini aktivnim članovima društva. Promicanje istih postalo je jednim od glavnih ciljeva odgojno-obrazovnih sustava i očigledno dobilo na važnosti u nacionalnim kurikulumima širom Europe.

U kontekstu pandemije postavlja se pitanje da li se načelo o slušanju djece koje preporučuje da se mišljenja djece moraju čuti te kako im se mora dati odgovarajuća važnost u svakom postupku odlučivanja koji se izravno ili neizravno odnosi na njih ili su odrasli rješavali probleme misleći da znaju kako postići dobrobit djeteta.

Uzorak čine djeca uključena u četiri predškolske ustanove: Bulevard i Đurđice, koje su sastavnice ustanove Dječji vrtić More u Rijeci, Dječji vrtić Bakar te Dječji vrtić Orepčiči iz Kraljevice. Namjera ovog istraživanja je kroz kvalitativnu metodologiju pružiti djeci mogućnost da odgovarajući na pitanja otvorenog tipa iskažu svoje stavove kako su se osjećala tijekom pandemije, što im je smetalo, što nedostajalo, što je bilo drugačije, što bi promijenili da im je pružena prilika...Upitnikom sastavljenim za potrebe ovog istraživanja kroz metodu intervjua odgojitelji će pružiti djeci mogućnost da iskažu svoja različita mišljenja i stavove o vremenu u kojem živimo. Očekivani ishod analize dječjih iskaza predviđa kako djeca nisu imala prilike sudjelovati u rješavanju

pitanja koja se odnose na njihovu dobrobit i kako zadovoljavanje iste nije uvijek bio prioritet u odlučivanju.

Ključne riječi: slušanje djece, pandemija, dobrobit, sudjelovanje

DOBROBIT DJECE NJIHOVIM OČIMA: KVALITATIVNA ANALIZA LIKOVNIH RADOVA I ISKAZA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Suzana Srića¹, Sanja Tatalović Vorkapić²

¹*Dječji vrtić More, Rijeka*

²*Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci*

e-mail: suzana.srica@gmail.com

Tijekom prošle dvije godine našli smo se u nama prethodno nepoznatoj situaciji te smo postali suočeni s promjenama koje nam je nametnula pandemija COVID-19 i značajno izmijenila naše dnevne rutine. Djeca su gotovo preko noći izgubila kontakt s članovima šire obitelji i svojim prijateljima što je zasigurno ostavilo neželjene posljedice za njihovu dobrobit. Ograničenja u kretanju, društvenim kontaktima te posebno strah od bolesti i smrti značajno su utjecala i na njihove živote. Uvažavajući dječja prava navedena u Konvenciji UNICEF-a koja se odnose na igru, druženja, obiteljske susrete te sudjelovanje u nizu različitih aktivnosti odlučile smo pružiti im priliku da izraze svoja iskustva i doživljaje vezane uz promjene u svojim životima radi pandemije (kako je bilo prije u odnosu na sada). Temeljni okvir suvremenog pogleda na djecu predškolske dobi jest percepcija djece kao kompetentnih osoba sa svojim interesima, stavovima, znanju o osobnom iskustvu koja kroz iskustveno učenje produbljuju svoja iskustva posebice kroz likovni rad. Stoga je cilj ovog istraživanja bio potaknuti djecu da putem likovnih radova iskažu stavove o svojem tzv. COVID iskustvu. Ujedno su pored svojih likovnih aktivnosti verbalizirali svoje doživljaje koji su zabilježeni od strane njihovih odgajatelja. Nakon prikupljenih suglasnosti uključenih 9 dječjih vrtića iz Istarske, Primorsko-goranske i Splitsko-dalmatinske županije, te roditelja uključene djece (N=94, Mdob=5, u rasponu od 3 do 7 godina), prikupljeni su likovni radovi i zapisani iskazi djece kvalitativno analizirani. Dječji radovi izrađeni su raznim likovnim tehnikama, na A3 i A4 formatu, plastificirani su kako bi ih zaštitili od vremenskih uvjeta. Dječji iskazi, opisi motiva pridruženi su uz svaki likovni rad; te inicijali i uzrast djeteta. Kvalitativna analiza likovnih radova i iskaza ukazala je na zastupljenost određenih sadržaja koji se mogu prikazati kroz kombinacije ovih kategorije: vlastiti lik; likovi članova obitelji; drugi likovi (prijatelji, djeca, barbe, itd.); virus, korona; usporedba prije i poslije; zaštitne maske; izražavanje emocija; pozitivne emocije; negativne emocije; doživljaj pravila; doživljaj različitih situacija; igra; portreti; sam/oća; suočavanje/borba/bijeg od korone; obitelj korona virusa zarobljena; te online interakcija. Sadržajno, djeca su najviše obuhvatila opisivanje različitih situacije te njihovu usporedbu prije i poslije pojave korone. Provedeno istraživanje rezultiralo je značajnim uvidom u „dječji svijet“, odnosno u doživljaje djece kroz izravno prikupljanje podataka, što je jedna od značajnih suvremenih metoda pri proučavanju subjektivne dobrobiti djece pri čemu je ključno čuti glas djece. Jedino na taj način možemo razumjeti percepciju djece a time i efikasno osigurati uvjete za postizanje visok razine njihove dobrobiti tijekom izazovnih perioda u životu.

Ključne riječi: dobrobit djece, likovnost, odgojno-obrazovni rad, pandemija, predškolska dob

STAVOVI UČENIKA PREMA DJECI IZBJEGLICAMA U ŠKOLAMA S ISKUSTVOM INTEGRACIJE

**Nikolina Stanković¹, Antonija Vrdoljak¹, Dinka Čorkalo Biruški¹,
Margareta Jelić¹, Rachel Fasel², Fabrizio Butera²**

¹*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

²*Zavod za psihologiju, Sveučilište u Lausannei*

e-mail: nstankovic@ffzg.hr

Budući da je integracija dvosmjernan proces, za njezinu uspješnost važna je i uloga domicilnog stanovništva i njihove spremnosti na prihvaćanje djece izbjeglica. Međutim, njihove prilike za uzajamni kontakt su u Hrvatskoj ograničene, budući da je ukupno malen broj osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, a među njima je svega 363 djece. Stoga je upravo škola i uopće sustav obrazovanje stvarna prilika i domicilnoj djeci i djeci izbjeglicama za sustavan međugrupni kontakt. Cilj ovog istraživanja ispitati kakav je odnos domicilnih učenika prema djeci izbjeglicama u osnovnim školama u Hrvatskoj, koje su među prvima imale iskustvo uključivanja djece izbjeglica u razrede. Ovo je ujedno i prvo istraživanje kojim se ispituju stavovi osnovnoškolske djece prema djeci izbjeglicama u Hrvatskoj. Početkom školske godine 2021./2022. provedeno je anketno istraživanje u kojem su sudjelovali domicilni učenici od 2. do 8. razreda iz ukupno 17 različitih škola iz Zagreba, Karlovca, Zadra i Siska (N=745). Upitnik se sastojao od tvrdnji kojima su ispitani stavovi prema djeci izbjeglicama (opći stav, socijalna distanca i stereotipi prema djeci izbjeglicama), percipirane socijalne norme o kontaktu s djecom izbjeglicama (nastavničke, prijateljske i roditeljske), međugrupne emocije (kontekstualna prijetnja, empatija i tjeskoba) te preferirane akulturacijske strategije.

Rezultati pokazuju kako domicilni učenici u školama koje pohađaju djeca izbjeglice imaju pozitivne stavove prema njima te percipiraju da njihova socijalna okolina potiče i odobrava druženje s djecom izbjeglicama. Nadalje, djecu izbjeglice uglavnom ne percipiraju kao prijetnju u školskom kontekstu te izvještavaju o niskim razinama tjeskobe u kontaktu s izbjeglicama. S druge pak strane, u prosjeku iskazuju umjereno visoke razine empatije prema svojim vršnjacima izbjeglicama. Zanimljivo je da djeca u najvećoj mjeri preferiraju integraciju kao akulturacijsku strategiju. Iako rezultati istraživanja pokazuju kako domicilna djeca pokazuju spremnost na integraciju svojih vršnjaka izbjeglica, istovremeno postoji prostor za napredak i poboljšanje tih odnosa. Ovo istraživanje predstavlja prvi korak u osmišljavanju planova i strategija usmjerenih na integraciju djece izbjeglica u hrvatskim osnovnim školama.

Ključne riječi: stavovi, integracija, djeca izbjeglice, osnovna škola

STUDIRANJE FIZIKE TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Ana Sušac¹, Pascal Klein², Lana Ivanjek³, Katarina Jeličić⁴, Marie-Annette Geyer³, Stefan Küchemann⁵, Merten Dahlkemper², Jochen Kuhn⁶

¹Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu

²Fakultet za fiziku Sveučilišta u Göttingenu, Njemačka

³Fakultet za fiziku Tehničkog sveučilišta u Dresdenu, Njemačka

⁴Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

⁵Fakultet za fiziku Tehničkog sveučilišta u Kaiserslauternu, Njemačka

⁶Fakultet za fiziku Sveučilišta Ludwig Maximilian u Münchenu, Njemačka

e-mail: ana.susac@fer.hr

Pandemija COVID-19 značajno je utjecala na cjelokupni sustav formalnog obrazovanja od samog početka u proljeće 2020. godine kada je većina europskih zemalja na svim razinama obrazovanja prešla na nastavu na daljinu. U sustavu visokog školstva već su postojali neki oblici online poučavanja i učenja, ali oni su bili pažljivo planirani i obično kombinirani s nastavom na sveučilištu. S početkom pandemije, svi nastavnici i studenti bili su prisiljeni na neplaniranu i neželjenu nastavu na daljinu. Posebno veliki izazovi pojavili su se na početku pandemije kada su nastava trebala brzo prilagoditi novonastaloj situaciji. Novi semestri su donosili nove prepreke i poteškoće. Cilj naših istraživanja bio je evaluirati procese poučavanja i učenja tijekom pandemije COVID-19 u kontekstu kolegija fizike na sveučilišnoj razini.

Naša grupa istraživača sa Sveučilišta u Göttingenu, Tehničkog Sveučilišta u Dresdenu, Tehničkog Sveučilišta u Kaiserslauternu i Sveučilišta u Zagrebu provela je niz ispitivanja različitih aspekata sveučilišne nastave fizike tijekom pandemije. Najopsežnije istraživanje provedeno je u ljeto 2020. godine kada smo anketirali 578 studenata fizike s pet sveučilišta u Njemačkoj, Austriji i Hrvatskoj. Upitnik je konstruiran na temelju pregleda literature o online nastavi i analize 18 polustrukturiranih intervjua sa studentima. Upitnikom smo ispitali stavove studenata prema online nastavi, sinkronim i asinkronim aktivnostima, komunikaciji s nastavnicima i kolegama, različitim tehničkim faktorima te njihovoj okolini i sposobnosti samoorganizacije. Posebno nas je zanimalo funkcioniranje specifičnih oblika nastave fizike na sveučilištu kao što su auditorne vježbe, praktikumi i metodička praksa za buduće nastavnike fizike.

Iako je prijelaz na online nastavu bio neočekivan, studenti i nastavnici uglavnom su se snašli u novoj situaciji. Najviše poteškoća su imali studenti prve godine koji su najniže ocijenili svoja u postignuća u učenju. Rezultati su pokazali pozitivnu korelaciju između dobrih komunikacijskih sposobnosti i vještine samoorganizacije studenata s njihovim percipiranim uspjehom u učenju.

U semestrima koji su slijedili, nastava se najčešće izvodila u hibridnom obliku, s različitim udjelom kontaktne i online nastave. Nastavili smo istraživati iskustvo studenata s različitim oblicima nastave i njihove stavove o njima. Iskustva stečena tijekom prvog semestra nastave na daljinu pomogli su nastavnicima bolje planirati i izvesti sljedeće semestre. Naši zadnji rezultati pokazuju da većina studenata preferira kontaktnu nastavu, ali navode i neke pozitivne elemente online nastave koje bi željeli zadržati ubuduće.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, online nastava, hibridna nastava, sveučilišna nastava fizike

PREDIKTORI NASTAVNIČKOG POTICANJA SAMOREGULIRANOG UČENJA

Slavica Šimić Šašić, Anela Nikčević-Milković, Mira Klarin, Maja Cindrić

Sveučilište u Zadru

e-mail: ssimic@unizd.hr

Samoregulirano učenje (SRU) je pod snažnim utjecajem razredne prakse, odnosno učitelje se smatra važnim izvorom od kojeg učenici mogu učiti kako učiti i kako kreirati okruženje za učenje koje će poticati samoregulaciju u učenju. Nastavnici smatraju da učenicima treba pomoći da njihovo učenje postane samoregulirano, međutim, osjećaju se nesigurno po pitanju kako to napraviti i u ograničenom opsegu stimuliraju SRU. Autori razlikuju tri razine čimbenika koji mogu utjecati na implementaciju SRU: razina nastavnika, razina razreda i razina škole. Istraživanja pokazuju da su za implementaciju SRU u razredu važne karakteristike nastavnika kao što su: spol, dob, nastavnički staž, faza profesionalnog razvoja, nastavnička uvjerenja, osobine ličnosti, predanost poslu, doživljaj stresa na poslu itd. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati prediktore nastavničkog poticanja SRU. Istraživanje je provedeno na uzorku od 251 nastavnika osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj. Primijenjen je upitnik kojim su se mjerile sociodemografske varijable (spol, dob, vrsta škole, područje i status predmeta), nastavnička uvjerenja, pristup poučavanju, nastavničke osobine ličnosti, nastavnička samoeфикаsnost, nastavnička predanost, kvaliteta nastavničke interakcije i poticanje samoreguliranog učenja.

Rezultati su pokazali da su nastavnička uvjerenja i pristup poučavanju najznačajniji prediktori poticanja SRU, zatim skupina varijabli koje se odnose na vrstu škole, područje i status predmeta, pa spol i dob nastavnika, nastavničke osobine ličnosti, te nastavnička samoeфикаsnost i nastavnička predanost, a najslabiji doprinos su pokazale varijable kvalitete nastavničke interakcije. Značajni prediktori i postotak objašnjene varijance (32 % - 58 %) varirali su ovisno o području poticanja SRU. Nastavnici s konstruktivističkim uvjerenjima, pristupom ovladavanju, nastavnici osnovnih škola, koji predaju predmete iz društvenog i humanističkog područja i izborne predmete, nastavnice, stariji nastavnici, nastavnici sa izraženijom ugodnošću, samoeфикасношću, predanošću učenicima i nastavnici koji više pomažu učenicima u većoj mjeri potiču SRU.

Ključne riječi: poticanje samoreguliranog učenja, obilježja nastavnika, prediktori

IZAZOVI ODGOJNO-OBRAZOVNIH PRIJELAZA I DOBROBIT DJECE: PRIKAZ PROJEKTNIH AKTIVNOSTI

Sanja Tatalović Vorkapić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

e-mail: sanjatv@uniri.hr

Znanstveni projekt „Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela“ kojeg financira Sveučilište u Rijeci provodi se u posljednje četiri godine. Imajući na umu temeljne pretpostavke suvremenog Ekološko-dinamičkog modela prijelaza, te značajan utjecaj različitih intra- i inter-personalnih čimbenika, kao i njihovih varijabilnih i dvosmjernih interakcija u specifičnom kulturalnom i vremenskom kontekstu, osnovni cilj ovog projekta je znanstvenim pristupom istražiti navedene čimbenike u njihovom pojedinačnom i združenom efektu na dobrobit djece rane i predškolske dobi. Pritom su u fokusu najznačajniji prijelazi tijekom djetinjstva, tj. oni iz obitelji u jaslice/dječji vrtić i iz dječjeg vrtića/predškole u osnovnu školu. S obzirom da je nacrt projektnog istraživanja izrađen prije pojave pandemije koronavirusne bolesti, isti je putem modificiran i prilagođen potrebama rane i predškolske odgojno-obrazovne prakse tijekom prijelaza i prilagodbe djece. Stoga će u ovoj će prezentaciji biti prikazane dosadašnje projektne aktivnosti kao i utvrđeni rezultati. S obzirom da je konceptualizacija dobrobiti djece, a time i psihologije dobrobiti djece u intenzivnom razvoju, na početku će biti prikazana teorijska pozadina istraživanja, a potom projektne aktivnosti i utvrđeni rezultati vezani uz područja: a) odnosa između djece i odgajatelja tijekom prijelaza; a) odnosa između stilova privrženosti i kvalitete prijelaza i prilagodbe djece; c) socijalno-emocionalne dobrobiti i otpornosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe; d) prijelaznih objekata; e) izazova u radu s djecom s posebnim potrebama tijekom prijelaza; f) prijelaza tijekom pandemije; te g) različitih praksi prijelaza i prilagodbe u stranim zemljama i Hrvatskoj. Sumirano, rezultati su potvrdili pretpostavke teorijskog modela o značajnosti svih navedenih čimbenika, a time i složenosti u razumijevanju kvalitete prijelaza i načina u osiguravanju podrške djeci i obiteljima tijekom istih. Pored toga, provedena su istraživanja koja u značajnoj mjeri manjkaju a vezana su uz ulogu prijelaznih objekata u razvoju djece i kvaliteti prijelaza i prilagodbe. Utvrđene i analizirane prakse organizacije prijelaza i prilagodbe djece u dječjem vrtiću, te osnovnoj školi, značajno se razlikuju kako između pojedinih zemalja, tako i između pojedinih ustanova unutar iste zemlje. Ove su prakse analizirane i u kontekstu pandemije koronavirusne bolesti, pri čemu su utvrđene i pozitivne i negativne percepcije u podjednakoj mjeri sa značajnim implikacijama za praksu. Provedena su istraživanja s jedne strane rezultirala konkretnim smjernicama za unapređenje prakse i znanosti, ali su ujedno i otvorila pojedina pitanja posebice vezano uz varijablu pandemije, što zasigurno predstavlja predmet budućih istraživanja.

Ključne riječi: dobrobit djece, Ekološko-dinamički model prijelaza, pandemija, prijelazi, prilagodba

„ŠTA NISI USPIO U STRUCI PA SAD RADIŠ U ŠKOLI?": PROFESIONALNI IDENTITET I ZADOVOLJSTVO POSLOM NASTAVNIKA STRUČNO-TEORIJSKIH SADRŽAJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bojana Vignjević Korotaj

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

e-mail: bojana.vignjevic@uniri.hr

Strukovni nastavnici bitno se razlikuju od drugih nastavnika u sustavu srednjoškolskog obrazovanja s obzirom na to da vrlo često prije dolaska u školu imaju prethodno radno iskustvo, njihov je zadatak kontinuirano povezivati svijet rada i sustav obrazovanja, a njihova dvostruka profesionalizacija (ona matične struke i nastavnika) nužno znači i formiranje i razvoj hibridnog profesionalnog identiteta (Fejes i Köpsen, 2014; Köpsén, 2014; Green, 2015; Alvunger, 2016). Različita istraživanja (Wenger, 1998; Beijaard, Meijer i Verloop, 2004; Canrinus, 2011; Đermanov i Kosanović, 2013; Williams, 2013; Gregson i Hillier, 2015) upućuju na to da je stabilan profesionalni identitet preduvjet za motiviranost, efikasnost i zadovoljstvo profesijom, a za strukovne nastavnike koji u obrazovni sustav dolaze iz svijeta rada, ovaj je proces tranzicije i formiranja i razvoja stabilnog profesionalnog identiteta iznimno zahtjevan i osjetljiv. Cilj ovog istraživanja jest opisati i razumjeti kako različita obilježja profesionalnog identiteta utječu na proces formiranja i razvoja profesionalnoga identiteta te posljedično na zadovoljstvo poslom strukovnih nastavnika. Zbog važnosti osobnog iskustva za istraživanje navedene teme odabran je kvalitativni narativni pristup istraživanju te metoda narativnog intervjuiranja. Uzorak koji je biran tehnikom maksimalne varijacije uključuje 26 nastavnika stručno-teorijskih sadržaja koji variraju po sektoru, odnosno području iz kojeg dolaze, spolu, školi, te po godinama radnog staža u svijetu rada i u školi. Rezultati istraživanja pokazuju da na uspješnost formiranja i razvoja stabilnog identiteta strukovnih nastavnika dominantno utječu osobne biografije nastavnika i to posebno u kontekstu prethodnih obrazovnih i profesionalnih iskustava, ali i organizacijski (školski) i širi kontekst. Primjerice, pripravnički staž te iskustva mentoriranja kao i odnosi s učenicima i kolegama te mogućnosti profesionalnog razvoja u matičnoj struci i u nastavi presudni su za adaptaciju u novu zajednicu prakse, formiranje i razvoj stabilnog profesionalnog identiteta te dugoročni osjećaj zadovoljstva poslom kod nastavnika stručno-teorijskih sadržaja. Relevantnost navedenih rezultata istraživanja očituju se u nedostatku sličnih istraživanja u nacionalnim okvirima, a mogu biti korisni i za donositelje odluka, rukovodstvo strukovnih škola, ali i za same strukovne nastavnike.

Ključne riječi: strukovno obrazovanje i osposobljavanje, strukovni nastavnici, profesionalni identitet

RAZVOJ PSIHOSOCIJALNE DOBROBITI UČENIKA KROZ VANNASTAVNE AKTIVNOSTI ŠKOLA U SRBIJI

Eleonora Vlahović

Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Srbija

e-mail: eleonoravlahovic@gmail.com

Na osnovu Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji i pratećeg Akcionog plana, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja se bavio pitanjem vaspitnog rada, odnosno psihosocijalne dobiti za učenike u školama kroz vizuru vannastavnih aktivnosti. U istraživanju (sprovedeno neposredno pre pandemije kovida 19) pošlo se od utiska da postoji izvesna fokusiranost škola na obrazovno postignuće učenika i da se vannastavne aktivnosti, iako predviđene školskim programom, minimiziraju. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi šta škole nude učenicima od vannastavnih aktivnosti i koje potrebe učenika se time zadovoljavaju. U tu svrhu Zavod je raspisao Konkurs za primere uspešnih vannastavnih aktivnosti u osnovnoj i srednjoj školi na koji se prijavilo 179 ustanova sa 364 primera vannastavnih aktivnosti. Svi radovi su pregledani i analizirani sa stanovišta cilja (koje potrebe učenika zadovoljava), sadržaja, forme, trajanja, načina ostvarivanja i po tome ko je sve bio uključen. Dobijeni rezultati su jednim delom ohrabrujući ali i upozoravajući jer ukazuju na slabe tačke sistema. Ohrabruje što je stiglo puno radova i to raznovrsnih po formi i sadržaju koji odgovaraju potrebama učenika 21 veka, međutim oni su uglavnom iz manjih škola, manjih sredina koje su sačuvala „duh“ vannastavnih aktivnosti. Posebno brine što su vannastavne aktivnosti često selektivne jer uključuju samo neke učenike i samo neke nastavnike, najčešće entuzijaste čijim odlaskom iz škole vannastavna aktivnost uglavnom nestaje. Kao rezultat tog kvalitativnog istraživanja nastala je Baza uspešnih primera vannastavnih aktivnosti a najbolji radovi su javno predstavljeni. Kako bi se što bolje iskoristio potencijal vannastavnih aktivnosti Zavod je posle ovog istraživanja pripremio Opšte uputstvo za njihovo ostvarivanje i odlučan je da podrži škole i nastavnike na različite načine (obuke, materijali, afirmacija...), da se bave vannastavnim aktivnostima kao moćnim načinom podrške psihosocijalnog razvoja učenika.

U radu će se predstaviti rezultati istraživanja i izabrani primeri vannastavnih aktivnosti i njihov doprinos psihosocijalnoj dobiti učenika i škole, kao i Opšte uputstvo za ostvarivanje vannastavnih aktivnosti u kojem se slobodno vreme učenika posmatra kao vreme koje nije namenjeno samo odmoru i zabavi već je integralno vreme jedne osobe u kome se odvijaju procesi značajni za njen opšti razvoj - kognitivni, emocionalni, socijalni, voljni i fizički. Na taj način, slobodno vreme učenika je povezano sa procesom vaspitanja i vannastavnim aktivnostima i škola ima odgovornost kako ga učenici provode, posebno u izazovnim vremenima.

Ključne riječi: vannastavne aktivnosti, psihosocijalna dobit

PRILAGODBA NASTAVNOG PROCESA DAROVITIM UČENICIMA U PODRUČJU PRIRODOSLOVLJA

Dorotea Vrbanović Lisac¹, Ines Radanović², Slavica Šimić Šašić³

¹V. gimnazija, Zagreb

²Biološki odsjek, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

³Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru

e-mail: dorotea.vrbanovic@skole.hr

Osnovna škola zajednička je polazna točka u obrazovanju učenika različitih intelektualnih, socijalno-ekonomskih i nacionalnih skupina. S obzirom na to, način poučavanja i pružanje odgojno-obrazovne podrške moraju se prilagoditi potrebama svakog učenika. Posebno su zanimljiva skupina daroviti učenici, kojima se nastavni proces mora usmjeriti prema višim razinama kognitivnih procesa. Uz prilagodbu okruženja za učenje i tempa učenja i poučavanja, darovitim učenicima trebaju se prilagoditi i aktivnosti usmjerene prema usvajanju odgojno-obrazovnih ishoda. U školi, darovitim učenicima se često ne prilagođava nastavni proces zbog toga što ih učitelji nisu identificirali kao darovite ili zbog nedostatka edukacije učitelja o njihovim specifičnim zahtjevima. U sklopu HRZZ projekta „Učenje biologije u epidemiološki prilagođenom istraživačkom okruženju“ izrađene su skale za Procjenu potencijalne darovitosti učenika u području prirodoslovlja u svrhu vođenja i olakšavanja identifikacije darovitih učenika od strane njihovih nastavnika. Skale su prilagođene dobi učenika te su za učenike razredne nastave procjenu provodili učitelji, dok se za učenike predmetne nastave uz procjenu učitelja koristila i Skala za samoprocjenu. Procjeni potencijalne darovitosti pristupilo je 67 učitelja i nastavnika, a ukupno je procijenjen 1601 učenik. Rezultati su pokazali da Skala za procjenu potencijalne darovitosti koju su provodili učitelji ima dobre metrijske karakteristike, dok u Skali za samoprocjenu učenika dvije subskale nisu imale dobre metrijske karakteristike te će se doraditi za daljnje istraživanje. Uz to, u sklopu projekta izrađen je visoko interaktivni model usmjeren na učenika (ASIO) za učenje i poučavanje prirode i društva, prirode i biologije za osnovnu školu. Za potencijalno darovite učenike izrađeni su hibridni materijali, prilagođeni online i kontaktnom poučavanju, za osam razreda osnovne škole uz dva biološka koncepta - koncept A (Energetski učinci prehrane živih bića) i koncept B (Prilagodbe živih bića kao posljedice evolucije) te uz poučavanje primjenom simulacija terenskih istraživanja. Izrađeni materijali i predložene aktivnosti omogućile su učenicima izbor aktivnosti učenja, rješavanje složenijih problema, samoregulirano istraživačko učenje i sudjelovanje u raspravama. Materijali su bili dostupni svim nastavnicima, odnosno njihovim učenicima, bez obzira na to jesu li ih njihovi nastavnici procijenili kao potencijalno darovite u području prirodoslovlja. Rezultati istraživanja ukazuju na to da svi učenici, bez obzira na potencijalnu darovitost, podjednako pristupaju rješavanju zadataka i izvođenju aktivnosti namijenjenih darovitim učenicima. Učenici koji su procijenjeni kao daroviti rješavaju zadatke s velikom uspješnosti, dok kod ostalih uče-

nika ona varira. Uz to, analiza odgovora učenika pokazala je bolje razumijevanje sadržaja, a samim time i veliku uspješnost u rješavanju zadataka svih učenika bez obzira na potencijalnu darovitost.

Ovaj rad sufinancirala je Hrvatska zaklada za znanost projektom (IP-CORONA-2020-12-3798).

Ključne riječi: daroviti učenici, hibridni model poučavanja, aktivnosti učenika

SUVREMENI PRISTUP NASTAVI LIKOVNE KULTURE KAO JEDAN OD ČIMBENIKA STVARANJA KVALITETNIJEG DRUŠTVA

Sonja Vuk

Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

e-mail: sonja.vuk@gmail.com

Danas se koncepti istine, dobrote i ljepote mijenjaju brže no ikad pa bi se škola trebala baviti moralnim prosudbama međuljudskih odnosa, oblikovanjem jasnog osobnog obrasca vrijednosti, internalizacijom spoznaja u osjećaj dužnosti i integracijom važećih etičkih načela. Iz toga proizlazi moralna ljepota, estetska komponenta etičkog djelovanja preko koje je moguće izgraditi nove vrijednosti. Polazište takvog pristupa nastavi likovne kulture je u suvremenoj vizualnoj umjetnosti koja se, osim estetskim konceptima, bavi stvaranjem i oblikovanjem društvenih odnosa te razvojem osobnosti pojedinca. Da bi se takav pristup ostvario u nastavi likovne kulture, osmišljena je imerzivna metoda kojom se prenosi proces stvaranja suvremene vizualne umjetnosti u kreativni proces učenika. Taj proces uključuje propitivanje različitih istina te osmišljavanje neposrednog ljudskog djelovanja u području dobrote, ujedinjeno pod estetskom komponentom odnosno ljepotom. Pri tome se posvećuje pažnja njegovanju etičkih i moralnih načela, empatije i brige te preuzimanja odgovornosti, a nastava je povezana sa svakodnevnim životom i utječe na osobni rast učenika, integritet te kritički stav prema okolini. Nastava polazi od tema iz kojih proizlaze razni problemi u društvu, učenici ih povezuju s osobnim iskustvom, a rješenje nude u likovnom i vizualnom uratku pa se, osim estetskog, razvija i etički senzibilitet. Na taj način internaliziraju se spoznaje o vrijednostima te izaziva djelovanje u skladu s onime što se spoznalo. Međutim, problem je što tradicionalna nastava likovne kulture ne uključuje cjeloviti pristup odnosno razvijanje etičkih i moralnih vrijednosti te prihvaćanje odgovornosti u društvu, poboljšanje komunikacije učenika s drugima, stvaranje kritičkoga stava prema okolini, izražavanje osjećaja, misli i vrijednosti te samoostvarenje. Stoga je u nastavu likovne kulture uvedena imerzivna metoda. Provedeno je akcijsko istraživanje u 4 koraka, tijekom predviđenih 35 nastavnih sati u nastavnoj godini 2012./2013., u 3. i 4. i 3. i 4. razreda osnovne škole u Zagrebu i Samoboru, na uzorku od 128 učenika. Rezultatima tog dijela istraživanja odgovoreno je na sljedeća istraživačka pitanja: kako unaprijediti - učenikov interes za moralna i etička pitanja, unutrašnji rast, kritičko promišljanje okoline te vizualno izražavanje stavova, misli i emocija. Instrumenti istraživanja bili su: polu i nestrukturirani intervjui, zadaci za učenike, likovni radovi i bilješke; studije slučajeva; bilješke istraživačice i učiteljica; upitnici; tablica procjene likovnih radova. Rezultati ovog dijela istraživanja pokazali su da imerzivna metoda utječe na: porast zanimanja za moralna i etička pitanja; povećanje interesa učenika za oblikovanje originalne poruke okolini; oblikovanje pozitivnih stavova učenika te sposobnost povezivanja sadržaja likovnih uradaka sa svakodnevnim životom; samoostvarenje i sublimativni aspekt stvaranja odnosno unutarnji rast učenika.

Ključne riječi: estetska komponenta etičkog djelovanja, imerzivna metoda, nastava likovne kulture

UNAPRJEĐENJE STRATEGIJA PROVOĐENJA USMENOG ISPITIVANJA U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

Anita Živković¹, Ivana Pločkinić²

¹Tehnička škola Šibenik

²III. gimnazija Split

e-mail: anita.zivkovic99@gmail.com

Svjesne činjenice da je vrednovanje vještine govorenja izuzetno kompleksno i zahtjevno, kako za učenike tako i za nastavnike, provele smo istraživanje u svrhu poboljšanja načina provođenja usmenog ispitivanja u nastavi engleskog jezika. Za potrebe istraživanja anketirano je 909 učenika srednjih škola iz četiri županije na području Republike Hrvatske. On-line upitnik koji sadrži 21 pitanje ispunilo je 548 učenica i 361 učenik, 50,7 % ispitanika učenici su srednjih strukovnih škola, a 49,3 % učenici su gimnazija. U istraživanju je sudjelovao otprilike jednak broj učenika prvih, trećih i četvrtih razreda te nešto veći broj učenika drugih razreda (32,1 %). Upitnik je u potpunosti bio anonimn.

Cilj istraživanja bio je saznati koji element vrednovanja u nastavi engleskog jezika učenicima izaziva najviše stresa i koje strategije provođenja usmenog ispitivanja mogu pomoći učenicima u ostvarivanju najboljeg rezultata. Očekivano, učenici su vrednovanje produktivnih jezičnih vještina govorenja i pisanja okarakterizirali stresnijim od vrednovanja receptivnih vještina u koje, po tradicionalnoj podjeli, spadaju slušanje i čitanje s razumijevanjem. Iako smo bile gotovo sigurne da će vrednovanje jedne od produktivnih vještina biti odabrano kao najstresnije, nismo sa sigurnošću mogle predvidjeti hoće li prevaga po pitanju stresa otići na stranu govorenja ili pisanja. Istraživanje je pokazalo da je za učenike najstresnije sumativno vrednovanje vještine govorenja (37,2 %), dok ocjenjivanje vještine pisanja najviše stresa izaziva kod 28,5 % učenika. Rezultat ne iznenađuje jer je govorenje kompleksna vještina koja podrazumijeva mnogo čimbenika: sposobnost da u jako kratkom vremenu učinkovito iznesete svoje misli, točnost, tečnost, izgovor, zbog čega usmeno ispitivanje predstavlja izazov i za učenike i za nastavnike. Ono što je zajedničko učenicima i nastavnicima je činjenica da je pri usmenom ispitivanju malo vremena za razmišljanje, a otpada i mogućnost opetovanog provjeravanja eventualnih pogreški.

Iz rezultata istraživanja dobili smo odgovor na pitanje u kojoj mjeri poticajno ponašanje nastavnika, primjeren odabir pitanja koja se odnose na privatni život i stavove učenika, odmjereno ispravljanje učeničkih pogrešaka, unaprijed objašnjeni kriteriji ocjenjivanja i upravljanje razredom imaju utjecaj na uspješnost usmenog odgovaranja. Rezultati istraživanja mogu pomoći nastavnicima u unapređenju cjelokupnog procesa vrednovanja vještine govorenja i otvaraju put ka stvaranju pozitivnog ozračja u kojem će se učenici osjećati ugodnije i postići bolje rezultate. Učenici tako postaju dionici

u kreiranju strategija usmenog ispitivanja koje za cilj imaju smanjenje razine ispitne anksioznosti.

Ključne riječi: engleski jezik, vrednovanje vještine govorenja, ispitna anksioznost

Nakladnik:

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Za izdavača:

Boris Jokić

Urednica:

Iva Odak

Prijelom:

Stjepan Tribuson

Zagreb, 2022.

ISBN 978-953-6218-95-0